Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

2026 08 08

Povel Jensen Kolding
1581-1640
Forstander for Herlufsholm
Hans levned og efterslægt

Michael Vinding, dr.phil.

Povel Jensen Kolding blev født i Kolding i 1581.[1] Han er kendt som en dygtig forstander for Herlufsholm og forfatter af to ordbøger, som giver værdifuld information om det danske sprog i 1600-tallet.

Povel var lærd og beherskede latin som få af sine samtidige. Måske gav det ham den nødvendige selvsikkerhed til at forsvare det danske sprog. I forordet til sin *Dictionarium herlovianum*, 1626, skriver Povel således: *For hvad er det man kan sige på latin eller andre sprog, som ikke kan udtrykkes lige så godt på dansk?*[2]

---

1 Povel skrev sit navn på dansk som 'Povel Jensen Kolding', se bl.a. fundatsen til et legat, som han stiftede i 1630 for fattige i Herlufsholm Sogn (bilag 6). Men et år senere brugte han skrivemåden 'Povll Jensøn' i et brev til rigsråd Christoffer Ulfeldt, skoleherre for Herlufsholm. I en sag fra 1630 mellem Herlufsholm skole og bystyret i Næstved omtales 'hederlig och høylerdt mannd mester Pouell Jenszenn'. På latin er han kendt som bl.a. Paulus Janus Coldingius - og Paulus Jani Colding (Vindingius 1665:189).

2 Bilag 4.

Povels forsvar af det danske sprog blev skrevet for 400 år siden, men er også relevant i dagens Danmark, hvor vi desværre er vidner til en omsiggribende amerikanisering af vort gamle smukke sprog - en amerikanisering, som desværre bliver stærkere dag for dag.

Povel er også husket som den unge 20-årige danske student, der 24. oktober 1601 var ved Tyge Brahes dødsleje i Prag - formentlig som den eneste dansker. I dagene efter Brahes død skrev Povel et smukt æreminde over ham, *Incomparabilis viri Tychon-Brahe Atlantis cymbrici, et equitis torquate. Elogium.* Det blev, sammen med et digt af den berømte astronom Johannes Kepler, oplæst ved Brahes bisættelse i Prag 4. november 1601.[3]

Der er skrevet flere artikler om Povel Jensen Kolding.[4] Når jeg føler behov for at skrive endnu en artikel om ham skyldes det, at jeg vil give min version af min forfaders levned. Beskrivelsen af Povels liv bygger bl.a. på hans autobiografi.[5]

---

[3] For elogium, se bilag 3.

[4] Se Rørdams fremragende artikel i Kornerup 1930. Også Ravnholt 1936, Oldrup 2007, og sønnen Vindingius 1665 (bilag 2).

[5] For Povels autobiografi, se bilag 1. Der foreligger desværre ingen billeder af Povel Jensen Kolding.

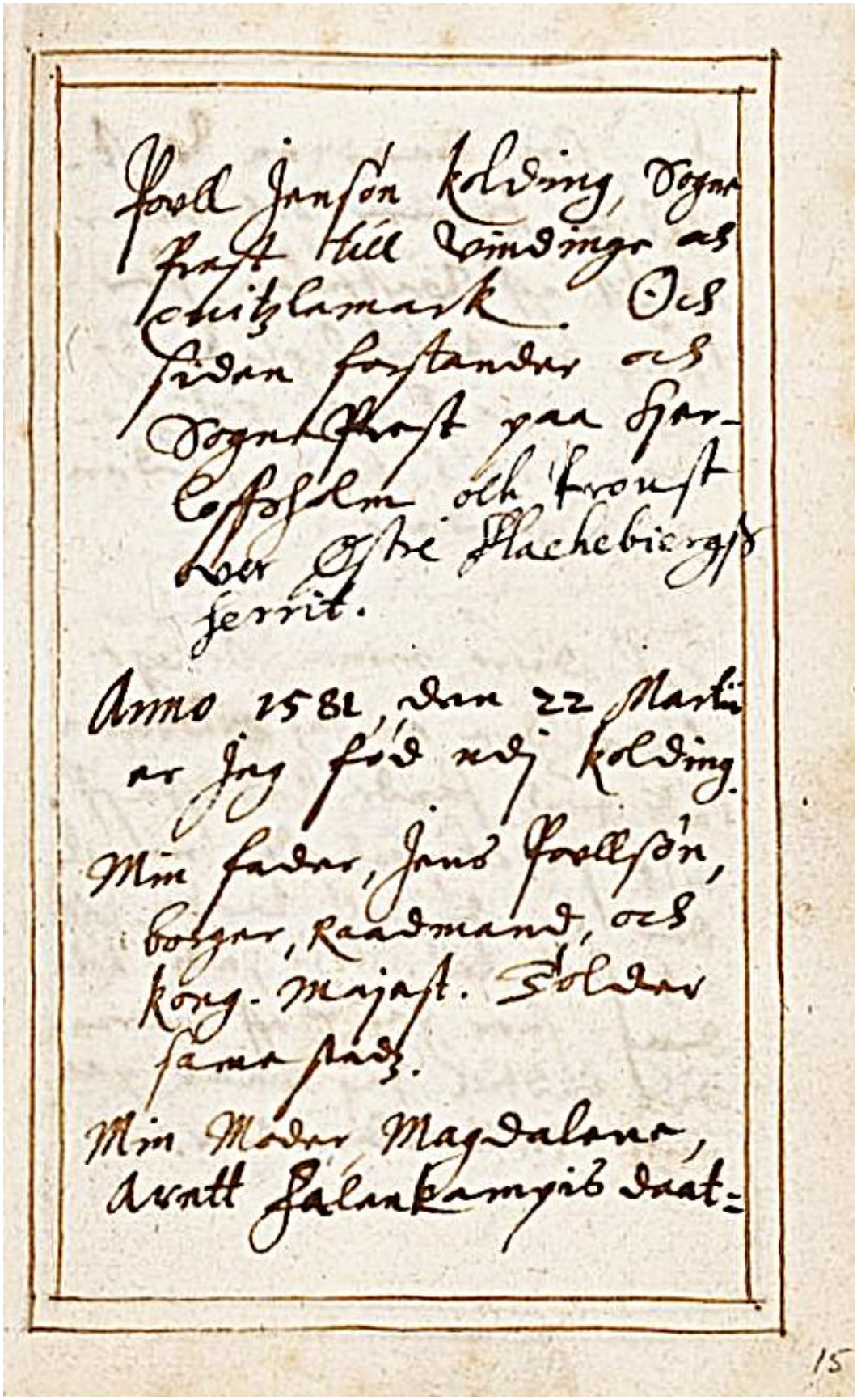

Povell Jensön Kolding, Sogne
Prest till Vindinge och
Quitzlemark. Och
siden forstander och
Sognepræst paa Hjer-
loffsholm och Provst
over Østre Flachebiergs
herrit.

Anno 1581, den 22 Martii
er jeg föd udj Kolding.

Min fader, Jens Povellsön,
borger, Raadmand, och
Kong. Majest. Tolder
samestadt.

Min Moder Magdalene,
Arnett Falenkampis daat=

15

Første side af Povel Jensen Koldings autobiografi.

Levned

Povel Jensen Kolding blev født i Kolding 22. marts 1581 som søn af rådmand og tolder Jens Povelsen, d. 1592, og Margrethe Falenkamp.[6] Farfaren Povel Jensen, 1509-1572, var købmand og rådmand.[7] Ravnholt nævner, at Povel Jensen og hans hustru "synes at have været jævne, ubemidlede Borgerfolk."[8] Faktum er dog, at Povel Jensen ikke var ubemidlet eller fattig - han var en holden mand.[9]

Morfaren Arent Falenkamp var flygtet fra Koesfeld (Coesfeld) i Westfalen pga. reformationens krige. I Kolding etablerede han sig som kræmmer (handelsmand) og leverede bl.a. apotekervarer til hoffet på Kolding Slot.[10]

Povels far Jens Povelsen var en af Koldings rigeste mænd med gode forbindelser til Kolding Slot. Således var kansler Niels Kaas, 1535-1594, fadder til Povel.

Men de gode tider fik en brat ende efter Jens i 1585 var blevet udnævnt til tolder. Jens kom hurtig i vanskeligheder pga. store restancer til staten. Det førte til hans fallit. Få år senere (1592) døde Jens. Han efterlod enken Margrethe med den store gæld.

I denne vanskelige tid blev Povel i 1594 sendt til Sorø Skole (oprettet 1584) med støtte af sin fadder, kansler Niels Kaas, der døde samme år. På Sorø kom Povel under vingerne på skolen rektor, Hans Steffensen (Johannes Stephanius), 1561-1625, senere professor i dialektik.

---

[6] For Jens Povelsen, se Vinding 2023b og Birket Smith 1879.
[7] For Povel Jensen, se Vinding 2023a.
[8] Ravnholt 1936:1.
[9] Vinding 2023a:19.
[10] For Falenkamp, se Vinding 2023b og Jensen 1991.

Den rige, adelige Christian Friis, 1581-1639, var samtidig med Povel på Sorø. Friis blev i 1616 som kun 35-årig rigets kansler. Povel og Friis var født samme år, og døde med kun ét års mellemrum. Friis var igennem livet en værdifuld støtte for Povel og dennes sønner.

I sine sidste to år (1598-1600) på Sorø skole underviste Povel den unge adelsmand Palle Rosenkrantz, 1587-1642, senere lensmand. Povel havde kontakt med Rosenkrantz gennem livet, specielt efter at denne var blevet skoleherre for Herlufsholm i 1620.

I april 1600 blev Povel optaget på Københavns Universitet. Her boede han først i professor Hans Steffensens hus, derefter hos sin farbror, borgmester Iver Poulsen.[11]

I 1601, da København var hærget af pest, drog Povel udenlandsk. Inden afrejsen fik han en fin anbefaling fra sin velynder Hans Steffensen:
”*Der findes meget faa som han, der dels ved Naturens Godhed, dels ogsaa med rette Fremgangsmaade og ved stadig Flid og Arbejde stræber efter den sande Dyd i Livet og med Dydens og Ærlighedens Ros foragtende de Ting, som fører bort derfra, bestræber sig alvorligt efter at omfatte med Aanden. Disse ere værdige til saa meget desto større Velvilje og Gunst fra alle gode Menneskers Side.*”[12]

I juni 1601 i Prag sluttede Povel sig til Tyge Brahe, hvem han gik til hånde og tjente indtil dennes død 24. oktober 1601. Så vidt vides var Povel den eneste dansker ved Brahes dødsleje.

---

[11] For Iver Povelsen, se Vinding 2024a og Vinding 2024b.
[12] Ravnholt 1936:6.

Povel skrev i dagene efter Brahaes død, blot 20 år gammel, et smukt elogium på latin til Brahes minde. Det blev, sammen med et digt af den berømte astronom Johannes Kepler, oplæst under Brahes bisættelse i Prag 4. november 1601. For digtet, der i 1600-tallet blev gengivet i flere værker, se bilag 3 med original latinsk tekst og dansk oversættelse.

Tyge Brahe, 1586.
Under en studierejse kom Tyge i Rostock i duel med Manderup Parsberg og mistede et stykke af næsen. Siden brugte han protese.

Om Povels forhold til Tyge Brahe beretter Ravnholt: ”*Der foreligger også Vidnesbyrd om, at Tyge Brahe har givet sin unge Hjælper fortrolige Meddelelser. Et saadant findes i 'Danske Mag.' II, hvor Langebeck Pag. 243 berettet om, hvorledes T.B. i Aaret 1595 fik tilendebragt sine Observationer over de 1000 faste Stjerner og fik sin bekendte store Messingglobus bragt i Stand. I den anledning siges det, at Povl Jensen har udtalt: 'Jeg har hørt af hans egen Mund, at Globen har beløbet sig til 5000 Imperiedaler, fordi den saa ofte var istandsat og transporteret til Tyskland, og tillige havde det medført store Udgifter at faa den indstillet med Heldning mod det rette Stjernebillede.' Samme Sted fortælles det, at Povl Jensen har meddelt, at den Gang Grundstenen til Uranienborg blev nedlagt d. 23. Maj 1576, blev den første Sten lagt af Kong Frederik (d. II), den anden af Carolus Danæus, Gallerkongens Udsending i Danmark, en meget lært Mand.*”[13]

Efter Tyge Brahes død rejste Povel til Italien, hvor han opholdt sig en tid i Ferrara og Rom, hvor Peterskirken endnu ikke var indviet. På hjemvejen gæstede han i længere tid universitetet i Wittenberg, hvor Martin Luther i 1517 offentliggjorde sine 95 teser på døren til slotskirken, hvilket blev indledningen til reformationen.

Efter sin hjemkomst i marts 1604 blev Povel nogle måneder senere af lensmand, rigsmarsk Steen Maltesen Sehested antaget til at følge ham til Karlsbad i Tjekkiet.

I december 1604 erhvervede Povel, 23 år gammel, magister-

[13] Ravnholt 1936:7. Se også Rørdam i Kornerup 1930:19. For Uranienborg, se bl.a. Resen, P.K. 1668.

graden efter at have disputeret over emnet *'Muligheden for forudsigelse* (åbenbaring).'[14] Povel fik således ret til at søge rektorembeder. I 1605 blev han udnævnt til rektor for Aalborg skole. Under stændermødet i 1608 i København i forbindelse med valget af Prins Christian som tronfølger deltog Povel som repræsentant for gejstligheden. En måned før var Povel en af de kandidater, som konsistorium overvejede som professor *pædagogicus*. Povel fik dog ikke stillingen.

Under festlighederne i København kom Povel i kontakt med landsdommer Vilhelm Dresselberg, 1545-1620, der ejede bl.a. Vindingegård og Vognstrup (Vogneserup) vest for Næstved. Dresselberg, der have patronatskald (*jus patronatus*) over Vindinge kirke, må have været imponeret af den 27-årige unge mand, thi i juli 1608 blev Povel kaldet til sognepræst til Vindinge og Kvislemark.[15]

Her ægtede han Johanna Pedersdatter, den 24-årige enke efter forgængeren Rasmus Jensen. Hermed slap Povel for at forsørge hende en tid.[16] For Povel har det sikkert ikke været et stort problem at skulle gifte sig med en 24-årig ung enke, selv om hun allerede havde født fire børn, hvoraf dog kun en søn var i live: efter Reformationen var det udbredt, nærmest en pligt blandt præster, at gifte sig med enker.

I 1615 blev Povel udnævnt til provst for Øster Flakkebjerg Herred. Og i 1622 udnævnt til præst til Herlufsholm og

---

[14] Ravnholt 1936:10. Se også Oldrup 2007:41-42.
[15] Kgl. sekretær Niels Krag til Agerkrog formodes at have haft patronatskaldet over Kvislemark kirke. Se også Ravnholt 1936:11.
[16] På Sjælland tog ærkebiskop Hans Svane i 1659 det første skridt til at løse problemet ved at oprette en pensionskasse for præsteenker.

forstander for Herlufsholm Skole.[17] To af Povels gamle venner fra skoletiden i Sorø havde indflydelse på udnævnelsen: kansler Christian Friis og Palle Rosenkrantz, der i 1620 var tiltrådt som skoleherre for Herlufsholm. Valget af ny forstander skulle dog godkendes af Chr. IV, der skrev til Rosenkrantz:
"*Vor Gunst tilforn. Wider att efftersom wi Naadigst forfarer, scholen paa Herlufsholmb meget att were kommen til Achters [agterud] formedels forstandernis Vagtsomhed, da haffue wi Naadigst bewilget, att osz Elskelig M. [magister] Pouffuel, Sogneprest udj Vindinge, samme Stedz maa were Gutz Ords tienere och forstandere*."[18]

Povel overtog, synes det, en økonomisk synkende skude. Det lykkedes ham dog at rette op på tidligere tiders fejl og bringe Herlufsholm på fode igen. Povel er måske den bedste forstander i Herlufsholms historie. Det lykkedes ham at gennemføre nybygninger og godskøb, der var til Stiftelsens bedste. Således indrettede Povel bl.a. nye værelser for skolens elever og en smuk undervisningssal i stedet for spisestuen, som tidligere også brugtes til undervisning.[19]

I 1629 fratrådte Palle Rosenkrantz som skoleherre for Herlufsholm. Som afløser kom Christopher Ulfeldt til Svenstorp, lensherre i Helsingborg, der tidligere havde været skoleherre 1615-1620. Under Ulfeldt, der var skoleherre indtil 1653, gik det stærkt tilbage for Herlufsholm Skole.[20]

---

[17] Jeg har, noget overraskende, ikke været i stand til at finde kilder der angiver navnet på Povels forgænger.
[18] Ravnholt 1936:12.
[19] Melchior 1822 citeret i Ravnholt 1936:13.
[20] Trap 1953-1972.

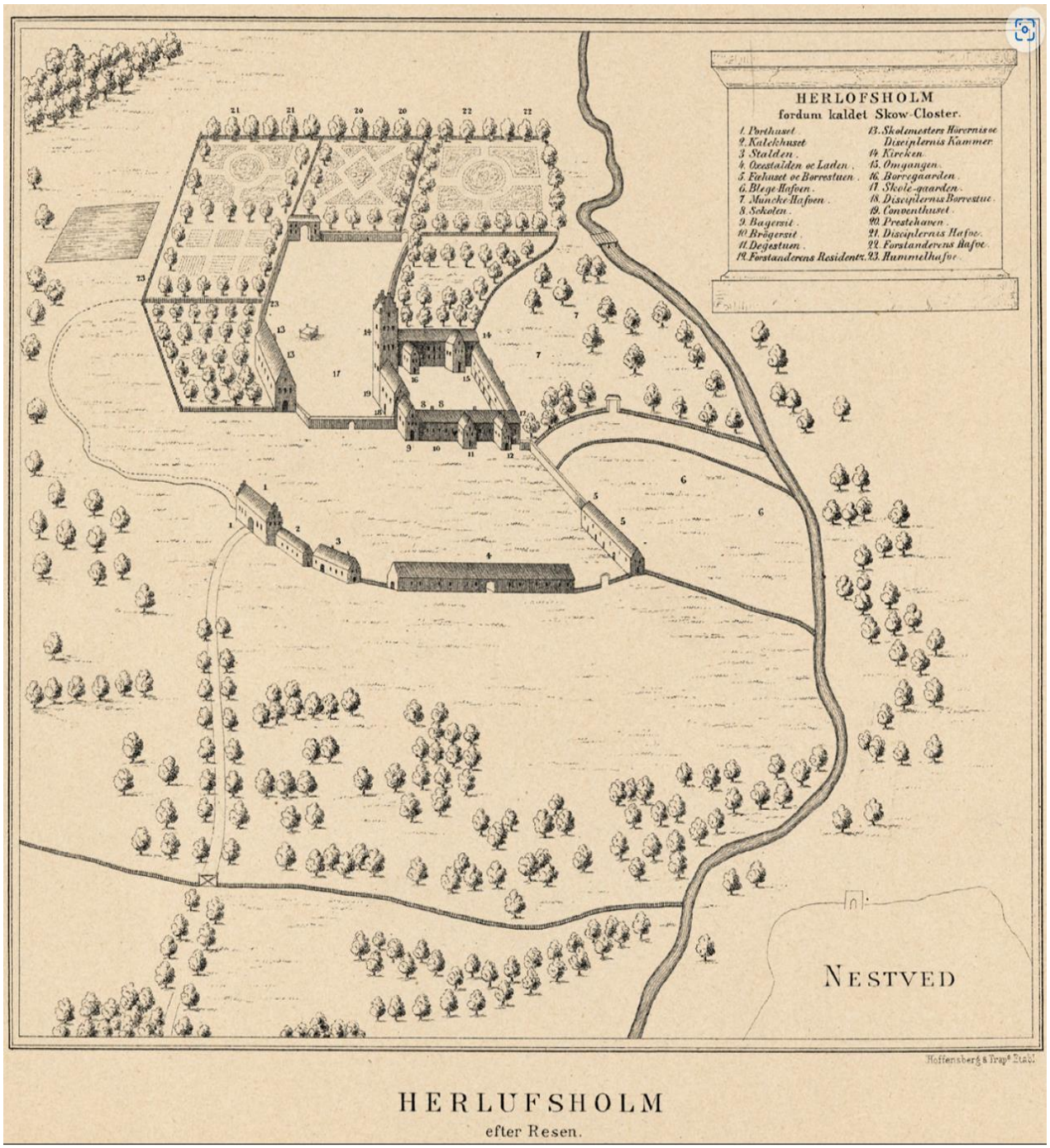

Prospekt af Herlufsholm efter Resen Atlas over Næstved by, 1677.

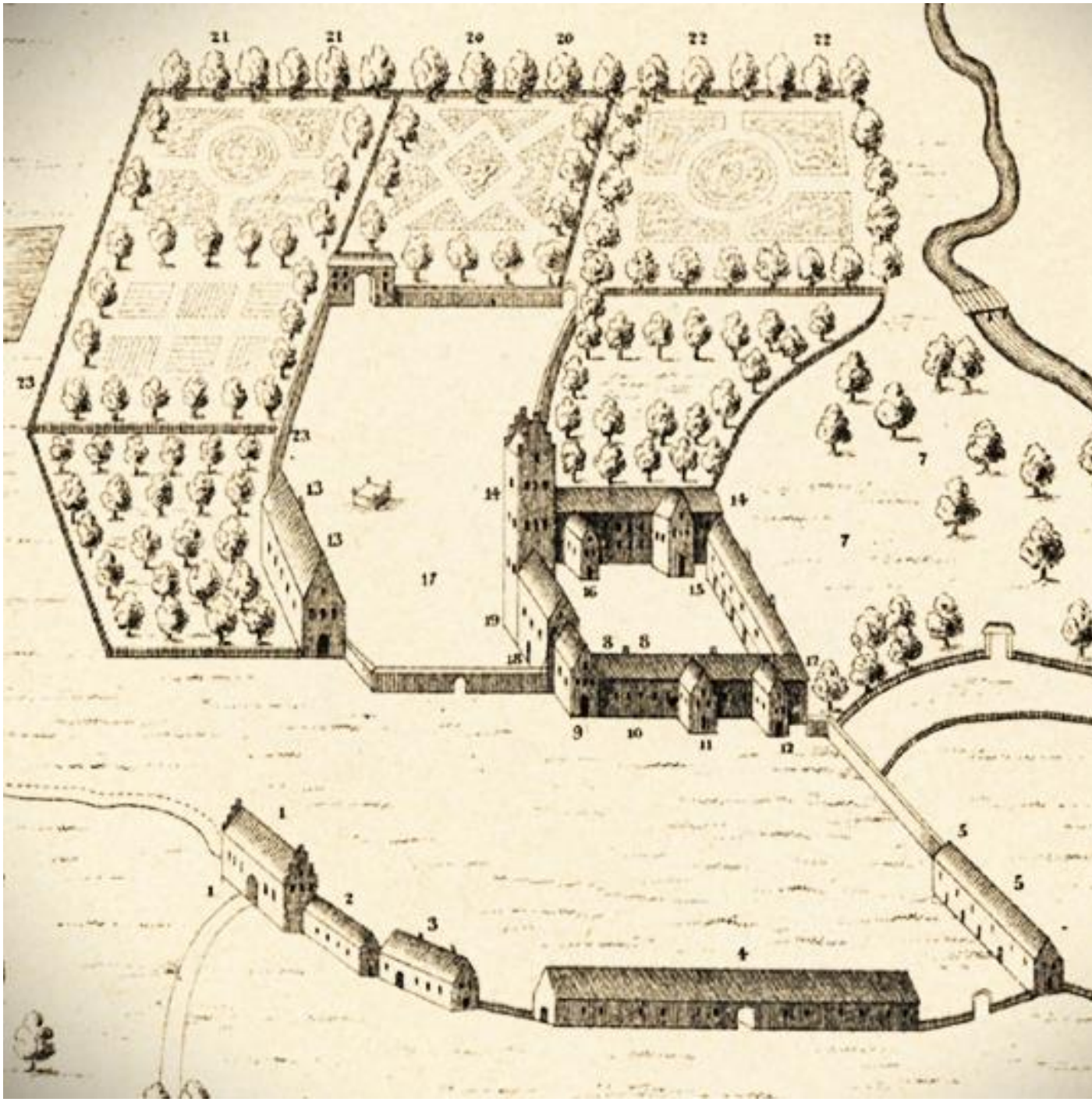

Udsnit af Resens prospekt.
1: porthus. 4: stald. 8: skolen. 9: bageri. 10: bryggeri. 12: forstanderens residens. 13: skolemesterens og hørernes residens. 14: kirken. 17: skolegården. 21: elevernes have. 22: forstanderens have. Til højre i prospektet ses Suså.

Det administrative og praktiske arbejdet var en stor byrde for Povel - også fordi det tog tid fra hans akademiske interesser. For det første var der c. 42 kostskoleelever (ideelt 21 adelige og 21 fromme og ærlige mænds børn), tre lærere og mange tjenestefolk, der skulle bespises; hertil kom Povels eget hushold.[21] For det andet var der mange retlige stridigheder med nabogårdene og Næstveds bystyre, bl.a. om rettigheder til fiskeri. Og for det tredje var administrationen af Herlufsholms ejendomme og jorde en tung opgave.

Træt af det brydsomme arbejde søgte Povel sin afsked. At hans ven Palle Rosenkrantz ikke længere var skoleherre har sikkert også haft indflydelse på beslutningen. Den 27. januar 1631 sendte Povel sin opsigelse til skoleherren Ulfeldt - efter først at have skrevet til sin ven, kansler Friis herom.[22] Povel skriver bl.a.:

”*Hvad wor Tale waar om Scholens Vilkaar, beder jeg och ydmygeligen (som jeg och haffver skreffven Cantzleren till om), D.W. [Ulfeldt] vilde lade sig dett nu være anæliggende och tænke paa, en god, dygtig Karl, som til Woldermisse [1. maj] kunde antage Scholens godtz och Regnskaff, thi jeg er nu aldeles trætt deraf, og jeg ved mig længer derudi att kunde gaffne Scholen. Nu slaar (jeg) min Lid til D.W. [Ulfeldt] forsyner saa Scholen med en god Karl till Woldermisse… Herluffsholm, d. 27. Jan. 1631.*”[23]

---

[21] Husholdet omfattede bl.a. Povels søster Maren, 1576-1636, der i 1592 var blevet gift med Frederik Spleth. Det vides ikke hvorfor hun endte i Næstved. Endvidere boede broderen Peder, når han ikke opholdt sig i udlandet, på Herlufsholm, hvor han døde i 1645 hos Povels svigersøn, forstander Johan Dideriksen Bartskær.

[22] Ulfeldt nævner dette i sin skrivelse til kansler Friis om Povels opsigelse, se nedenfor. Ulfeldt har sikkert ikke været begejstret for, at Povel først skrev direkte til sin gamle ven kansler Christopher Friis.

[23] Ravnholt 1936:14.

Skoleherren Ulfeldt var ikke begejstret herfor. Han var selv bosiddende i Helsingborg (og Helsingør?) og var ikke involveret i Herlufsholms daglige drift – den tog Povel sig af. Povel var en dygtig forstander, hvilket Ulfeldt erkender i sin skrivelse til kansler Christian Friis om Povels opsigelse: *"Kere Her Canceller, giffuer jeg dig wenligen at wide, at jeg her hos thilskicker dig it breff fra Mester Pouell paa Herluffsholm, som mig bleff efterskicket thill Helsssingør. Saa effterdi han der vdi skriffuer sig at haffue skretffuit Cancellern thill derom, kunde jeg icke andit end thilskicke ham dette breff, thi Mester Pouell lod mig intit widereforstaa paa Herluffsholm, end som jeg talde med Cancellern om och lod ham skrifftligen antegnit lesse, derfore wed jeg icke, i huad meniing han skriffuer, at han er ked der aff, Och wille at jeg skulle forsee steden med en anden…Mester Pouell haffuer ingen skade hafft, men stor fordeell aff det forstanderi, dog er det rømmeligt, at hann haffuer forestaait det well*.[24]"

Povel kunne ikke som ønsket fratræde sin stilling 1. maj, men først i september samme år, hvorefter han flyttede til Lille Næstved for dér at være præst og provst.

I sine ni år som forstander (1622-1631) havde Povel hele fem rektorer, idet de blev på posten i kun få år inden de drog videre til bedre stillinger. De hyppige skift har givetvis øget Povels arbejdsbyrde. De fem rektorer var: Hans Hansen Resen 1621-24, søn af biskop Hans Resen, Povels velynder, senere professor og biskop; Niels Schandorph 1624-25, senere professor og rektor; Christopher Holbæk 1626; Wichmann Hasebard 1626-28, senere biskop (siges at have været søn af Chr IV); og Laurits Pedersen Thura 1628-30, senere præst.

[24] Rørdam i Kornerup 1930:56-57.

I perioden 1626-33 dimitteredes tre af Povels sønner fra Herlufsholm: I 1626 Jens (dimittend nr. 78), og i 1632 Rasmus og Peder (nr. 98 og 99). Hertil kommer i 1626 Povels stedsøn Samuel Rasmussen fra hustruens første ægteskab (nr. 77); og i 1633 Povels fætter Peder Iversen Munk (der var på alder med Povels sønner) (nr. 108), søn af storkøbmand og borgmester i København Iver Poulsen.[25]

Povel var aktiv som forfatter da han gjorde tjeneste i Vindinge og senere på Herlufsholm og i Lille Næstved. I 1614 udgav han således en kirkehistorie, i 1620 en ligprædiken over sin patron, landsdommer Vilhelm Dresselberg, i 1622 og 1626 to ordbøger, og i 1640, samme år som han døde, en ligprædiken over Mette Dresselberg, 1600-1635 (bilag 8).

Stillingen som præst i Lille Næstved og provst i Øster Flakkebjerg Herred krævede også en stor arbejdsindsats, bl.a. visitation af eleverne på provstiet skoler. Povel tog denne opgave alvorligt og skrev optegnelser af sine visitationer.

I maj 1630 stiftede Povel et legat på 100 rigsdaler til Herlufsholm Sogns fattige (bilag 6).

Povel døde 18. oktober 1640 - og hans hustru Johanna kun 8 dage senere.

Povel Jensen Kolding er kendt som Herlufsholms måske bedste forstander. Han var en viden mand. Foruden dansk, tysk, latin og græsk, har han haft formentlig haft kendskab til hebraisk. Ifølge biskop Bircherods dagbogsoptegnelse af 10. april 1672, arbejdede Povel J. Kolding selv på sin sotteseng (dødsleje) med filologiske studier (bilag 3).

---

[25] Leth og Wad 1875. For Peder Iversen, se Vinding 2024b.

Forfatterskab

Paulus Ianus Colding, Prag 1601
In Obitum Incomparabilis viri Tychon-Brahe, Atlantis cymbrici et Equitis Torquate. Elogium.
Æresminde over den uforlignelige mand Tyge Brahe, kimbrer (her: nordbo) fra Skåne (Atlantis) og ridder med gylden kæde.

I juni 1601 sluttede Povel sig i Prag til Tyge Brahe, hvem han gik til hånde og tjente indtil dennes død 24. oktober 1601. Povel skrev i dagene efter Brahaes død, blot 20 år gammel, et smukt elogium til Brahes minde. Det blev, sammen med et digt af den berømte astronom Johannes Kepler, oplæst under Brahes bisættelse i Prag 4. november 1601.

Colding underskrev sig som *cimber*, kimbrer, dvs. en fra Nørrejylland, pga. fødebyen Kolding. Udgivet første gang af Petro Gassendon (Pierre Gassendi), 1592-1655, Paris 1654 (anden revideret udgave, Haag 1655); senere bl.a. i Resen 1668 og Witte 1679. Elogium er oversat af Nielsen, se Ravnholt 1936.[26] Den latinske tekst og en dansk oversættelse er gengivet i bilag 4.

Upubliserede noter om Tyge Brahe
Povels optegnelser om Tyge Brahe er bevaret, hvoraf enkelte er gengivet i *Dänische Bibliothec*.[27]

Povel Jensøn Colding, København 1614
Kircke-Historie Oc Sandrue Beskriffuelse Om den store oc underlige Religions forandring, som skete udi vore Forældris

[26] Ravnholt 1936:8.
[27] Danske Mag. II, 167, 198. Det er mit håb, at en kyndig en dag vil studere Povels noter om Tyge Brahe og udgive en artikel herom.

tijd, udi det Romerske Rige, formedelst det sande Evangelii Obenbaring och Prædicken i sin rette mening, fra første begyndelse indtil alting kom til en visse Fred och Rolighed, met menige Rigets samtykke. Paa Dansk sammenskreffuen ved Povel Jensøn Colding Euangelij Tiener til de Dresselbergers Vindinge i Sieland.

Bogen, som blev skrevet mens Povel var sognepræst til Vindinge og Kvislemark, 1608-1622, er en levende og 1600-tals mundret dansk bearbejdelse af Johannes Sleidans latinske beretning om Reformationen.

Pavli Jani Coldingius, Rostock 1622
Etymologicum latinum, in quo dictiones latinæ ab originibus, definitionibus, significationibus et exemplis breviter ac dilucide traduntur, deducuntur & explicantur, ad ordinem primigeniorum Alphabeticum, etc.
Se titelbladet nedenfor.

Forskningsprojektet '*Renæssancens Sprog i Danmark*' skriver i en præsentation af værket: "*Etymologicum Latinum* udkom i det år [1622] han kom til Herlufsholm, men var påbegyndt allerede i tiden som rektor i Ålborg [1605-1608]. Der er tale om en særdeles omfattende latinsk ordbog med stor vægt på etymologi… Ordbogen bygger på Ambrogio Calepino's ordbog (1. udg. 1502)."[28]

[28] Renæssancesprog.dk (Det Danske Sprog- og Litteratur Selskab).

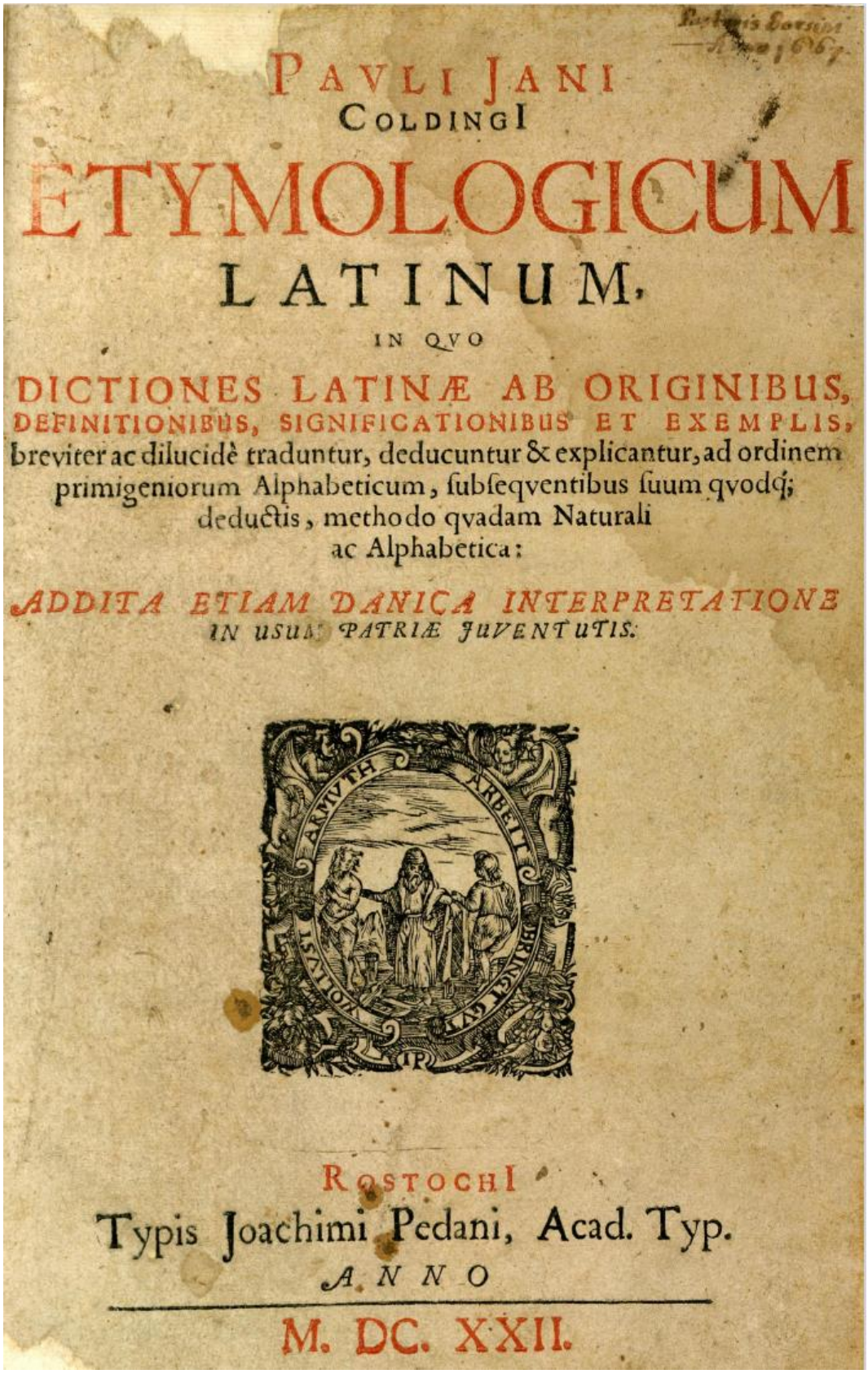

PAVLI JANI
COLDINGI

ETYMOLOGICUM LATINUM,

IN QVO

DICTIONES LATINÆ AB ORIGINIBUS, DEFINITIONIBUS, SIGNIFICATIONIBUS ET EXEMPLIS, breviter ac dilucidè traduntur, deducuntur & explicantur, ad ordinem primigeniorum Alphabeticum, subseqventibus suum qvodq; deductis, methodo qvadam Naturali ac Alphabetica:

ADDITA ETIAM DANICA INTERPRETATIONE IN USUM PATRIÆ JUVENTUTIS.

ROSTOCHI
Typis Joachimi Pedani, Acad. Typ.
ANNO
M. DC. XXII.

Pavli Jani Coldingi, Etymologicum latinum etc., 1622

P[aulus] J[anus] C[oldingius], København 1626
Dictonarium Herlovianum, Desumptum Ex Ettmologico Latino.

'*Renæssancens Sprog i Danmark*' skriver om værket: "*Dictonarium Herlovianum* mens Colding var forstander på Herlufsholm. Der er tale om en dansk-latinsk ordbog… Glosestoffet er i vidt omfang hentet fra samme forfatters Etymologicum Latinum (1622), som den i praksis er en omvending af. Af forordet kan man forstå at bogen er blevet til ved Coldings 'amanuenser' (formodentlig skoleelever) har udskrevet glosestoffet fra Etymologicum. Fejlprocenten ved dette arbejde har været temmelig høj. I ordbogsbasen har vi derfor i en lang række steder rettet Dictionarium Herlovvianum på grundlag af Etymologicum."[29]

Forordet til *Dictionarium Herlovianum* er interessant, idet Povel her tager det danske sprog i forsvar: "For hvad kan man sige på latin eller andre sprog, som ikke kan udtrykkes lige så godt på dansk? Er der ikke noget godt at sige om det dagligdags og hjemlige?"[30] Forordet er på basis af Peter Zeebergs flotte arbejde, gengivet i bilag 5.

De to ordbøger er værdifulde, idet de er en uvurderlig kilde til det danske sprog i første halvdel af 1600-tallet.

Ligprædikener
I 1635 (og 1639) skrev Povel en ligtale over fru Mette Dresselberg til Vognserup, der døde i barselseng som 35-årig med sit 12th barn (bilag 8). Povel havde kendt Fru Mette

[29] Præsentation - Renæssancens Sprog i Danmark (Det Danske Sprog- og Litteratur Selskab).
[30] Titel og forord på dansk - Renæssancens Sprog i Danmark.

siden hun var et barn, og hans ligtale var sandsynligvis ikke kun pga. den høje betaling, som ligprædikener normalt indbragte.[31] Povel havde i 1620 skrevet en ligprædiken over Mettes fader, Vilhelm Dresselberg, d. 1620, ejer bl.a. Vindingegård, der i sin tid havde kaldt Povel til præst i Vindinge.

Visitationsnoter
Povels visitatsoptegnelser har titlen "*Registrering paa Ungdommen i Øster Flakkebjergt Herritt som haffer lert den gandske børnelærdom*...".

Sogn for sogn er det nøjagtige antal af fremmødte og det generelle resultat for sognet beskrevet. Tit med en bemærkning om, hvilke dele af katekismen man kunne godt og hvilke mindre godt. Provst Povel var ganske tilfreds med tilstanden i Øster Flakkebjerg Herred. I Vallensved var det alt sammen meget hvert eneste år. Fremmødet var generelt set stort. I 1631 og i 1632 blev hele 60 eksaminerede. Andre steder var dommen kort. I Tjustrup i 1631 blev de 16 fremmødtes niveau betegnet som 'ufuldkommen'.[32]

Netværket

I Romerriget var *clientela*-systemet et gensidigt forhold mellem to parter, patron og klient. Når en romer fra samfundets højere lag ydede et menneske fra lavere lag en tjeneste (*beneficium*), var denne som klient (*cliens*) forpligtet til at yde gentjeneste (*officium*) til sin velgører og beskytter (*patronus*).

---

[31] Honoraret kunne være så højt som et sølvkrus på 100 lod med 100 rdl. deri.
[32] Appel 2001:193; og quislemark.dk

I klassisk tid bestod patronens tjenester af juridisk bistand og anden støtte, bl.a. økonomisk, medens det forventedes af klienten, at han bl.a. støttede patronen politisk f.eks. ved valgene. Patronen modtog sine klienter ved *salutatio* ('hilsen') om morgenen.[33]

Povel - og senere hans sønner - var del af klientelismen.[34] Det havde hans far også været - kansler Niels Kaas var således Povels' fadder. I dag vil man nok sige, at Povel havde et godt og nyttigt netværk - til indflydelsesrige og magtfulde verdslige, gejstlige og akademikere (professorer).

Professor Hans Steffensen
Som oven for nævnt kom Povel i 1594 til Sorø skole, hvor han kom under vingerne af skolen rektor, Hans Steffensen, 1561-1625, senere professor i dialektik. Da Povel i 1600 blev optaget på Københavns Universitet boede han først i Hans Steffensens hus. Og da Povel i 1601 drog udenlandsk fik han som ovenfor nævnt, en fin anbefaling af Steffensen.[35]

Kansler Christian Friis
Den rige, adelige Christian Friis, 1581-1639, var samtidig med Povel på Sorø 1593-1599. Friis blev i 1616 som kun 35-årig rigets kansler. Povel og Friis var født samme år, og døde med kun ét års mellemrum. Friis var igennem livet en værdifuld støtte for Povel og dennes sønner.

---

[33] For *clientela*, se lex.dk.
[34] Den ældste søn, professor Jens Vindings netværk inkluderede bl.a. hans gamle rejsekammerat, senere professor, ærkebiskop Hans Svane; den yngste søn, etatsråd, professor Rasmus Vindings netværk inkluderede bl.a. Peder Schumacher Griffenfeld, og Bartholin familien, som Rasmus var gift ind i.
[35] Rørdam i Kornerup 1930:18.

Som klient kendte Povel sin plads, selv om han og Friis var jævnaldrende og gamle skolekammerater. Da Friis i 1935 bestemte, at Povels ældste søn Jens skulle have den prestigefyldte stilling som professor, *lector theologiæ* ved Odense Gymnasium, sendte Povel sin ven en takkeskrivelse – her omtalte han eksplicit sig selv som *cliens*.[36] Det var også Friis, der i 1631 accepterede Povels ansøgning om at fratræde sin stilling som forstander på Herlufsholm.

Kansler Christian (Chresten) Friis til Kragerup.
Ukendt kunstner 1635. Degn 1988:3

[36] For takkeskrivelsen, se bilag 6. For forløbet, der ledte op til Friis beslutning, se Vinding 2021a.

Biskop Hans Poulsen Resen
Stik formentlig af Albert Haelwegh. Degn 1988:91

Biskop Jesper Brochmand
Stik af Simon de Pas 1632. Degn 1988:83

Lensmand Palle Rosenkrantz til Krenkerup, 1587-1642.
Skoleherre for Herlufsholm 1620-1629. Billede 1622.

Palle Rosenkrantz
Lensmand, generalkrigskommissær Palle Rosenkrantz til Krenkerup, 1587-1642. I sine sidste to år på Sorø skole, 1598-1600, underviste Povel den unge Rosenkrantz, som han havde kontakt med gennem livet, specielt efter at Rosenkrantz var blevet skoleherre for Herlufsholm i 1620. Rosenkrantz må således have haft indflydelse på Povels udnævnelse for Herlufsholm i 1622. Rosenkrantz stoppede som skoleherre i 1629 og blev afløst af lensmand Christopher Ulfeldt.

Steen Maltesen Sehested
Lensmand, senere rigsmarsk (rigets øverste hærfører), ansatte i 1604 Povel til at følge sig til Karlsbad i nuværende Tjekkiet. De var sammen nogle måneder. Deres efterfølgende relation kendes ikke.

Landsdommer Vilhelm Dresselberg
Landsdommer Vilhelm Dresselberg, 1545-1620, ejede bl.a. Vindingegård og Vognstrup (Vogneserup) nær Næstved. Udnævnte i 1608 Povel til sognepræst i Vindinge.

In 1620 skrev Povel en ligprædiken over Dresselberg. Det gjorde han også 20 år senere over Dresselbergs datter Mette, der døde i en ung alder (bilag 8).

Biskop Hans Poulsen Resen
Biskop Hans Poulsen Resen, 1561-1638, var 20 år ældre en Povel. Inden for det gejstlige hierarki var biskop Resen Povels vigtigste velynder.

Da Povel i 1605 blev udnævnt til rektor for Ålborg skole skete det på anbefaling af Resen, der 1591-1615 var professor i

teologi ved Københavns Universitet. Senere, efter at Resen i 1615 var blevet biskop over Sjælland, hjalp han Povel ved samme år at udnævne ham til provst i Øster Flakkebjerg Herred. Resen havde også et ord at skulle have sagt da Povel i 1622 blev kaldet til Herlufsholm. Her var Resens søn, Hans Hansen Resen, 1596-1653, rektor i årene 1621-24; den unge Resen blev senere professor og i 1652 biskop over Sjælland.

Povel viste biskop Hans Poulsen Resen sin taknemmelighed. Da han i 1622 udgav sin ordbog *Dictonarium Herlovianum, Desumptum Ex Ettmologico Latino*, rettede han i forordet en tak til biskop Resen. Efter Resens død i 1638 skænkede Povel en mindetavle for ham til Herlufsholm kirke (se foto).[37]

Biskop Jesper Brochmand
Jesper Brochmand, 1585-1652. Rektor for Herlufsholm 1608-1610. Brochmand afløste Resen to gange. Først i 1615 da han overtog Resens professorat i teologi og igen i 1639 da han blev biskop over Sjælland efter Resens død. Brochmands havde et nært forhold til Chr. IV. Hans eneste søn døde tidligt, men i sit hus opfostrede han adskillige af det kommende slægtleds toneangivende mænd, heriblandt Peter Griffenfeld.

Da kansler Christian Friis i 1935 bestemte, at Povels ældste søn Jens skulle have den prestigefyldte stilling som professor, *lector theologiæ* ved Odense Gymnasium, var Brochmand som professor i teologi involveret.

Povel må have kendt og have haft kontakt med Brochmand, der var blot få år yngre, men deres nærmere forhold er uklart.

[37] Se illustration og Nationalmuseet 1938:1162.

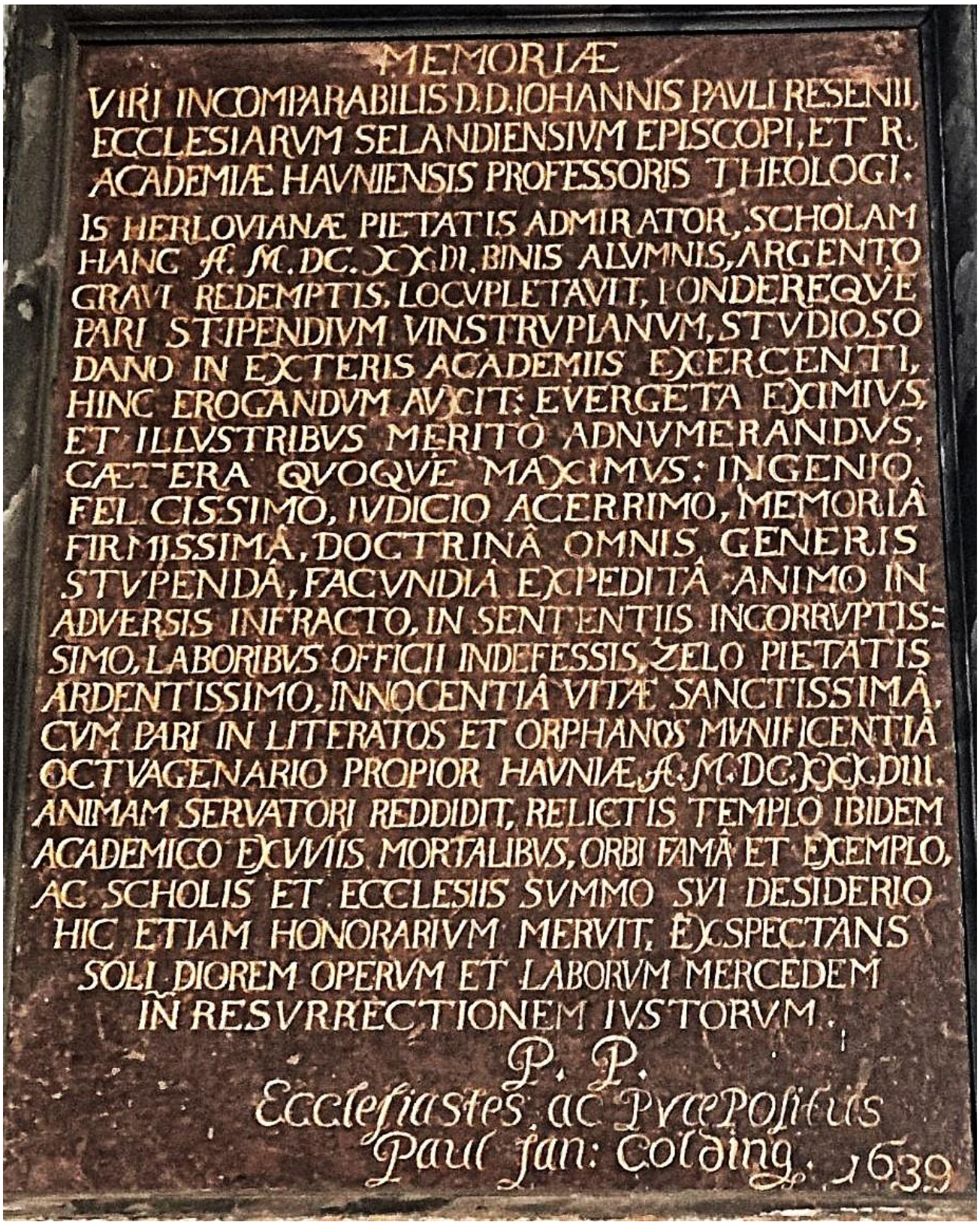

Povel Jensen Koldings mindetavle i Herlufsholm kirke over sin velynder biskop Hans Poulsen Resen. Foto: Jørgen Vinding

Samtiden: Ortodoksien

Povels samtid var på godt og ondt præget af Chr. IV, 1577-1648, hersker siden 1596 da han blev myndig. Jeg har i to artikler beskrevet først halvdel af 1600-tallet.[38] Jeg skal derfor her koncentrere mig om kort at beskrive den herskende teologi på denne tid: ortodoksien, hvor Resen og Brochmand spillede en afgørende rolle. [39]

Det centrale for kirken i årene efter reformationen i 1536 var at cementere den lutherske kristendom og dens verdensbillede som samfundets ideologiske grundvold. Målet var at styrke kirke og stat, og gavne samfund og kristenhed. Under Chr. IV's regeringstid blev den lutherske ortodoksi for alvor cementeret. Martin Luthers skrifter fik en særlig betydning for både kirke, skole og samfund. Læse- og skrivefærdigheder skulle danne grundlaget for oplæring i Luthers sande lære.

Luther mente, at frelsen er en gave fra Gud, som man *ikke* kan gøre sig fortjent til ved gode gerninger eller gaver til kirken. Alle mennesker er syndere, men Gud vil ved sin kærlighed frelse enhver, der *tror* på ham. Troen på Guds nåde.

Efter Hans Poulsen Resens indsættelse som Sjællands biskop i 1615 vandt bodskristendommen med Chr. IV's støtte frem både i byen og på landet. Den lutherske ortodoksi slog for

---

[38] Vinding 2024a; se også Vinding 2024b.

[39] Den vigtigste danske teolog i årene efter Reformationen var professor Niels Hemmingsen, 1513-1600, der nød stor anerkendelse i udlandet. Hemmingsen var påvirket af Philipp Melanchthon, der arbejdede tæt sammen med Luther. Hemmingsen var involveret i etablering af Herlufsholm. Han faldt dog senere i unåde da man pga. hans syn på nadveren beskyldte ham for at være såkaldt kryptocalvinist. For Hemmingsens teologi, se Jansen 1990.

alvor igennem, også inden for skolen med dens autoritære syn på opdragelse. Resen indskærpede, at forældrene skulle sende deres børn til undervisning hos degnen, der var præstens medhjælper. I et åbent brev fra Chr. IV i 1634 blev det understreget, at der skulle etableres regelmæssige provstevisitatser, hvor børnenes færdigheder ud i Luthers katekismus skulle efterprøves.

Resen indskærpede efter sin indsættelse som biskop, at forældre havde pligt til at undervise deres børn og tyende i hjemmet. Husfaderen skulle læse højt fra Luthers katekismus og have ansvaret for, at alle i familien, også tyende, fik del i denne undervisning, som det nødvendige grundlag for den rette tro.

I 1630 fulgte et missive (kongebrev) med anvisninger om at samle husstanden til daglig andagt. Troen skulle gøres mere inderlig og bønner resultere i en sand daglig omvendelse.

En del af den lutherske ortodoksi var derfor, at de ikke-lærde nu skulle inddrages i udbredelsen af fromhed og gudsfrygt. Læsefærdigheder blev mere udbredt og anses for at have haft sit gennemslag et stykke inde i 1600-tallet. Skrivefærdigheder lod dog endnu vente på sig blandt almuen.[40]

Som nidkær vogter af den reformatoriske tradition og støttet af kongens gunst arbejdede Resen ivrigt for latinskolens reform og for katekismus undervisning. I 1607 udgav han en ny oversættelse af Bibelen fra hebraisk og græsk, der betød et brud med inspirationen fra Luthers bibeloversættelse. Resen var en myndig og dygtig biskop, der øvede et strengt tilsyn med sine provster og præster, og gjorde meget for at højne

[40] Danmarkshistorien.dk

almuens kundskaber. Hans forfatterskab, både det folkelige og det lærde, byggede på traditionen fra Melanchthon.[41]

Den anden store skikkelse i ortodoksiens storhedstid var biskop Jesper Brochmand. I sin ungdom stod Brochmand under indflydelse af Holger Rosenkrantz 'den Lærde'; senere udviklede han sin egen stærkt luthersk ortodokse profil.[42] Ud over sit omfattende akademiske forfatterskab skrev Brochmand en lang række opbyggelige skrifter, hvoraf hans *Huspostille*, 1635-38, blev en klassiker og i knap 200 år var en af de mest udbredte andagtsbøger i Skandinavien. I et jævnt sprog fremlægges her en forkyndelse, som er centreret om Jesu sonedød for menneskenes skyld.[43]

Det var i dette teologiske miljø Povel udførte sin gerning som præst, provst og forstander for Herlufsholm. Som *cliens* af Resen er der ingen tvivl om, at Povel nøje fulgte Resen - og senere Brochmand. Et bevis herpå er hans fokus - inspireret af Resen - på at højne skolernes og almuens kundskaber. Hans to ordbøger og visitationerne til skolerne i hans provsti var led i dette arbejde.

Et vidnesbyrd om Povels kristne tro er hans ligprædiken over Mette Dressel (bilag 8).

Og hans autobiografi med bønner og salmer, bl.a. Salmernes Bog Salme 119, vers 17-19.

---

[41] Grane 2009.

[42] Brochmands teologi kom især til udtryk i hans dogmatiske tobindsværk *Universæ theologiæ systema*, 1633.

[43] Se Glebe-Møller 2009. Sonedød: at dø for at sone, dvs. afhjælpe, menneskers skyld.

Johanne Petersdatter
Som oven for nævnt ægtede Povel J. Kolding kort tid efter sin tiltrædelse som sognepræst til Vindinge og Kvislemark Johanne Pedersdatter, den 24-årige enke efter forgængeren Rasmus Jensen.

Johanne blev født 1584 i Malmø som datter af skomager Peder Iffverssøn og Anne Lavesdaatter. Som kun 9-årig kom hun til fru Else Høg i Roskilde, som hun tjente i 9 år.

Johanne blev i en ung alder gift med Rasmus Jensen, sognepræst til Vindinge og Kvislemark. Sammen fik de fire børn, hvoraf dog kun en enkelt søn overlevede: Samuel Rasmussen, f. 1607. Denne var blot ét år gammel da hans fader døde. Samuel voksede således op med Povel som sin far. Dimitterede fra Herlufsholm i 1626 som nr. 77 sidens skolen start, samtidig med sin halvbror Jens Vinding. Senere sognepræst til Fræninge og Valsø i Skåne, og stamfader til en slægt af skånske præster, der bar efternavnet Winding. Samuel døde i 1655 under en pest epidemi.

Povel og Johanne fik tilsammen 5 sønner og tre døtre. Således fødte Johanne 12 børn i løbet af 22 år: fra 1604 da hun var c. 19/20 år gammel til 1626, da hun som 41-årig fødte sin sidste søn Iver.

Johanne døde 26. oktober 1640, dvs. 8 dage efter Povel, der døde 18. oktober. I familiens slægtebog skriver deres søn professor Rasmus Vinding intet om årsagen til forældrenes død.

Gravsteder og gravminder

Povel Jensen Kolding og hans hustru Johanne blev bisat i Herlufsholms Kirke.

Gravstenen over Povel og Johanne er forsvunden. Nationalmuseet oplyser: ”Povel Jensen Kolding, fordum Sognepræst og Forstander til »denne adelig fri Sted Herlovsholm«, Provst i Øster Flacheberre Herred, med sin Gravsted Johanne Pedersdatter, som begge blev begravet 30. oktober 1640. Indskrift paa Dansk, hvortil senere, 1685, er føjet en latinsk Indskrift, som oplyser, at Sønnen [Rasmus] Vinding lod deres Ben føre til København [til sit Gravsted i Vor Frue], hvorefter Dattersønnen Sognepræst Paul Munkgaard lod Graven indrette for sig og sin hustru Elisa Mai. Gravstenen laa i Koret nedenfor Alteret.”[44]

Rørdam har fgl. gengivelse af gravstenens danske tekst: ”*Her ligger hæderlig og høylærde Mand sal. Mag. Povel Jensen Kolding, fordum Sogne-Præst og Forstander til den adelige Stæd Herlovsholm, Provst i Øster-Flachebierg Herrit, med sin Hustru, hæderlig og dydig Matrone Johanne Peders Datter, som begge bleve begravne d. 30. Octobr. 1640*.”[45]

C. 1670 opsatte Koldings søn etatsråd, professor Rasmus Vinding et epitafium for sin fader.[46] Opsætningen skete i forbindelse med, at Rasmus Vinding flyttede sine forældres kister til sit nye gravsted i St. Rochi Kapel i Vor Frue Kirke, som Rasmus havde sammen med sin nære ven, dr. Thomas Bartholin; det fælles gravsted formodes etableret i 1670.

---

[44] Nationalmuseet 1938:1168.
[45] Rørdam i Kornerup 1930:62.
[46] Nationalmuseet 1938:1160 og 1168.

Epitafium for Povel Jensen Kolding og hustru, c. 1670.
Foto: Jørgen Vinding

Detalje af epitafium for Povel Jensen Kolding

Gengivelse af epitafium

V[ictor]C[hristus]
M Paulus Jani F[ilius] Kolding[ius?]
N[atus] A[nno] CIC IC* LXXXI, D. XXVII Mart[ii?]* [47]
[P]ost peragratam Germaniam, Bohemiam
et Italiam
Scholæ Alburgensis Rector A[nnos] III
Inde Pastor Ecclesiæ Vinding A[nnos] XIV
[P]ostea Pastor Ecclesiæ Herlovianæ
A[nnos] XIIX
Simulque Scholæ Herlovianæ Præses
A[nnos] IX
Et Ecclesiarum Flakkebergensium
Præpositus A[nnos] XXV
Ob[iit] A[nno] CiC IC* CXL, D. XIIX Octob[ris]*
Uxor Iohanna Petræ a Malmogiensi
N[ata] A[nno] CiC IC* LXXX IV*
Ob[iit] A[nno] CIC IC* CXL die post*
viri obitum octavo
Corpora simul elata in hujus templi
choro condita sunt
Inde ossa post trigesimum annum
Hauniam translata suo sepulcro
In æde D. Mariæ in Sacello D. Rochi
quo ibi securiora essent infer j[ussit]
F. E. P. V.

---

[47] Flere steder benyttes et omvendt C - her gengivet som C*. Det omvendte C* betyder, at det forrige tal forøges 10 gange. CIC* er således 1000, og IC* er 500.

Rørdams gengivelse af epitafium[48]

V.C.
Mag. Paulus Jani filius Coldingius,
Natus Ao CIC IC* LXXX, D. XXVII Martii.*[49]
Post peragratam Germaniam, Bohemiam, Italiam
Scholæ Alburgensis Rector Annos 3.
Inde Pastor Ecclesiæ Vinding Annos 14.
Postea Pastor Ecclesiæ Herlovianæ A. 18
Simulque Scholæ Herlovianæ Præses A. 9
Et Ecclesiarum Flacheberges. Præpositus A. 25.
Obiit Ao CiC IC* CXL, D. XIIX Octobris.*
Uxor Johanna Petræe Malmogiensis,
Nata CiC IC* LXXX IV,*
Obiit Ao CIC IC* CXL, die post viri obitum octavo.*
Corpora simul elata in hujus templi choro condita sunt:
Inde ossa post trigesimum annum
Havniam translata suo sepulcro
In æde D. Mariæ in Sacello D. Rochi
quo ibi securiora essent,
inferri jussit
F. E. P. V.

---

[48] Rørdam i Kornerup 1930:62. Rørdam (og Kornerup) oplyser ikke kilden. At Rørdams gengivelse af epitafium ikke er korrekt ses bl.a. ved stavemåden Coldingius – som det ses på fotografiet af epitafium står der Kolding (evt. Koldingius?). Endvidere er gengivelsen af flere af årstallene ukorrekte, f.eks. Annos 3, hvor epitafium har A. III.

[49] Epitafium har fødselsdatoen som 27. marts 1580. Povel har i sin autobiografi - se illustration p. 3 ovenfor - angivet sin fødselsdato som 22. marts 1581. Sønnen prof. Rasmus har i sit betydningsfulde historiske værk (Vindingius 1665:457) fejlagtigt angivet datoen som 27. marts 1581. Fejlen blev gentaget på Rasmus' epitafium over sin fader.

Oversættelse[50]

Kristus er Sejrherren

Magister Povl Jensen Kolding
Født 27. marts 1581
Siden gennemvandrede [han] Tyskland, Bohemien
og Italien
Rektor for Aalborg Skole i 3 år
Herefter præst i Vinding i 14 år
Senere præst i Herlufsholm
i 18 år
Samtidig Forstander for Herlufsholm Skole
i 9 år
Og provst til Flakkenberg
i 25 år
Død 18. oktober 1640
Hustru Johanna Petersdatter fra Malmø
Født 1584. Død 1640
8 dage efter sin husbond
Legemerne blev balsameret og
Samtidig begravet i denne kirkes kor
Derfra blev benene efter 30 år
Overført til København, til [Erasmus Vindings] grav
i Skt Rochis kapel i Vor Frue Kirke
Så de ville være mere sikre der, beordret at blive bragt [af]
Sønnen Erasmus Povlsen Vinding

---

[50] En stor tak til latinlærer, lektor, Ph.D. Inger K. Brøgger og lektor Niels C. Koefoed, begge Herlufsholm Skole, for hjælp med oversættelse af epitafium.

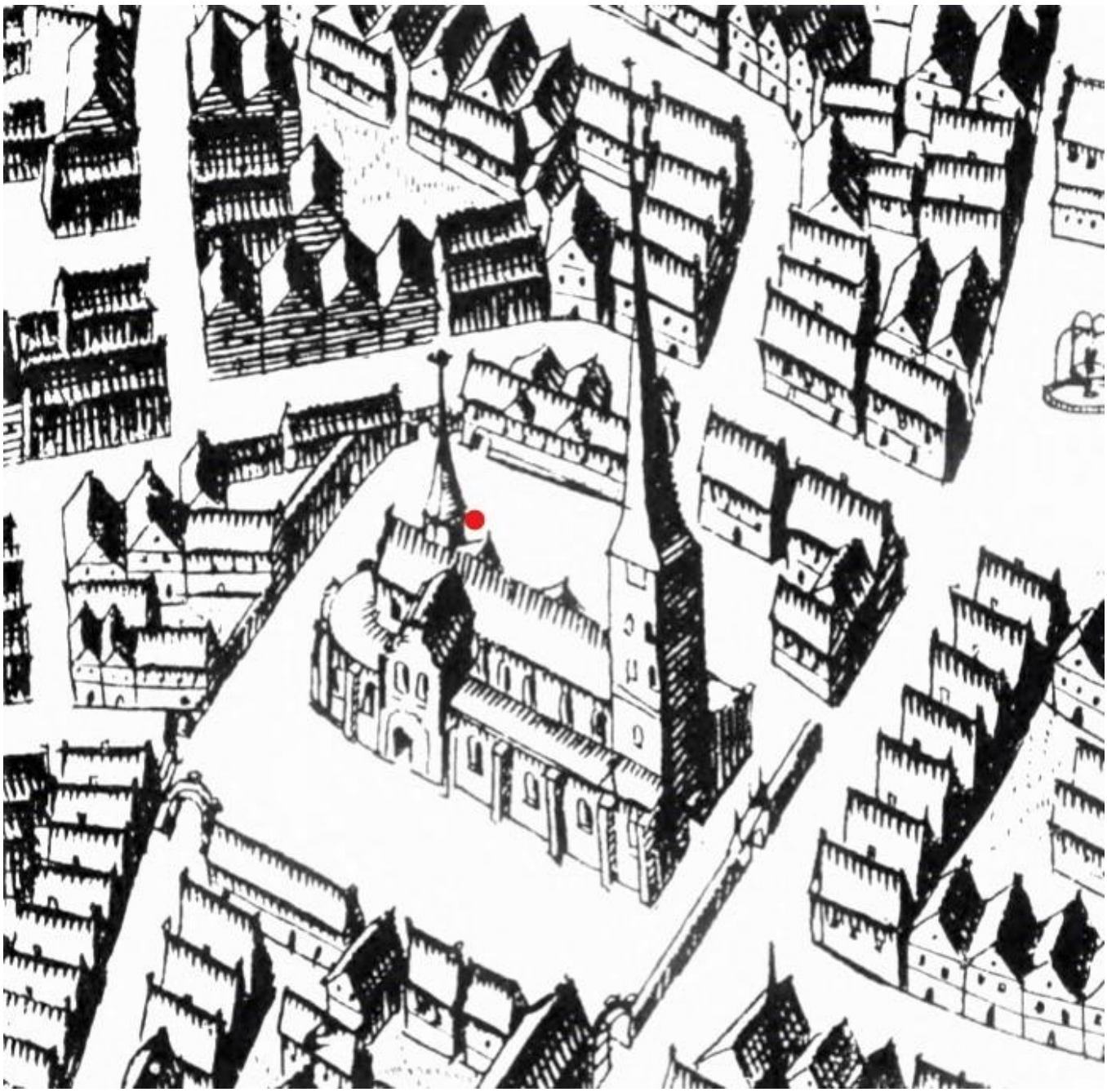

Vor Frue Kirke 1674. Den røde prik viser Skt Rochi Kapel. Nygade (som nu er del af Strøget) blev først anlagt nogle år senere. Derfor gik Strøget ad Vimmelskaftet og gennem Skoubogade (skoboderne) til Gammel Torv, hvor man kan se et springvand og et hjørne af Københavns rådhus. To af de tre gavlhuse ved rådhuset tilhørte Povel J. Koldings farbror, borgmester Iver Povelsen (se Vinding 2024a).

Gravmæler over Rasmus Vinding og Thomas Bartholin, St. Rochi Kapel, Vor Frue Kirke, København. Holger Jacobæus (originale) Rejsebog, 1673, gengivet i Andersen 2017: 343. Se også Maar 1910 og Malling 1927.
På gravmælet til højre skimtes et maleri: en mand og to kvinder. Han med langt hår. Er det Rasmus Vinding og hans to hustruer?

Efter at benene af Povl og hustruen Johanne var blev overført til København, blev graven overtaget at Koldings dattersøn Poul Jensen Munksgaard, 1645-1717, præst Herlufsholm, søn af Povls datter Cathrine (se nedenfor). Munksgaard var bestemt ikke tilfreds med, at hans bedsteforældres ben var taget fra deres grav og gravfredens forstyrret. I 1685 lod Munksgaard indhugge en inskription på latin på en tavle i kirken over sine bedsteforældre, hvor han kom med en bøn:

”*Beate Coldings Barnebarn, Povl Munksgaard, denne Kirkes Præst og Flakkebjergernes Provst har ladet lave dette Mindesmærke for sig selv og sine kære, efterat den højædle [Rasmus] Vinding har overført de foran nævntes Ben til København. Han haaber nu paa Hvile i Fremtiden for sig og sin Hustru, Elisa Mai, idet han beder de efterlevende:*
Lad dog de dødes Ben hvile urørte og gør ikke den døde Skade, han som i levende Live ikke har skadet nogen og som saa godt han kunde, var dette hellige Steds Beskytter og Forsvarer. Anno 1685.”[51]

Vor Frue kirke brændte under den store ildebrand i 1728, men på mirakuløs vis undgik Skt. Ropchi kapel og en del af koret flammerne. Desværre blev den nyopførte Vor Frue kirke fra 1738 ødelagt under det britiske bombardement af København i 1807 - og de mange vigtige grave i Skt. Rochi kapel og resten af Vor Frue kirke forsvandt for evigt.

Havde Rasmus Vinding blot ladet sine forældres oprindelige grav i Herlufsholm kirke være i fred!

---

[51] Ravnholt 1936: 16.

Efterslægt

Povels sønner benyttede efternavnet Vinding/Winding efter deres fødeby Vindinge, nu Fuirendal, nær Næstved, hvor Povel var præst.

Povel havde fem sønner og tre døtre:

Jens Poulsen Vinding (Winding)

Jens Poulsen Vinding, 1609-1655, student Herlufsholm 1626, udenlandsk 1628-1635, bl.a. Franeker, Wittenberg, Königsberg (Kaliningrad), Krakow, Groningen og Oxford, magister 1637, professor, *lector theologiæ*, Odense Gymnasium og sognepræst til Åsum, 1635-1655.[52]

Jens' syv år lange udenlandstur har været genstand for en længere artikel baseret på Jens' selvbiografi (*vita*).[53] Ved sin hjemkomst fra Oxford i september 1635 blev Jens bebrejdet af biskop Resen og Brochmand fordi han havde været ulydig mod en guddommelig kaldelse til et embede. Måtte aflægge beretning over for kansler Friis om sine syv år udenlandsk. Da kansleren spurgte, om det ikke var bedre at tjene Gud i sit eget land end i det fremmede, svarede den unge 26-årige verdensmand med at citere Marcus Ciceros berømte ord *patriam esse, ubicunque bene est*: "fædreland er, [hvor jeg finder] leveforholdene er gode."

---

[52] For professor Jens Vinding, se Vinding 2021a og Vinding 2024c. Jens udgav flere afhandlinger, bl.a. den nu yderst sjældne *Disputatio Politico-Philologica de Judæis*, Grönningæ 1633, se Vinding 2021b.
[53] Kornerup 1957.

Det faldt kansleren for brystet, og Jens blev kritiseret for at have et sind, der elskede og higede efter det fremmede. Jens måtte derfor kort efter, d. 5. november 1635, undergå en offentlig prøve ved universitet. Blandt tilhørerne formodes at have været hans gamle ven Hans Svane, der samme år overtog stillingen som professor i Østerlandske sprog (for i 1646 at blive professor i teologi.) Jens klarede prøven med stor berømmelse. Derfor besluttede kansleren, at Jens skulle ansættes som professor, *lector theologiæ*, ved gymnasiet i Odense og tillige som sognepræst til Aasum.

Jens havde fire sønner, hvoraf kun én blev voksen: *Peder Vinding*, 1657-1684, lic. jur., assessor i kancellikollegiet, ejer af Lammehave gods ved Ringe.[54]

Peder Poulsen Vinding, 1613-1645, student Herlufsholm 1632, hvorefter han blev indskrevet på Københavns Universitet. Rejste udenlandsk 1633. I 1634 udgav han - under sit latinske navn Petrus Pauli Windingius - ved akademiet i Franeker (Nederlandene) en disputats om filosofiens historie;[55] nogle måneder før havde hans storebror Jens også udgivet en disputats i Franeker.

I 1635 immatrikuleredes Peder i Leyden, var 1636 i Padua (Padova), 1638 tilbage i Leyden. I 1639 blev han i Leuven (Brabant) i Belgien gift med Genoveva Ignatia, f. 1616, datter af den berømte belgiske humanist Erycius *Puteanus* van der Putten, 1574-1646. Puteanus var oprevet over datterens ægteskab.

---

[54] NN 1926:11. For Peder Vinding, se Vinding 2025.
[55] Windingius, P.P. 1634.

Povel Jensen Kolding

1581-1640

Præst og provst, Vindinge

Forstander Herlufsholm

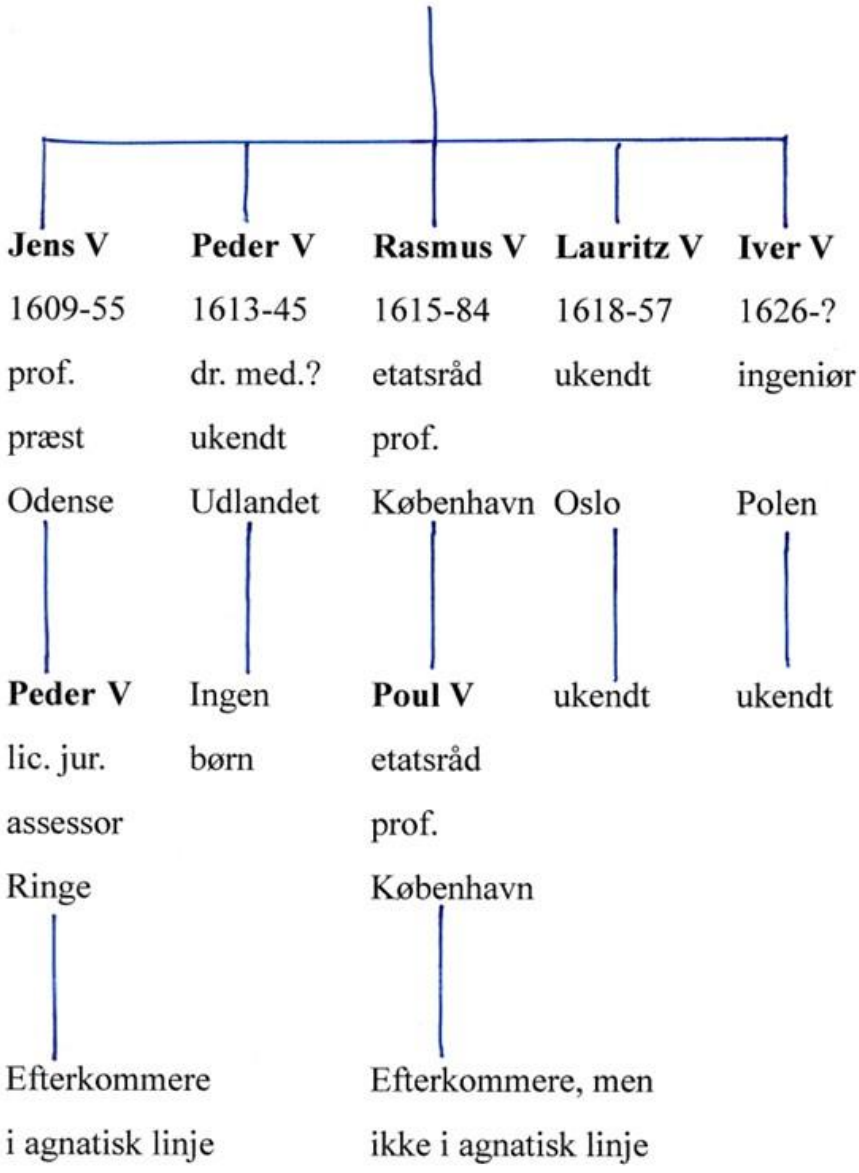

Tavle over Povel Jensen sønner og sønnesønner.

Efter sit ægteskab opholdt Peder sig i længere tid på Herlufsholm, bl.a. november 1640 til november 1642 efter sine forældres død, hos søsteren Anne og hendes mand Johan Bartskær, der i 1640 havde overtaget præsteembedet på Herlufsholm. Han vendte tilbage til Herlufsholm i foråret 1644, hvor han blev indtil sin død i juni 1645. Tyder hans lange ophold på Herlufsholm om problemer i ægteskabet?

Thomas Bartholins '*De Medicina Danorum Domestica*' har en liste over danske mænd, der var medicinske doktorer eller licentiater; her nævnes en Petrus Vindingius.[56] Eftertiden har taget det for givet, at der er tale om Peder Poulsen Vinding.[57] Det er dog usikkert idet Peder, så vidt vides, studerede filosofi, ikke medicin. Bartholin var en nær ven af Rasmus Vinding og man må formode, at han havde styr på sine oplysninger om Vinding-familien. Det er fortsat en gåde hvem Bartolins Petrus (Peder) Vindingius er!

Rasmus Poulsen Vinding, 1615-1687, rektor Sorø 1638-1646, 1648 professor i græsk, værge for Vor Frue Kirke 1660-1684, 1664 assessor (dommer) i højesteret, hovedforfatter af Danske Lov 1683, etatsråd 1684.

Ven med Peter (Schumacher) Griffenfeld. Rasmus kæreste ven var professor Thomas Bartholin, der ligesom Rasmus og dennes ældre bror Peder studerede i Leyden i 1638. Som ovenfor nævnt, delte Rasmus og Bartholin gravsted.

Gift første gang 1649 med Margrete Fincke, datter af professor, rektor ved Københavns Universitet Jacob Fincke. Gift anden gang 1653 med Ingeborg Jacobæa, datter af biskop

[56] Bartholin 1666: 370.
[57] NN 1926: 11 og Carøe 1922:128.

Jacob Matthiesen og Anne Caspersdatter Bartholin.

Rasmus Vinding er kendt for sit imponerende værk fra 1665, *Regia Academia Hauniensis in Regibus,* der har biografiske beskrivelser af samfundets elite, specielt inden for den akademiske verden.

Rasmus største eftertryk efterlod han sig dog som hovedforfatter af Christian 5.s Danske Lov fra 1683, som formelt set det danske riges første samlede rigslov.

Rasmus Vinding havde syv børn, bl.a. sønnen *Poul Vinding*, 1658-1712, professor i græsk, assessor i højesteret, etatsråd, ejer af Farumgård, efor for Borch's kollegium 1691-1712, hvor han tog Holberg under sine vinger. Far til oberst *Andreas Vinding*, 1691-1766, og *Ingeborg Dorthea Vinding*, 1686-1734, gift med general, gehejmeråd (minister), ridder af elefanten, *Poul de Løvenørn* til Bregentved.

Lauritz Poulsen Vinding, 1618-1657, elev på Herlufsholm, 1635 i skrive- og regneskole i Næstved, 1637 i tjeneste hos Dirich Bartskær i København, død 'uforseet' (uforudset) i Christiania (Oslo). Herudover kendes intet om ham og evt. børn.[58]

Iver Poulsen Vinding, f. 1626 (da hans moder var 41 år gammel), 1637 elev på Herlufsholm, 1642 Sorø, 1643 immatrikuleret som student i København, ingeniør i kongelig polsk tjeneste. Herudover kendes intet om ham – og evt. børn.

---

[58] Dirich Bartskærs søn Johan, senere biskop, var gift med Lauritz søster Anne. Man fornemmer, at Lauritz ikke havde samme succes i livet som sine brødre.

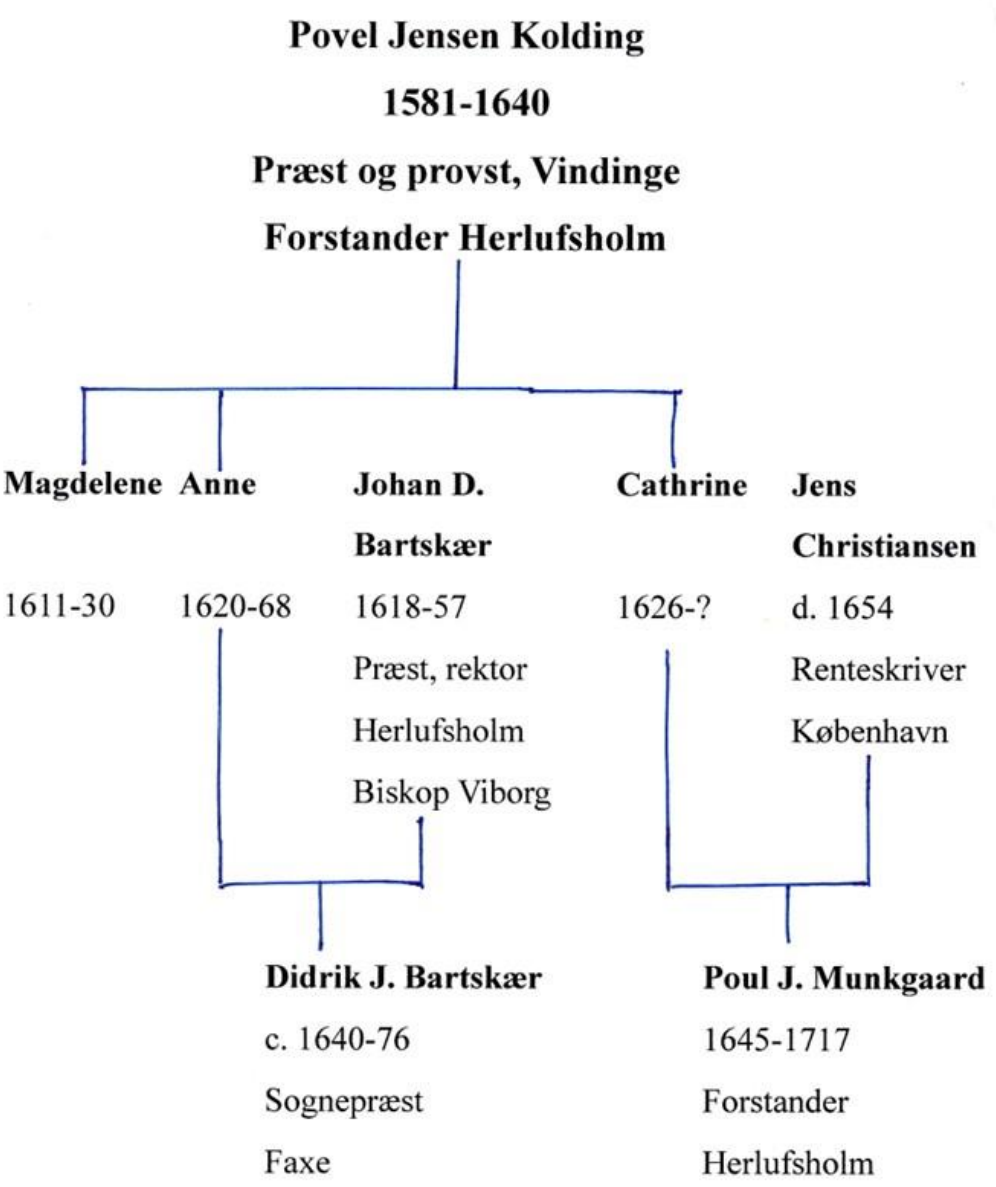

Tavle over Povel J. Koldings døtre, deres ægtefæller og efterslægt.

Som nævnt havde Povel tre døtre:

Magdelene, f. 1611, g. 1629 i Næstved med købmand *Hans Simonsen Rostocher*, d. 1630 i Næstved.

Anne, f. 1620, g. 1641 med rektor på Herlufsholm, senere biskop i Viborg, dr. theol. *Johan Dideriksen Bartskær*, d. 1668. Af deres børn kan nævnes magister *Didrik Johansen Bartskær*, f. c. 1640, 1671 præst Faxe kirke, d. 1676.

Cathrine, f. 1623, g. 1644 med rentemester Jens Christensen, d. 1652, begravet Helligåndskirken, København. Af deres børn kan nævnes *Poul Jensen Munksgaard*, 1645-1717, 1673 magister, sognepræst Herlufsholm, 1677 provst, 1690-1694 forstander for Herlufsholm.

Poul Jensen Munksgaards epitafium i Herlufsholm kirke.
Foto: Jørgen Vinding.

LITERATUR

Andersen J. B., 2017, *Thomas Bartholin. Lægen og anatomen. Fra enhjørninger til lymfekar.*
Appel, C., 2001, *Læsning og bogmarked i 1600-tallets Danmark.*
Bartholin, T., 1666, *De Medicina Danorum Domestica*.
Birket Smith, S., 1879, Raadmand i Kolding Jens Povlsens Slægtebog, *Danske Samlinger*, 2 R. VI, 1877-1879, pp. 244-260.
Bricka, C.F. og Gjellerup, S. M., 1874-75, *Den danske Adel i det 16de og 17de Aarhundrede. Samtidige Levnets beskrivelser uddragne af trykte og utrykte Ligprædikener*.
Carøe, K., 1922, *Den danske Lægestand 1479-1900.*
Degn, O., 1988, *Christian 4.s kansler. Christen Friis til Kragerup (1581-1639) som menneske og politiker.*
Eliassen, P., 1910, *Koldingbog*, genoptrykt 1974-1975 i to dele af Vejle Historisk Samfund.
Gassendi, P. 1654 (Paris), *TYCHONIS BRAHEI, EQVITIS DANI, Astronomorum Coryphæi VITA*.
Glebe-Møller, J., 2009, Jesper Brochmand, *Den Store Danske*.
Grane, L., 2009, Hans Poulsen Resen, *Den Store Danske*.
Jacobæus, H., se under Maar.
Jansen, Billeskov F.J., 1990, *Humanitas christiana. Mindetaler over Herluf Trolle af Niels Hemmingsen og Christian Machabæus.*
Jensen, V. 1991, Fremmed i Kolding i 1500-årene, *Koldingbogen* 1991:15-32.
Kornerup, B. 1957, Lector theologiæ Jens Poulsen Windings Vita, *Hist. Filos. Medd. Dan. Vid. Selsk*. 37, no. 2.
Leth, A. og Wad G.L. 1875, *Meddelelser om Dimitterede fra Herlufsholm.*

Maar, V., 1910, *Holger Jacobæus' Rejsebog (1671-1692)*.
Malling, H., 1927, Vor Frue Kirkes Gravbog, del 2, *Personhistorisk Tidsskrift*, 8. række, 6. Bind, pp. 127-160
Melchior, H.B. 1822, *Historisk Efterretning om den frie adelige Skole Herlufsholm*. Genoptrykt omarbejdet af A. Leth i dennes *Historiske Efterretninger om Herlufsholms Stiftelse*, 1865.
Molbech, C., 1846, *Uddrag af Biskop Jens Bircherods historisk-biographiske Dagbøger for Aarene 1658-1708.*
Nationalmuseet 1938, *Danmarks kirker, Herlufsholm kirke*.
NN 1926, *Stamtavle over Den Vindingske Slægt MDIX-MCMXXV.*
Oldrup, T., 2007, Poul Jensen Kolding og hans selvbiografi fra ca. 1630, *Koldingbogen* 2007, Kolding 2007: 35-42.
Ravnholt, A., 1936, Poul Jensen Kolding og hans Slægt, *Vejle Amts Aarbog* 1936: 1-24.
Resen, P. H., 1668, *Inscriptiones haffnienses latinæ, danicæ et germanicæ una cum inscriptionibus amagriensibus uraniburgicis et settæburgicis nec non duabus epistolis una Tychonis Brahe.*
Rørdam, H. F., 1930, Præsten og Forfatteren Magister Povl Jensen Kolding, Forstander for Herlufsholm, i Kornerup, B. (ed) 1930, *Til Minde om Holger Fr. Rørdam, 1830-1913*: 9-62. Baseret på en upubliceret afhandling af Rørdam (d. 1913).
Trap 1953-1972, Herlufsholm Sogn, Sorø Amt (Bind 8).
Vinding, M. 2021a, *Vinding/Winding Slægterne: Et præliminært studie*. Danskernes Historie Online (Slægtsforskernes Bibliotek).
- 2021b, *Jens Poulsen Winding. En lærd i Odense i 1600-tallet.* Danskernes Historie Online (Slægtsforskernes Bibliotek).
- 2023a, *Povel Jensen, 1509-1572. Rådmand og Skattemester i Kolding. Hans Liv og Samtid.* Danskernes Historie Online

(Slægtsforskernes Bibliotek).
- 2023b, *Jens Povlsen, c. 1542-1592. Rådmand og tolder i Kolding.* Danskernes Historie Online (Slægtsforskernes Bibliotek).
- 2024a, *Iver Povlsen, 1566-1622. Købmand og borgmester i København. Hans levned og samtid.* Danskernes Historie Online (Slægtsforskernes Bibliotek).
- 2024b, *Iver Povlsen, 1566-1622. Købmand og borgmester i København. Hans efterslægt.* Danskernes Historie Online (Slægtsforskernes Bibliotek).
- 2024c, *Jens Poulsen Winding, Qvaestiones, 1634*. Danskernes Historie Online (Slægtsforskernes Bibliotek).
- 2025, *Peder J. Winding til Lammehave, 1637-1684, Lic.jur., assessor i kancellikollegiet*. Danskernes Historie Online (Slægtsforskernes Bibliotek).
Vindingius, Erasmus Pauli, 1665, *Regia Academia Hauniensis in Regibus: Conservatoribus: Rectoribus: professoribus suis repraesentata,... ex Regiis Fundationibus & Rescriptis, Actis Academiae, Programmatis, &c collegit, disposuit, & suis sumtibus edi curavit.*
Windingius, J. P., 1633, *Disputatio Politico-Philologica de Judæis*, Grönningæ.
Windingius, P.P., 1634, *Disp. de Philosophia*, (fransk).
Witte, H., 1679, *Memoriæ philosophorum, oratorum, poetarum, historicorum, et philologorum nostri secvli clarissimorum renovatæ, decas qvinta*.

Hjemmesider:

Danmarkshistorien.dk.
Naestved-museumsforening.dk
Quislemark.dk
Renæssancesprog.dk (dsl.dk)

Oversigt over bilag

Bilag 1:
Bilaget indeholder tre forskellige versioner af Povel J. Koldings autobiografi.

A: En kopi af den originale håndskrevne autobiografi. Autobiografien findes i en slægtsbog, som blev startet c. 1602, baseret på optegnelser af Povels fader Jens Povelsen, d. 1592. Skriften er ualmindelig smuk, og jeg formoder derfor, at en professionel skriver er blevet bedt om at skrive slægtsbogen. Men af hvem? Ikke Jens Povelsens enke, der ikke have midlerne hertil efter hendes mand var gået fallit et par år inden sin død.[59] En mulighed er den gamle familieven, Povels gudfader, kansler Niels Kaas, der under et af sine hyppige ophold på Kolding Slot kunne have bedt en af sine skrivere om at skrive slægtsbogen.

Den lille bog måler c. 16x10 cm. Kun højre sider er paginerede. Jeg har benyttet fgl. system: venstre sider uden paginering er kaldt f.eks. 15A, medens den paginerede højre side er 15B.

Foruden Jens Povelsens slægtsbog findes Povel J. Koldings autobiografi. Povels optegnelser slutter 17. april 1637 (p. 33B).

[59] Vinding 2023b.

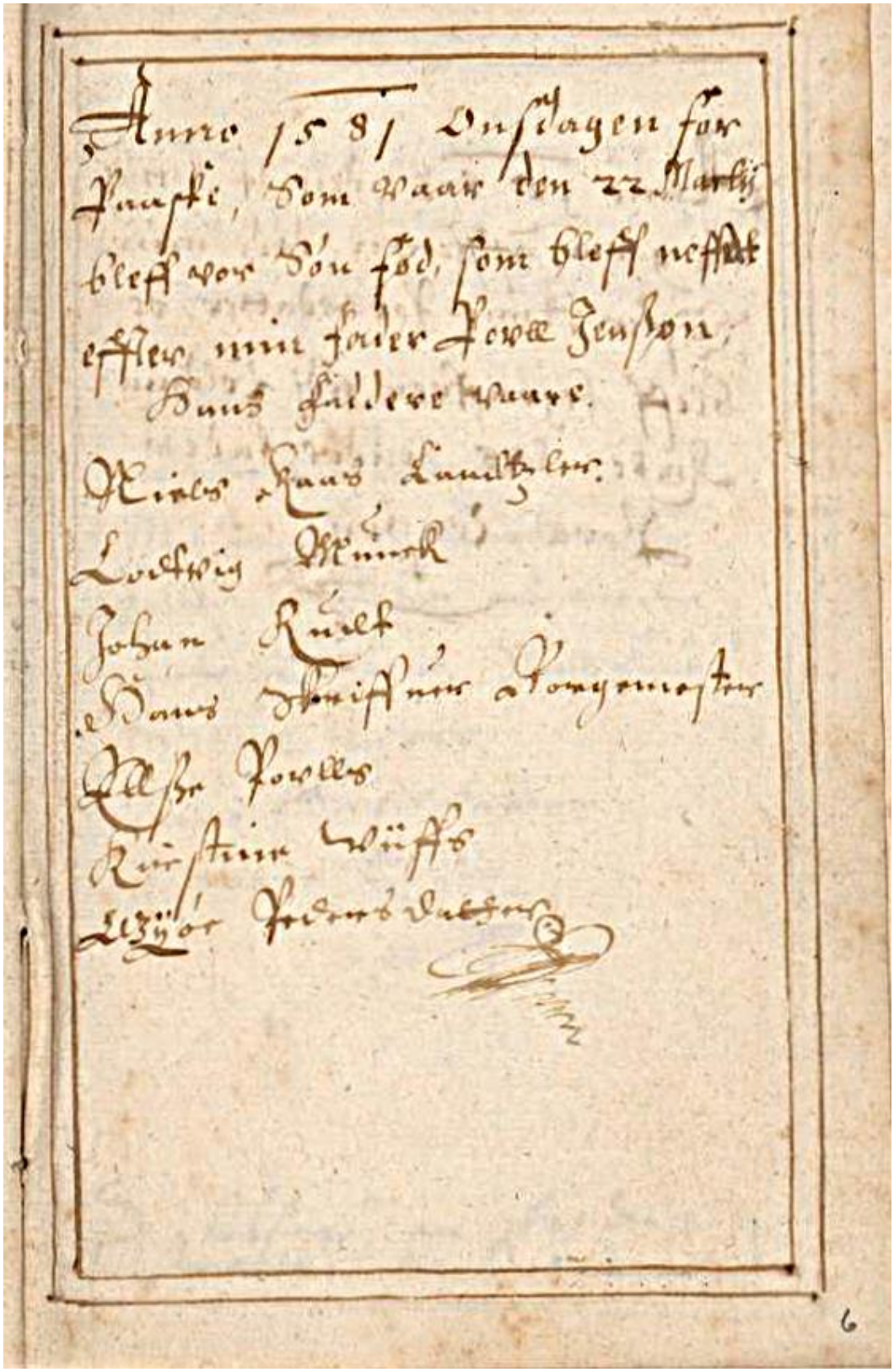

P. 6B i slægtsbogen. Denne side omhandler Povels fødsel og dåb. Blandt fadderne nævnes kansler Niels Kaas. Bemærk den smukke håndskrift.

Der er mange tilføjelser, formentlig skrevet af sønnen Rasmus (Erasmus) Vinding. Rasmus - der bl.a. var professor i historie på Københavns Universitet - ville opdatere faderens oplysninger med sine egne nutidige informationer. Det skete dels på sider hvor faderen havde skrevet den oprindelige tekst, men også på nogle af de tomme sider, som fandtes i slægtsbogen, da Rasmus overtog bogen.

Bogen slutter af med flere sider, som Rasmus Vinding skrev om sin familie.

Originalen findes på Universitetsbiblioteket i Oslo. En stor tak til min grandfætter Jørgen Vinding, der har givet mig kopi af originalen.

B: Den originale håndskrevne autobiografi er ikke let at læse. Birket Smiths 1877 har dog en fin ordret transskription. Baseret på Birket Smiths arbejde har jeg skrevet en ny transskription af autobiografien, hvor Koldings originale tekst og Rasmus Vindings bemærkninger fremstår tydeligere.

C: Oldrups 2007 gengivelse i moderne retstavning af første del af autobiografien.

Bilag 2:
Povel J. Koldings biografi.
Efter sønnen Erasmus Vindingius 1665

Bilag 3:
Biskop Jens Bircherods dagbogsoptegnelse af 10. april 1672 om Paulum Jani Coldingium (Povel Jensen Kolding).
Gengivet i Molbech 1846:140.

Biskop Jens Bircherod var søn af professor Jens Jensen Bircherod, 1623-1686, der blev student fra Herlufsholm i 1640 - det år, hvor Kolding døde. Professorens hustru Else var Koldings næstsøskendebarn.

Bilag 4
Povel J. Kolding (Paulus Janus Colding), *Incomparabilis viri Tychon-Brahe Atlantis cymbrici, et equitis torquate. Elogium.*
Kolding skrev elogium i dagene efter Tyge Brahes død i oktober 1601. Det blev oplæst under Brahes begravelse.
Denne gengivelse er fra Gassendi 1654: 278-279.

Bilag 5
P[aulus] J[anus] C[oldingius], København 1626
Dictonarium Herlovianum, Desumptum Ex Ettmologico Latino.
Titelblad og forord.
På dansk ved Peter Zeeberg, udgivet på hjemmesiden fra forskningsprojektet '*Renæssancens Sprog i Danmark.*'

Bilag 6
Povel J. Kolding takkeskrivelse til kansler Christian Friis for hans velvilje ved sønnen Jens ansættelse som lektor i Odense.
På latin. 1635. Kornerup 1957: 57-58.

Bilag 7
Povel J. Koldings legat på 100 rigsdaler til Herlufsholm Sogns fattige, 1630. Rørdam i Kornerup 1930: 52-53.

Bilag 8
Povel J. Kolding, 1635 og 1639 (publiceret 1640)
Ligprædiken over Mette V. Dresselberg.
Bricka og Gjellerup 1874.

Bilag 1

Povel Jensen Koldings originale autobiografi

14B

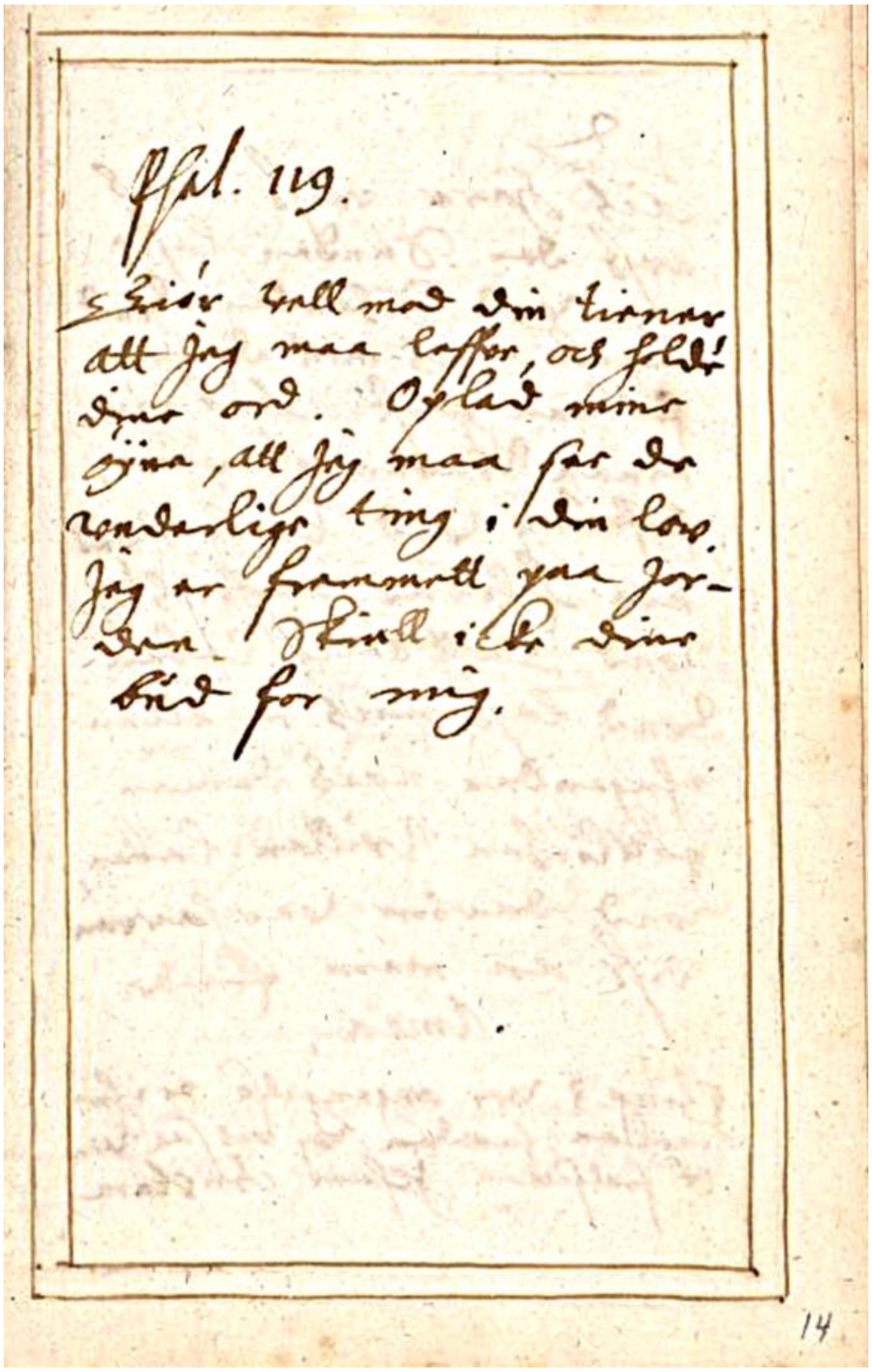

15A

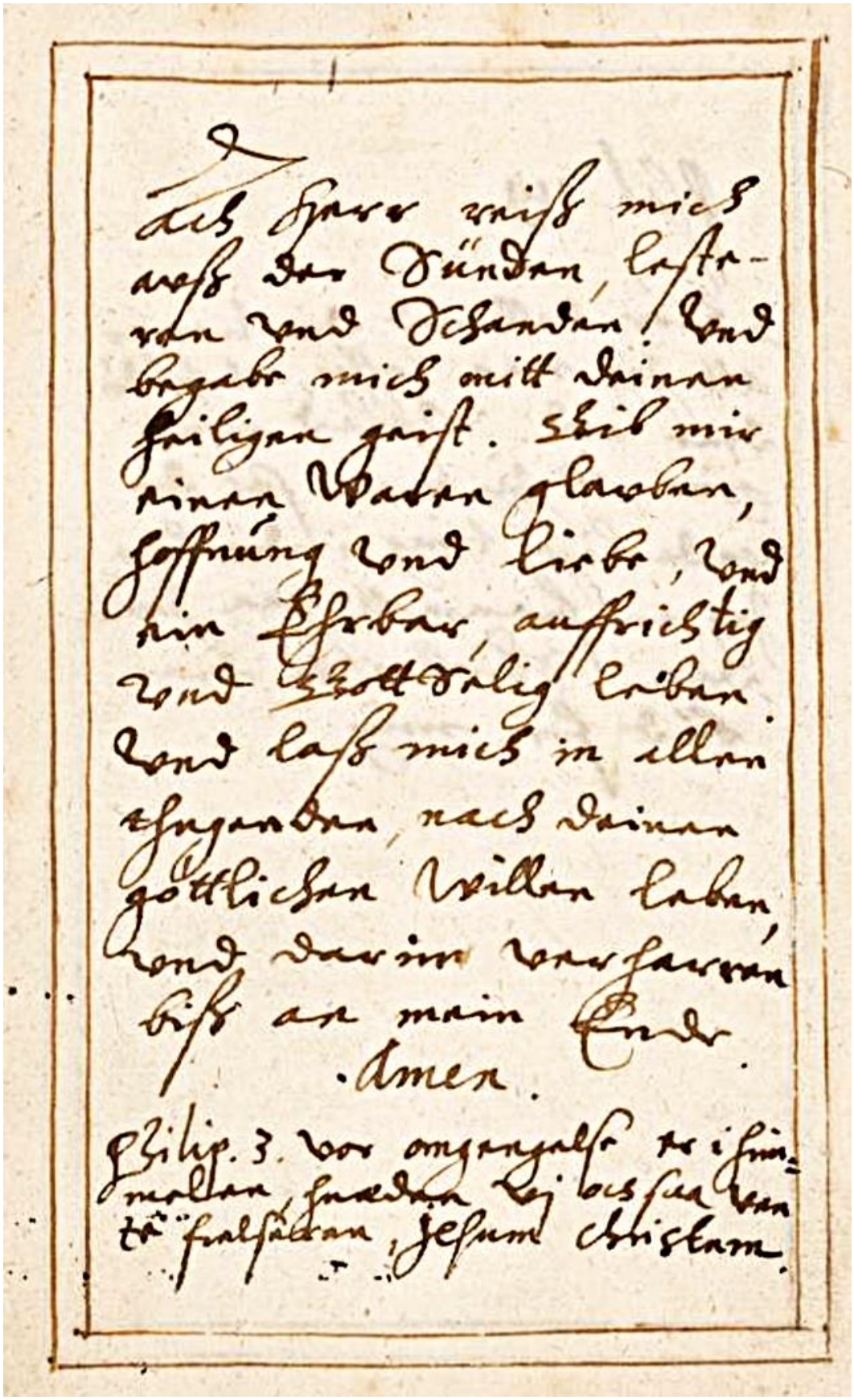

Ach Herr reiß mich
auß der Sünden, leste-
ren vnd Schanden! vnd
begabe mich mitt deinen
heiligen geist. Gib mir
einen Waren glauben,
hoffnung vnd liebe, vnd
ein Ehrbar, auffrichtig
vnd Gottselig leben.
vnd laß mich in allen
thugenden, nach deinen
göttlichen Willen leben,
vnd darin verharren
biß an mein Ende.
Amen.

Philip. 3. vor omgengelse er i him-
melen, hnaeden vj ochsaa ven
te frelseren, Jesum christum.

15B

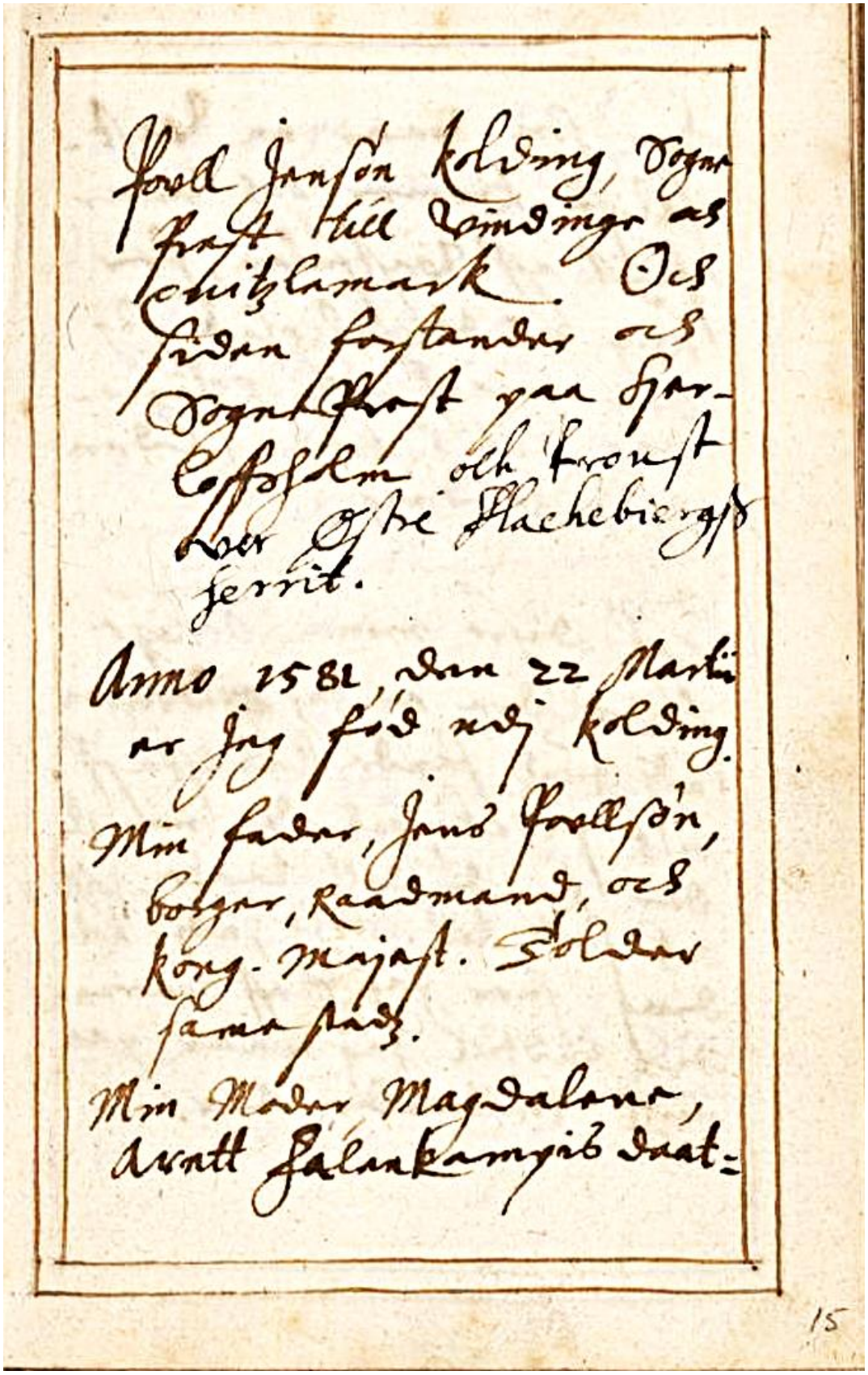

Povll Jensön kolding, Sogne
Prest till Vindinge och
Quitzlemark. Och
siden forstander och
Sognepræst paa Sjer-
loffsholm och Proust
over Östre Flachebiergs
herrit.

Anno 1581, den 22 Martii
er jeg föd udj kolding.

Min fader, Jens Povllsön,
borger, Raadmand, och
kong. Majest. Tölder
samestadz.

Min Moder Magdalene,
Arnett Falenkampis daat=

16A

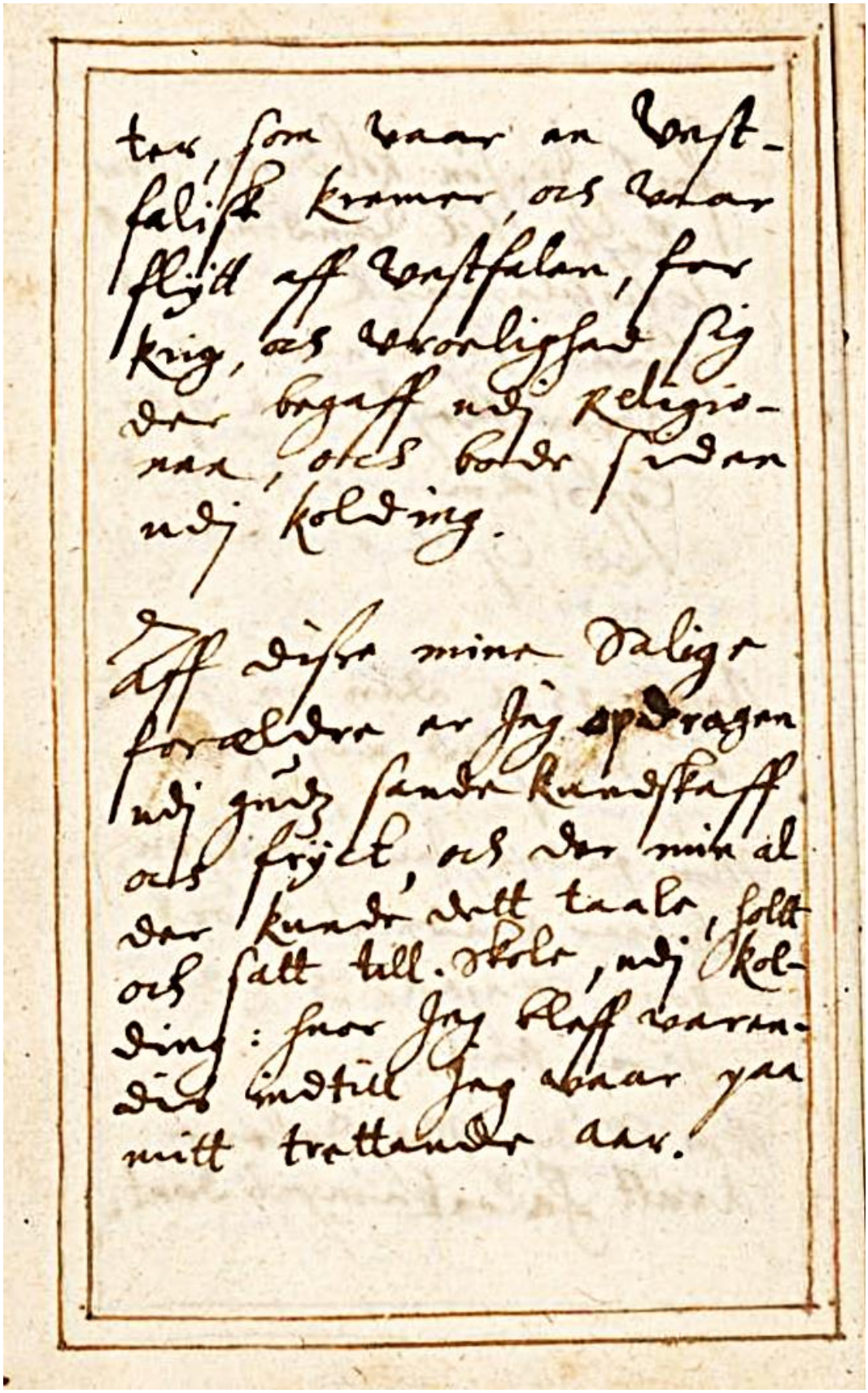

ter, som waar en West-
falisk kremer, och waar
flytt aff Westfalen, for
krig, och vroelighed sig
der begaff udj Religio-
nen, och bode siden
udj kolding.

Aff disse mine salige
forældre er jeg opdragen
udj gudz sande kundskaff
och fryct, och der min al
der kunde dett taale, holtt
och satt till skole, udj kol-
ding: hvor jeg bleff varen-
dis indtill jeg waar yaa
mitt trettende aar.

16B

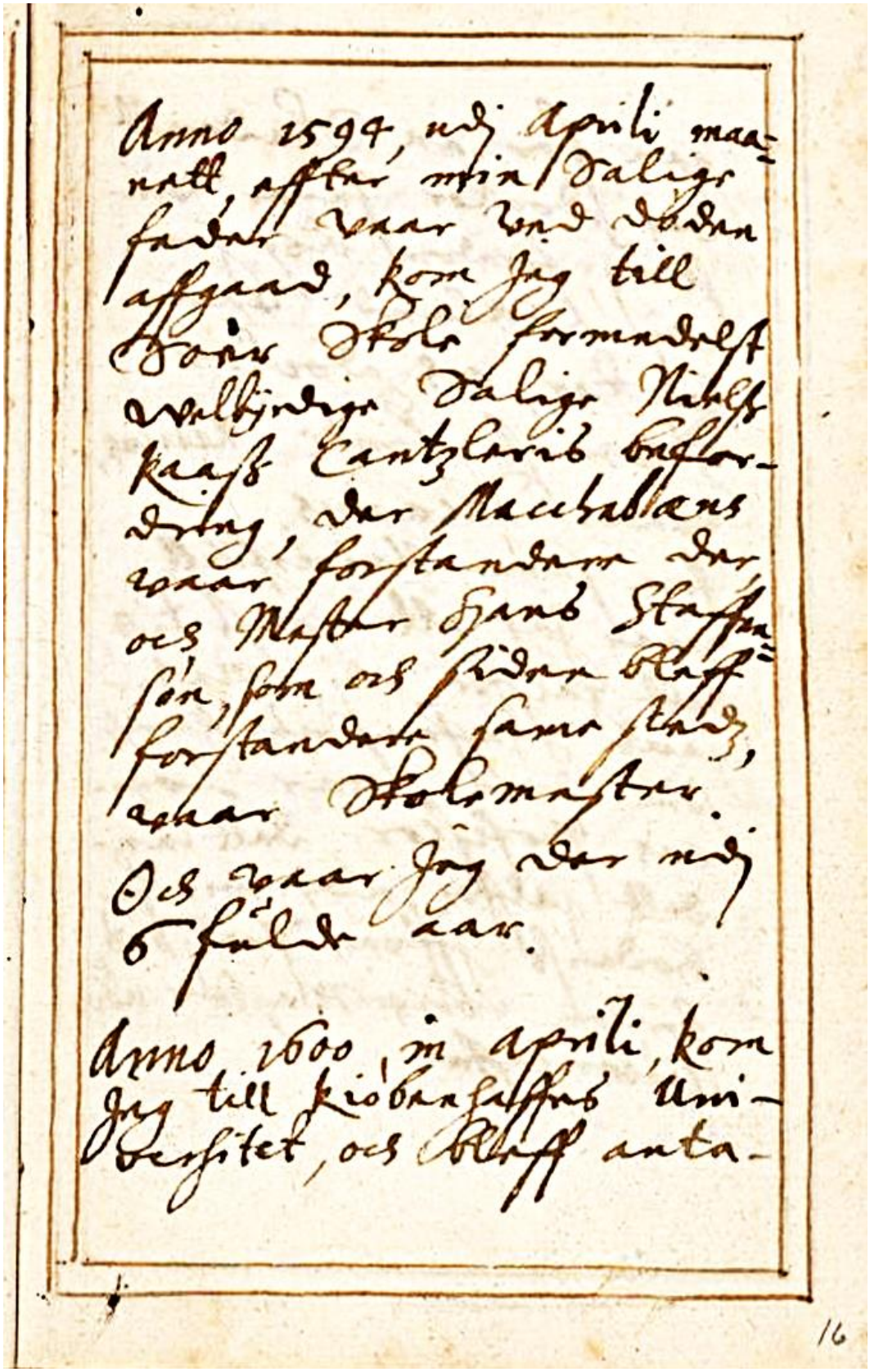

Anno 1594, udj Aprili maa-
nett, efter min Salige
fader vaar ved doden
affgaad, kom jeg till
Soer Skole formedelst
welbyrdige Salige Nielss
Kaass Cantzleris befor-
dring, der Macchabæus
vaar forstandere der,
och Mester Hans Staffen-
son, som och siden bleff
forstandere same stedz,
vaar Skolemester.
Och vaar jeg der udj
6 fulde aar.

Anno 1600, in Aprili, kom
jeg till Kiöbenhaffns Uni-
versitet, och bleff anta-

17A

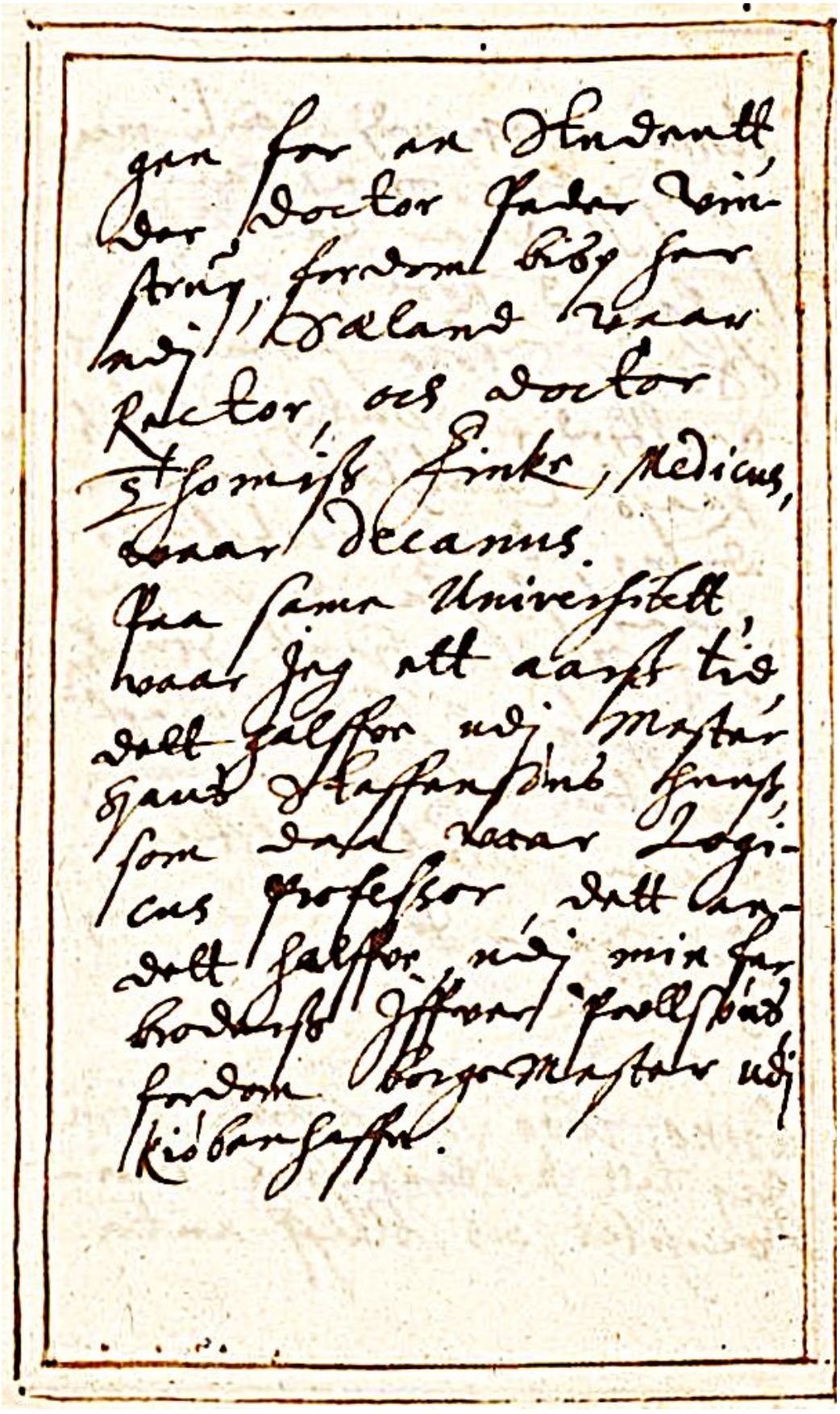

gen for en Studentt,
der Doctor Peder Vin-
strup, fordom bisp her
udj Sæland waar
Rector, och doctor
Thomiss Finke, Medicus,
waar decanus.
Paa same Universitett
waar Jeg ett aarss tid
dett halffve udj Mester
Hans Staffensons huuss,
som dan waar Logi-
cus professor, dett an-
dett halffve udj min fur
broderss Iffwer Poullsons
fordom borgemester udj
Kiöbenhaffn.

17B

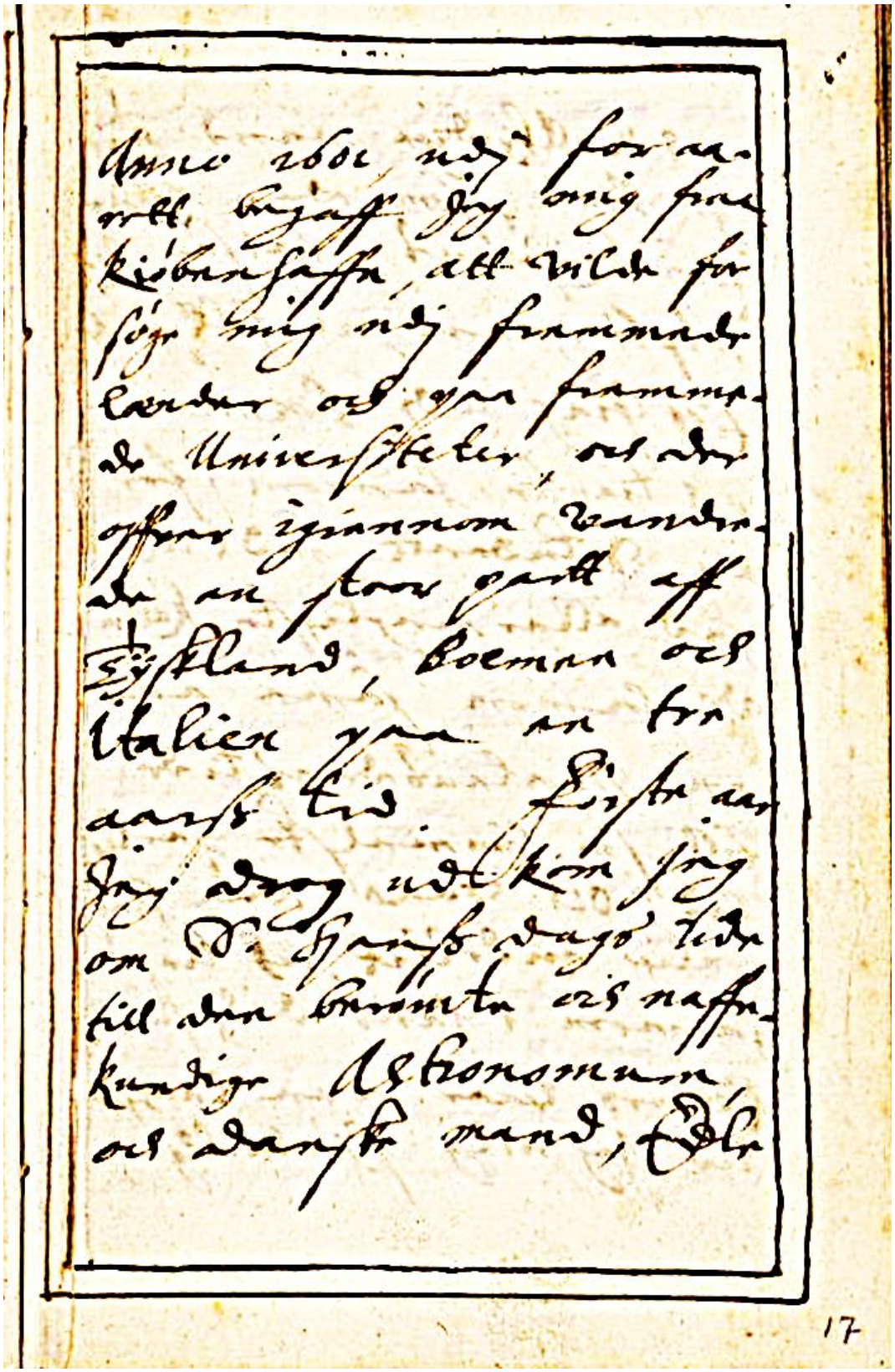

Anno 1601 udj for aa-
rett begaff jeg mig fraa
Kiöbenhaffn, att vilde for
söge mig udj fremmede
lænder och yaa fremme-
de Universiteter, och der
offrer igiennom vandre-
de en stoor partt aff
Tyskland, Boemen och
Italien yaa en tre
aarss tid. Förste aar
jeg drog udt kom jeg
om S. Hanss dags tide
till den berömte och naffe-
kundige Astronomum,
och danske mand, Edle

18A

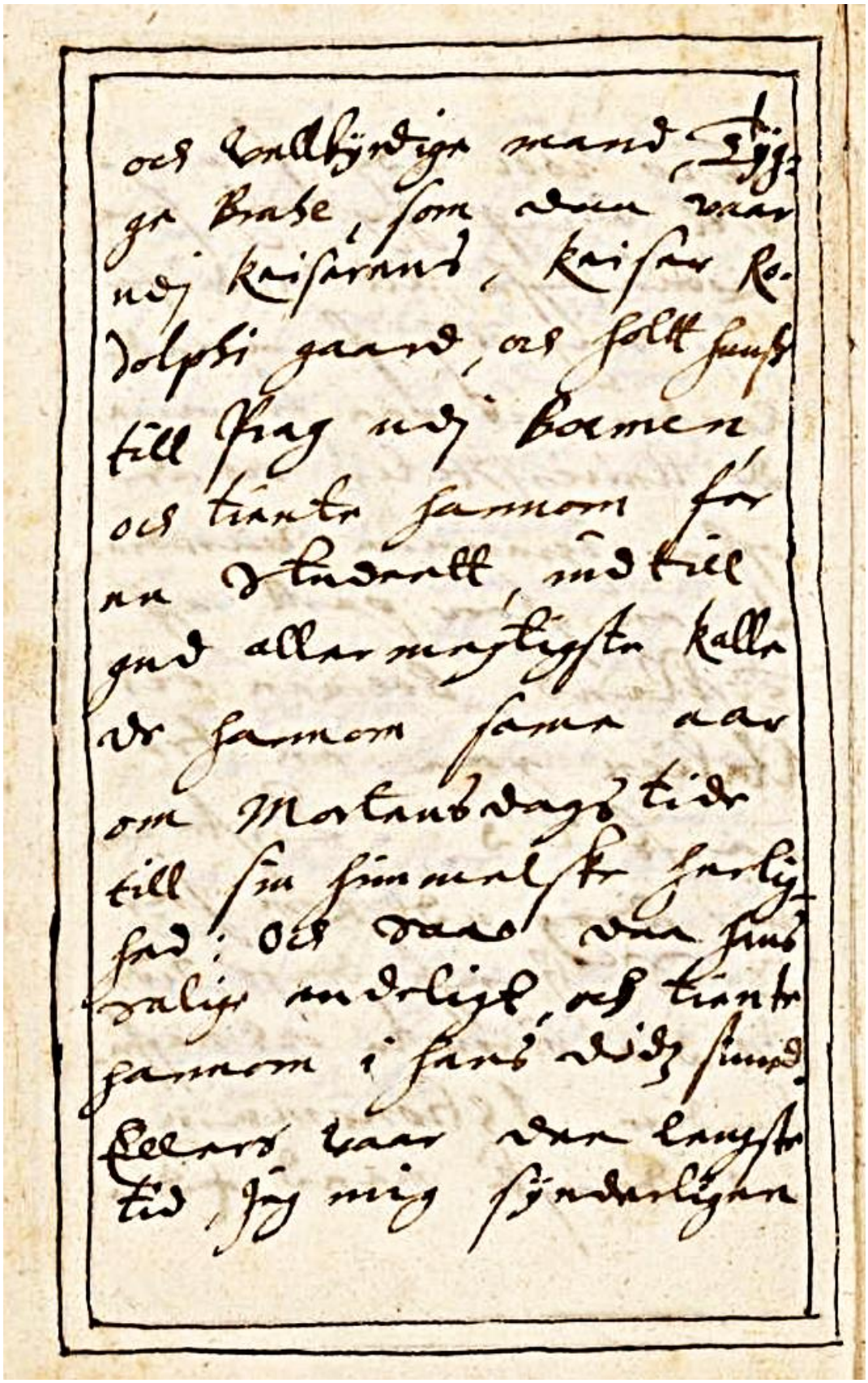

och vellbyrdige mand, Tyg-
ge Brahe, som dan vaar
udj keiserens, keiser Ro-
dolphi gaard, och holtt huuse
till Prag udj Boemen
och tiente hannom for
en studeett, udtill
gud allermegtigste kalle
de hannom same aar
om Mortensdags tide
till sin himmelske herlig-
hed; och saae dan hans
salige endeligt, och tiente
hannom i hans dödz sinned.
Ellers vaar den lengste
tid, jeg mig synderligen

18B

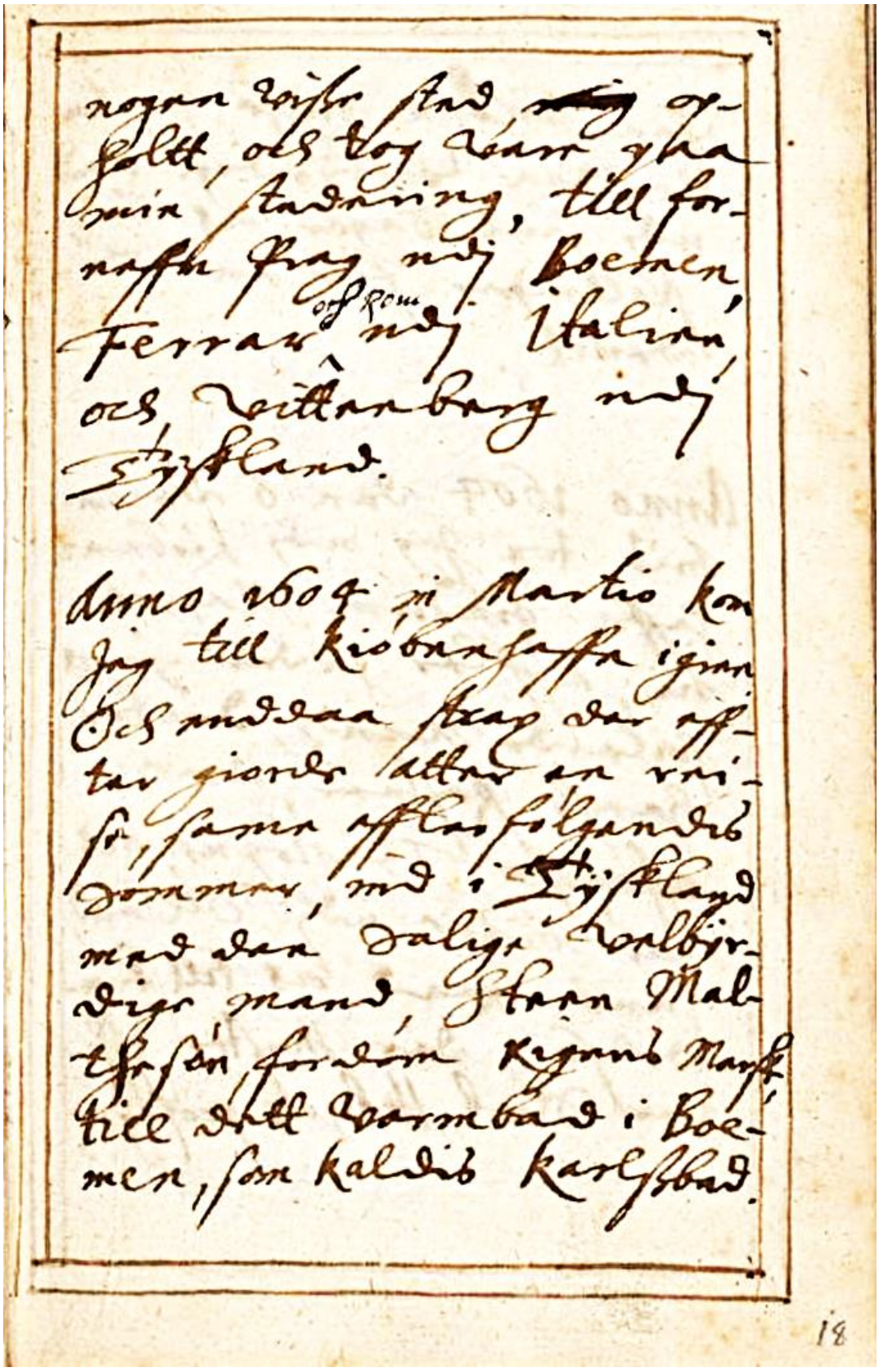

nogen visse sted ~~mig~~ op-
holtt, och tog vare yha
min stedering, till for-
neffn Prag udj Boemen,
Ferrar och Rom udj Italien,
och Wittenberg udj
Tyskland.

Anno 1604 in Martio kom
jeg till Kiöbenhaffn igien
Och enddaa strax der eff-
ter giorde atter en rei-
se, samme efflerfölgendis
sommer, ind i Tyskland
med den salige velbyr-
dige mand, Steen Mal-
thesen, fordom Rigens Marsk,
till dett varmbad i Boe-
men, som kaldis Karlsbad.

19A

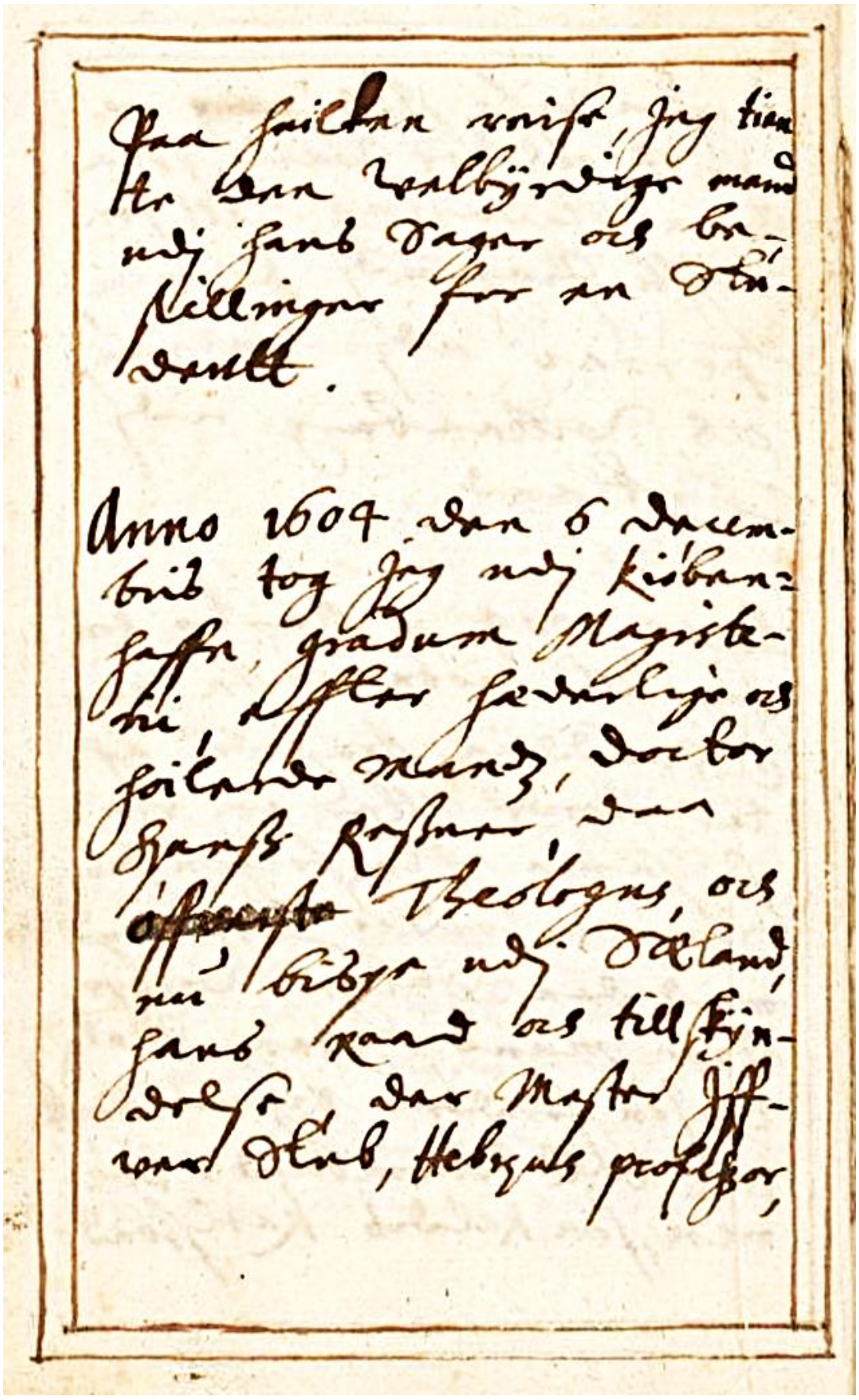

Paa hvilken reise, jeg tiente den welbyrdige mand udj hans Sager och bestillinger for en Studentt.

Anno 1604 den 6 decembris tog jeg udj Kiøbenhaffn, gradum Magisterii, effter hæderlige och høilerde mandz, doctor Hanss Rosner, den ~~offenste~~ Theologus, och nu bisp udj Sæland, hans raad och tillskyndelse, der Master Iffver Slub, Hebræus professor,

19B

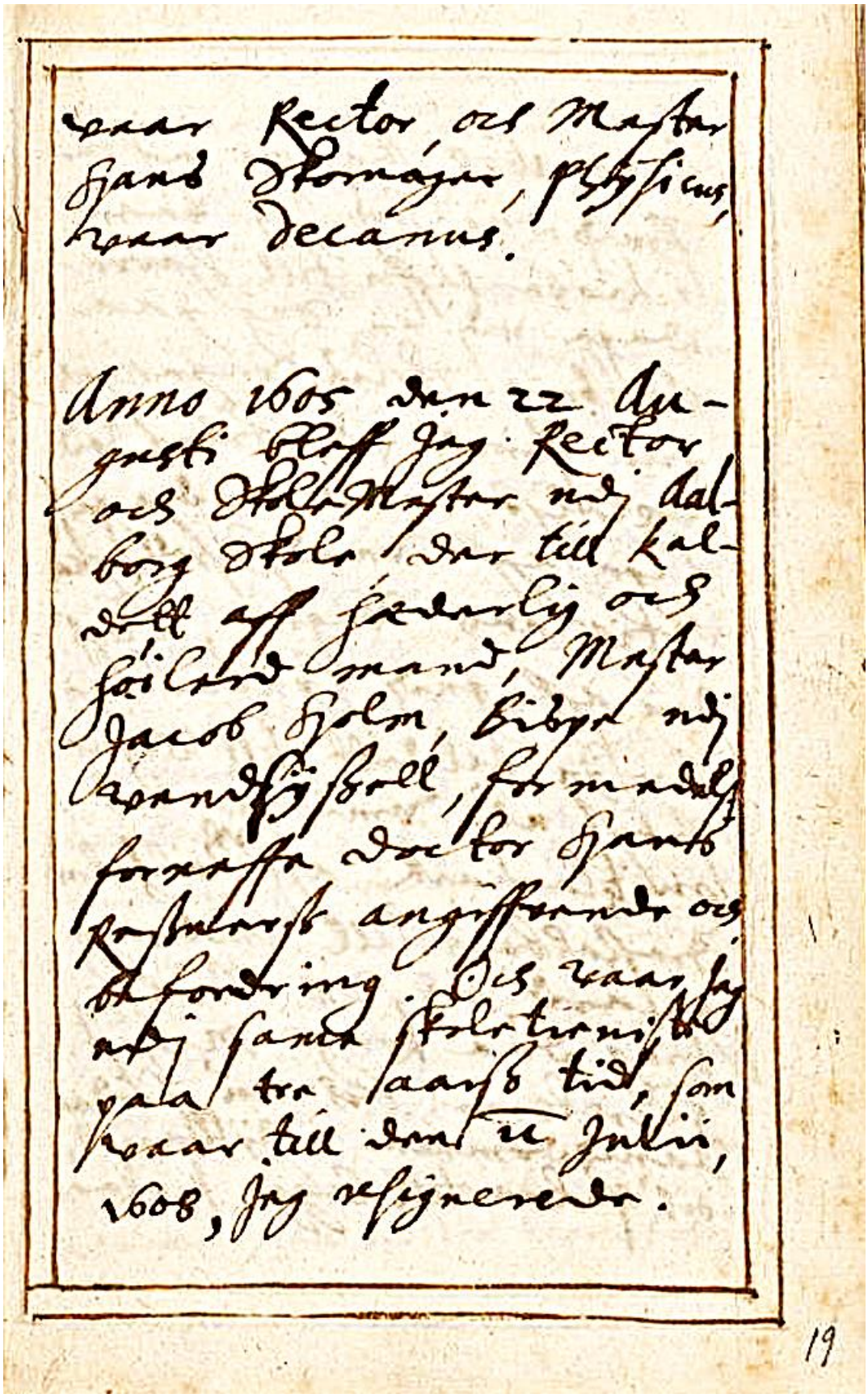

waar Rector, och Master
Hans Skomager, Physicus,
waar decanus.

Anno 1605 den 22 Au-
gusti bleff jag Rector
och Skole Master udj Aal-
borg Skole, der till kal-
dett aff hæderlig och
höilerd mand, Master
Jacob Holm, bispe udj
Wendsyssell, formedelst
forneffe doctor Hans
Resnerss angiffvende och
befordring. Och waar jag
udj same skoletienisse
paa tre aarss tid, som
waar till den 11 Julii,
1608, jag resignerede.

20A

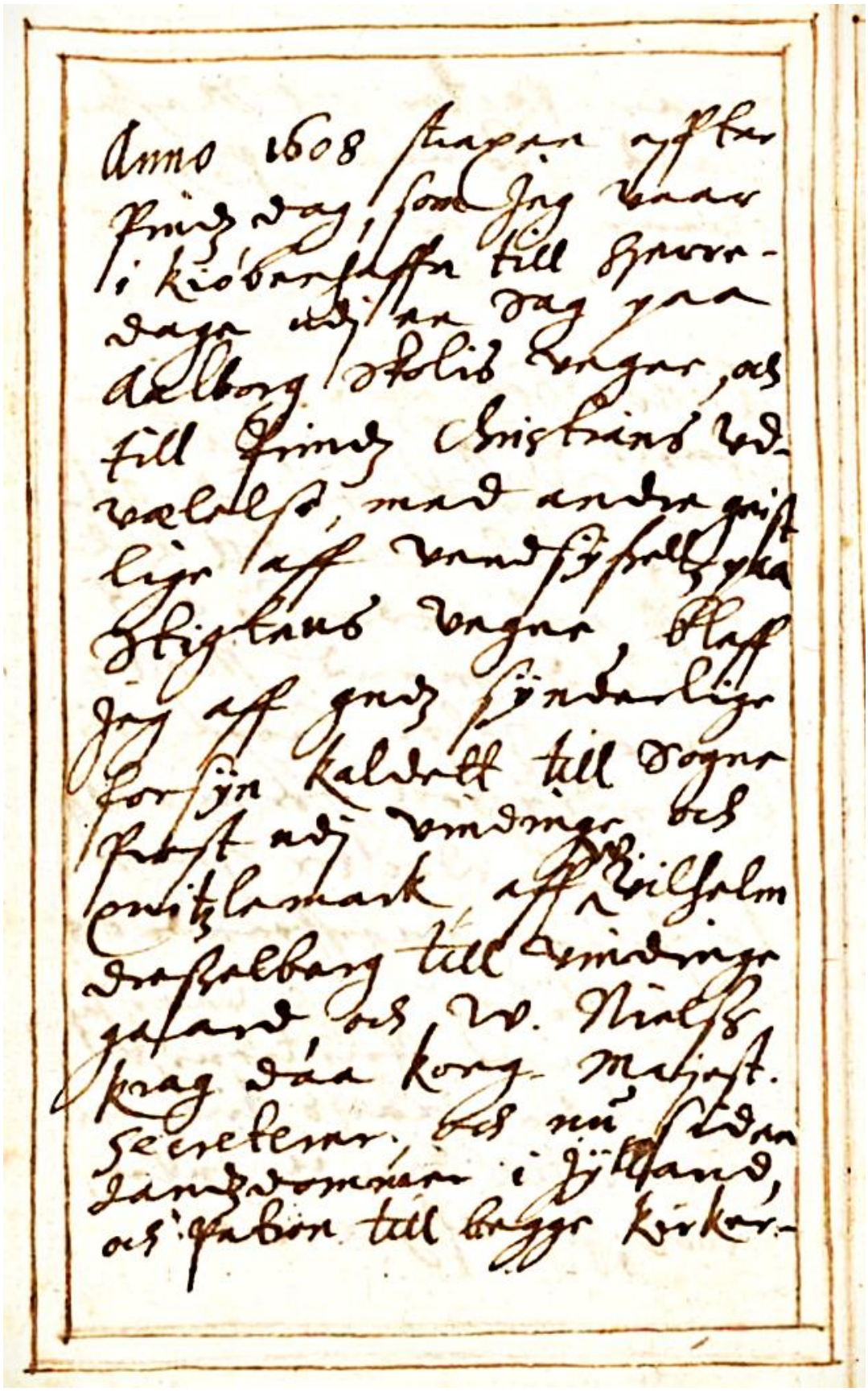

Anno 1608 strapen efter
Pindz dag, som Jeg vaar
i Kiöbenhaffn till Herre-
dage udj en dag paa
Aalborg Stolis vegne, och
till Pindz Christians ud-
vælelse, med andre geist-
lige aff vendsyssell, paa
Stigtens vegne, bleff
Jeg aff gudz synderlige
forsyn kaldett till Sogne
Præst udj vindinge och
Cnitzlemark, aff Wilhelm
Dresselberg till vindinge
gaard, och W. Nielss
krag daa kong. Majest.
Secreterer, och nu siden
Landzdommer i Jylland,
och Patron till begge Kirker-

20B

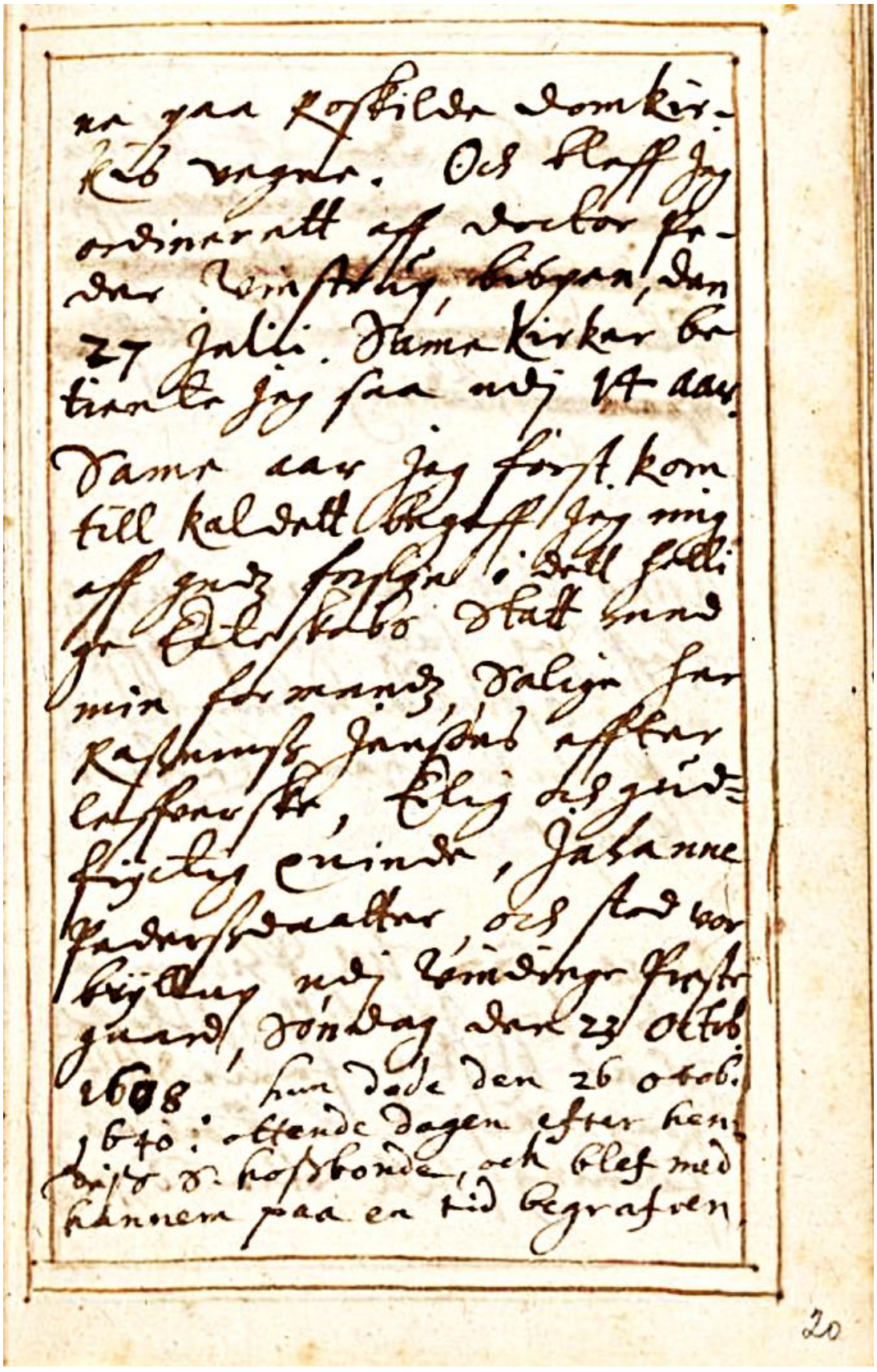

20

21A

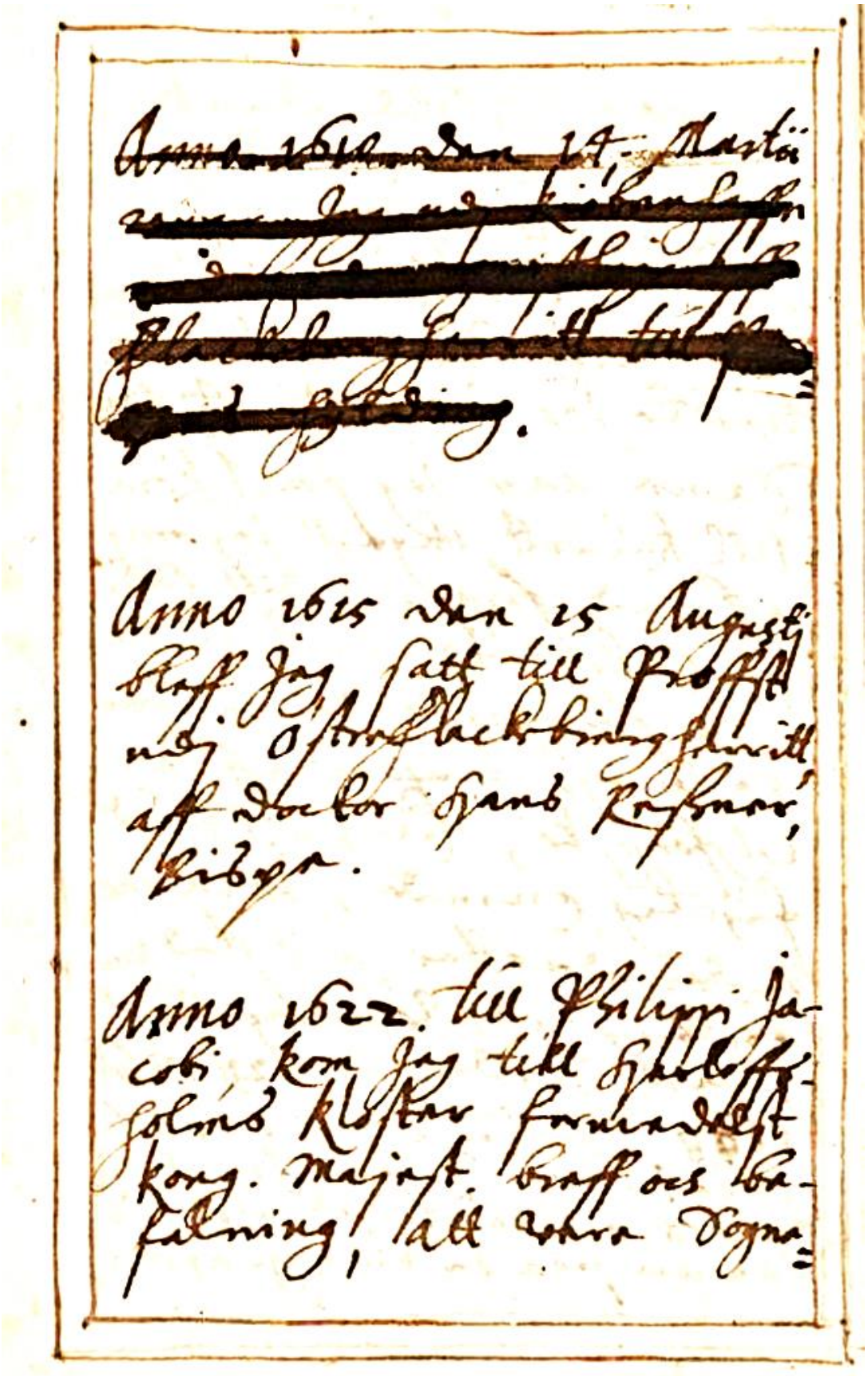

Anno 1615 den 14 Martii
[illegible]
[illegible]
[illegible]

21B

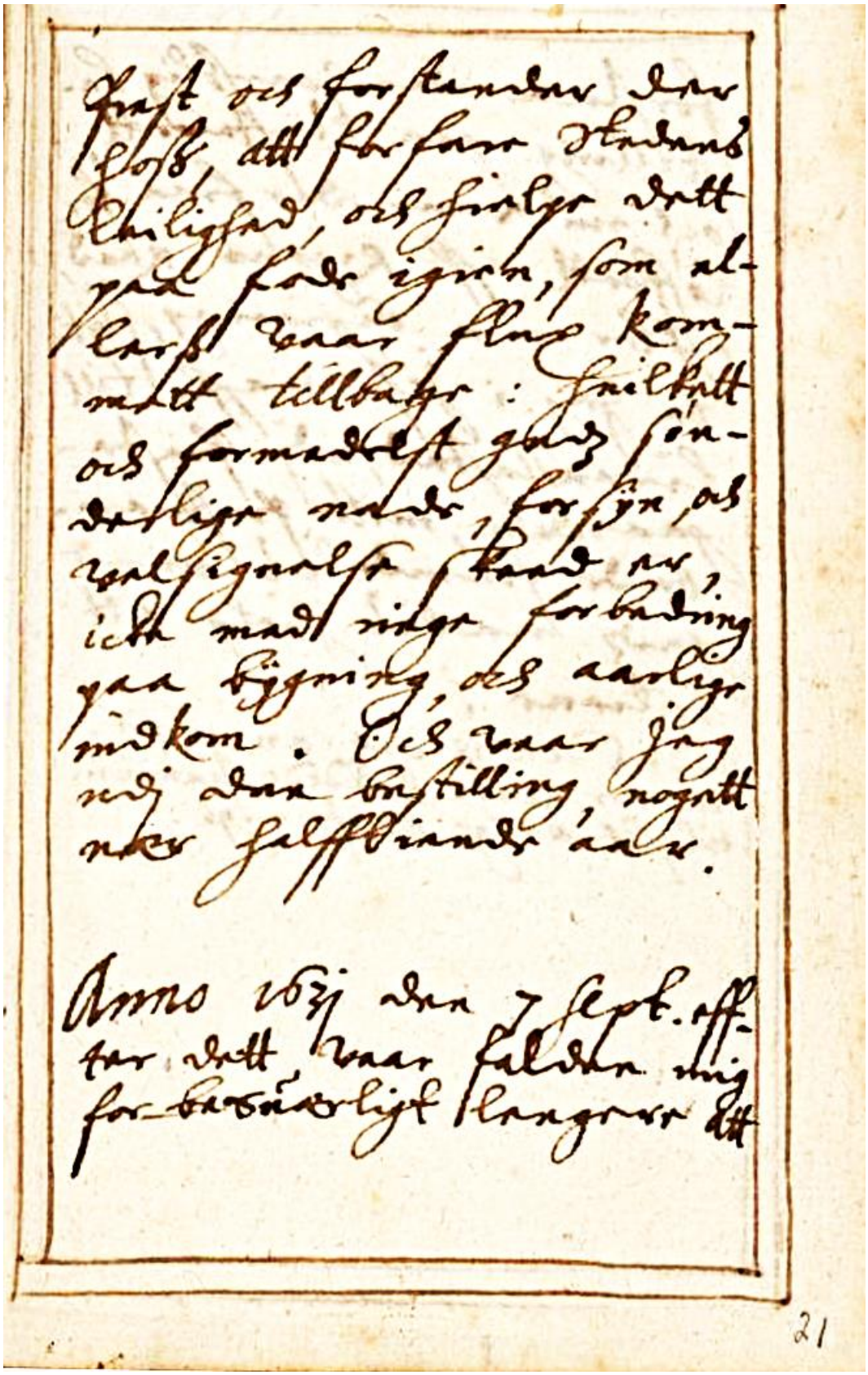

Præst och forstander der
hoss, att forfare stedens
leilighed, och hielpe dett
paa fode igien, som al-
lerss vaar flux kom-
mett tillbage: hvilkett
och formedelst gudz sön-
derlige nade, forsyn, och
velsignelse skeed er,
icke med ringe forbedring
paa bygning, och aarlige
indkom. Och vaar jeg
udj den bestilling, nogett
nær halffviende aar.

Anno 1631 den 7 Sept. eff-
ter dett vaar falden mig
for besværligt lengere att

22A

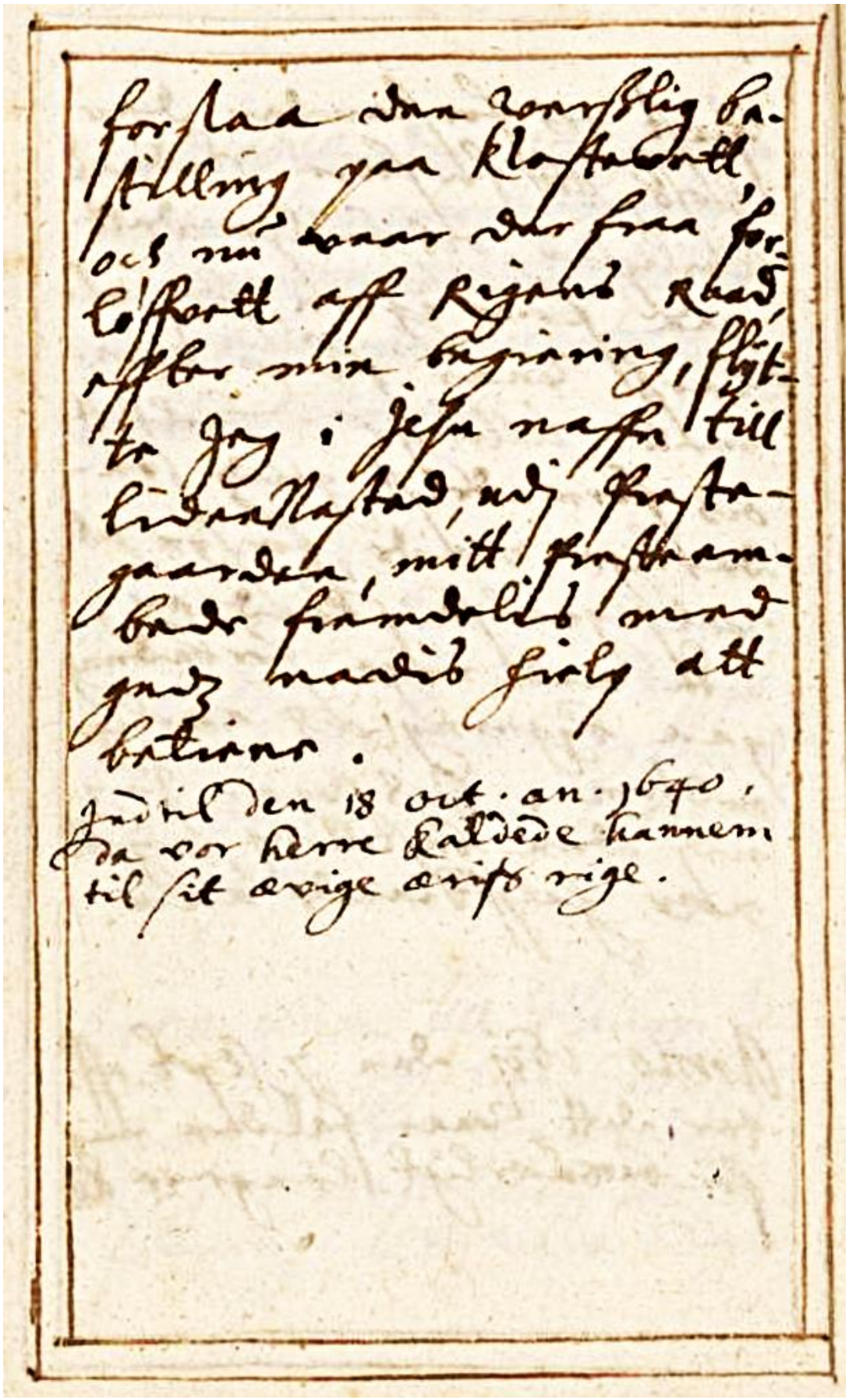

forslaa den verßlig be-
stilling yaa klostevett,
och nu vaar der fraa for-
löffvett aff Rigens Raad,
effter min begiering, flyt-
te Jeg i Jesu naffn till
lidenNasted, udj Preste-
gaarden, mitt Presteem-
bede fremdelis med
gudz nadis hielp att
betiene.

Indtil den 18 oct. an. 1640.
da vor herre kaldede hannem
til sit evige erifs rige.

24B

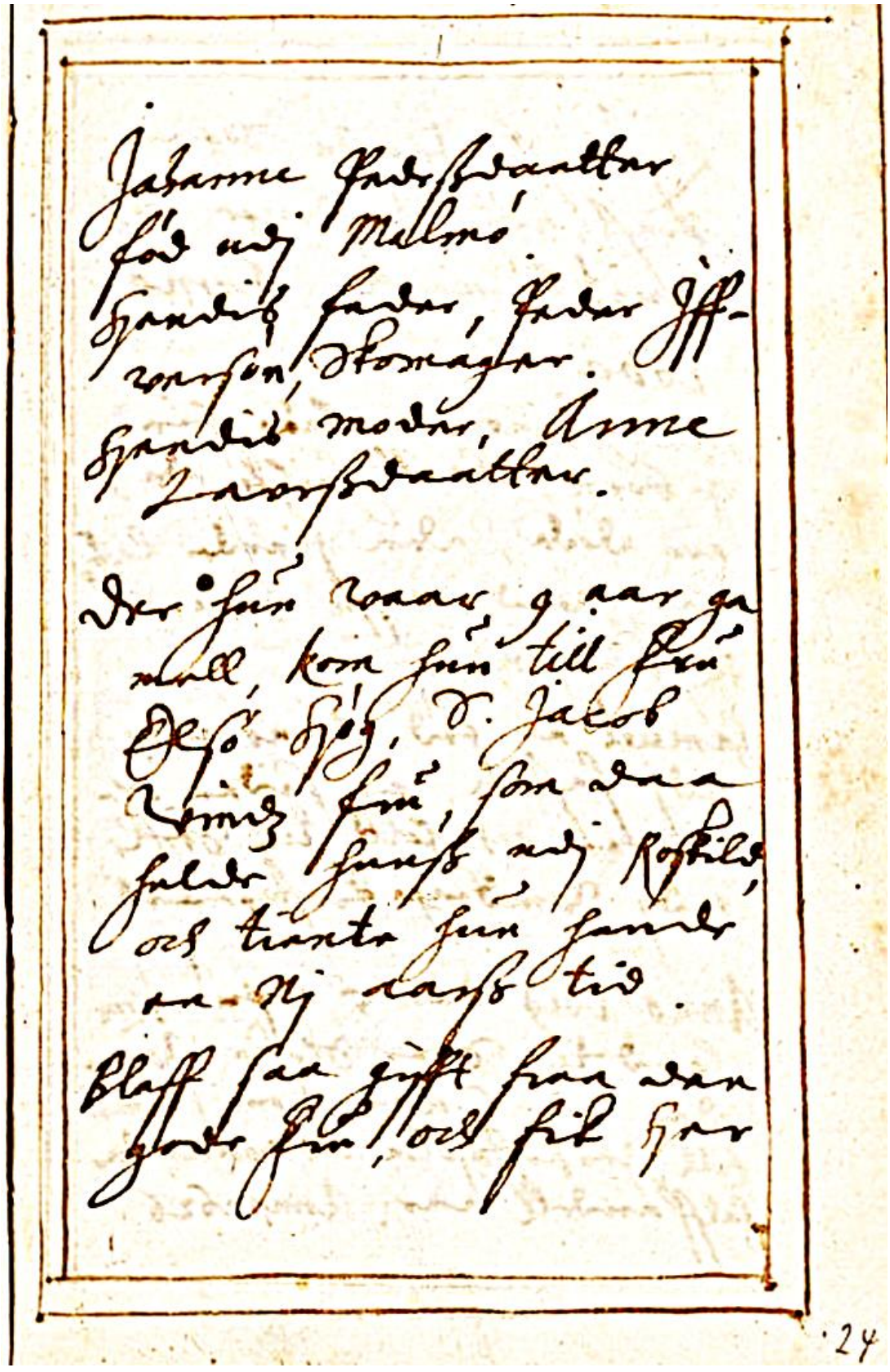

Jahanne Pedersdaatter
föd udj Malmö.
Hendis fader, Peder Iff-
verson, Skomager.
Hendis moder, Anne
Laarsdaatter.

Der hun vaar 9 aar ga
mell, kom hun till Fru
Elsö Hög, S. Jacob
Vindz fru, som daa
helde hans udj Roskild,
och tiente hun hende
en Nj aars tid.
Blaff saa gifft fraa den
gode Fru, och fik her

25A

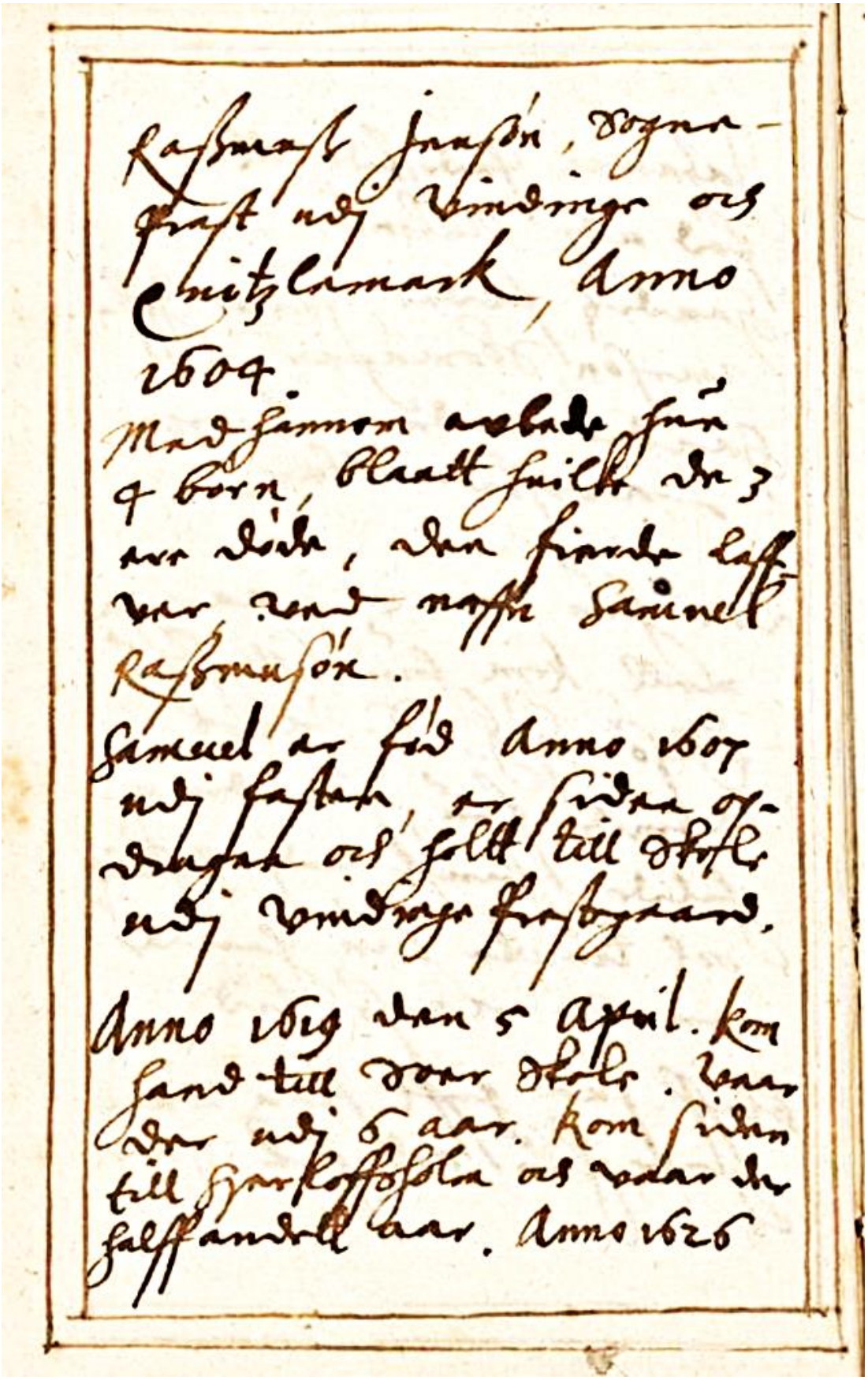

Rasmust Jensön, Sogne-
prast udj Vindinge och
Quitzlemark, Anno
1604.
Med hannom avlede hun
4 born, blantt huilke de 3
ere döde, den fierde laff-
ver, ved naffn Samuel
Rasmusön.
Samuel er föd Anno 1607
udj fasten, er siden op-
dragen och holtt till Skole
udj Vindinge Prestegaard.
Anno 1619 den 5 April. kom
hand till Soer Skole. Vaar
der udj 6 aar. kom siden
till Herloffsholm och vaar der
halffandell aar. Anno 1626

25B

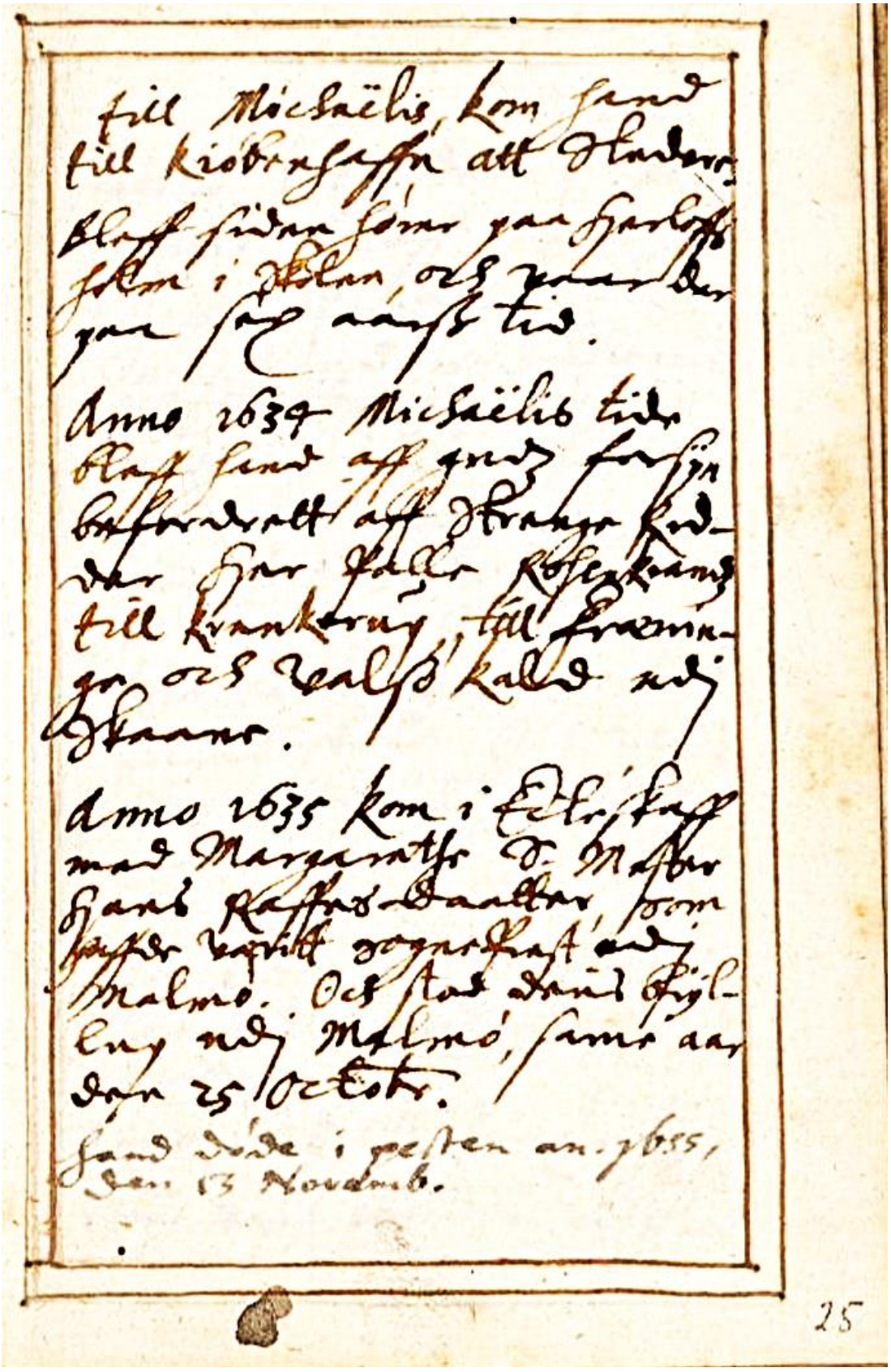

till Michaëlis, kom hand
till Kiöbenhaffn att Studere,
bleff siden hörer paa Herloffs
holm i Skolen, och vaar der
paa sex aarss tid.

Anno 1634 Michaëlis tide
bleff hand aff gudz forsyn
befordrett aff Strenge Rid-
der Her Palle Rosenkrantz
till Krankerup, till Fraenin-
ge och valss kald udj
Skaane.

Anno 1635 kom i Ecteskaff
med Margarethe S. Mester
Hans Raffes Daatter, som
hafde varitt sognepræst udj
Malmö. Och stod dens Bryl-
lup udj Malmö, samme aar
den 25 Octobr.

hand döde i pesten an. 1655,
den 13 Novemb.

26B

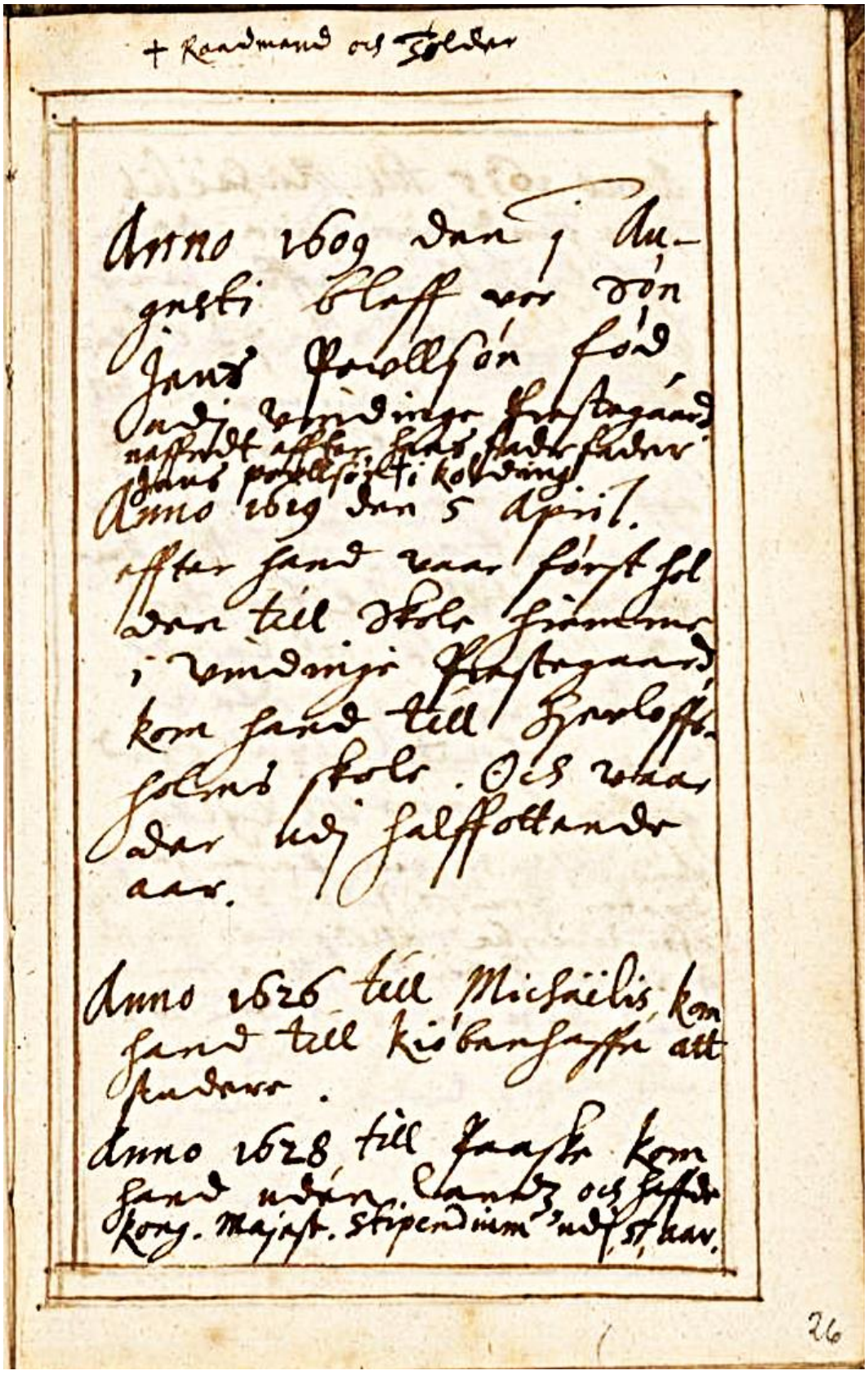

+ Raadmand och Tolder

Anno 1609 den 1 Augusti bleff ver son Jens Pevllson föd udj vindinge Prestegaard naffnedt effter hans fader fader Jens Pevllsönti kolding.

Anno 1619 den 5 April. effter hand vaar först holden till skole hiemme i vindinge Prestegaard kom hand till Hevloffsholms skole. Och vaar der udj halffottende aar.

Anno 1626 till Michaëlis kom hand till Kiöbenhaffn att studere.

Anno 1628 till Paaske kom hand uden Landz och haffde Kong. Majest. Stipendium udj 5 aar.

27A

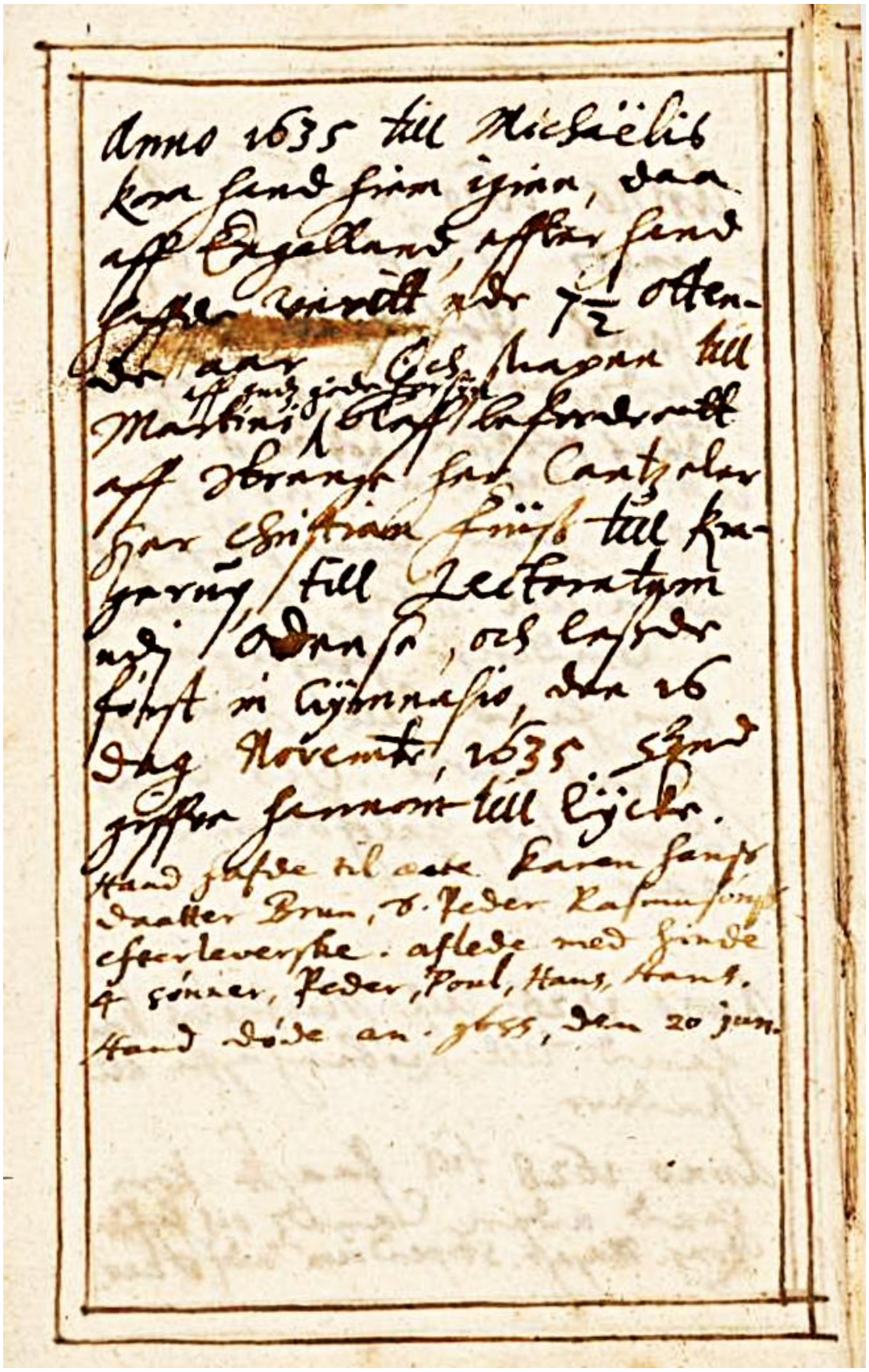

Anno 1635 till Michaëlis
kom hand hiem igien, daa
aff Engelland, efter hand
haffde verritt ude 7½ otten-
de aar. Och skaffen till
Martini aff ... Blaff befordrett
aff Obrange her Cantzeler
her Christian Friiss till Kra-
garup till Lectoratum
udi Odense, och lesde
först in Gymnasio, den 16
Dag Novembr, 1635. Synd
giffve hannom till Lycke.
Hand gafde til ære karen hanss
daatter Brun, v. Peder Rasmussons
efterleverske. aflede med hinde
4 sönner, Peder, Poul, Hans, Hans.
Hand döde an. 1655, den 20 jun.

27B

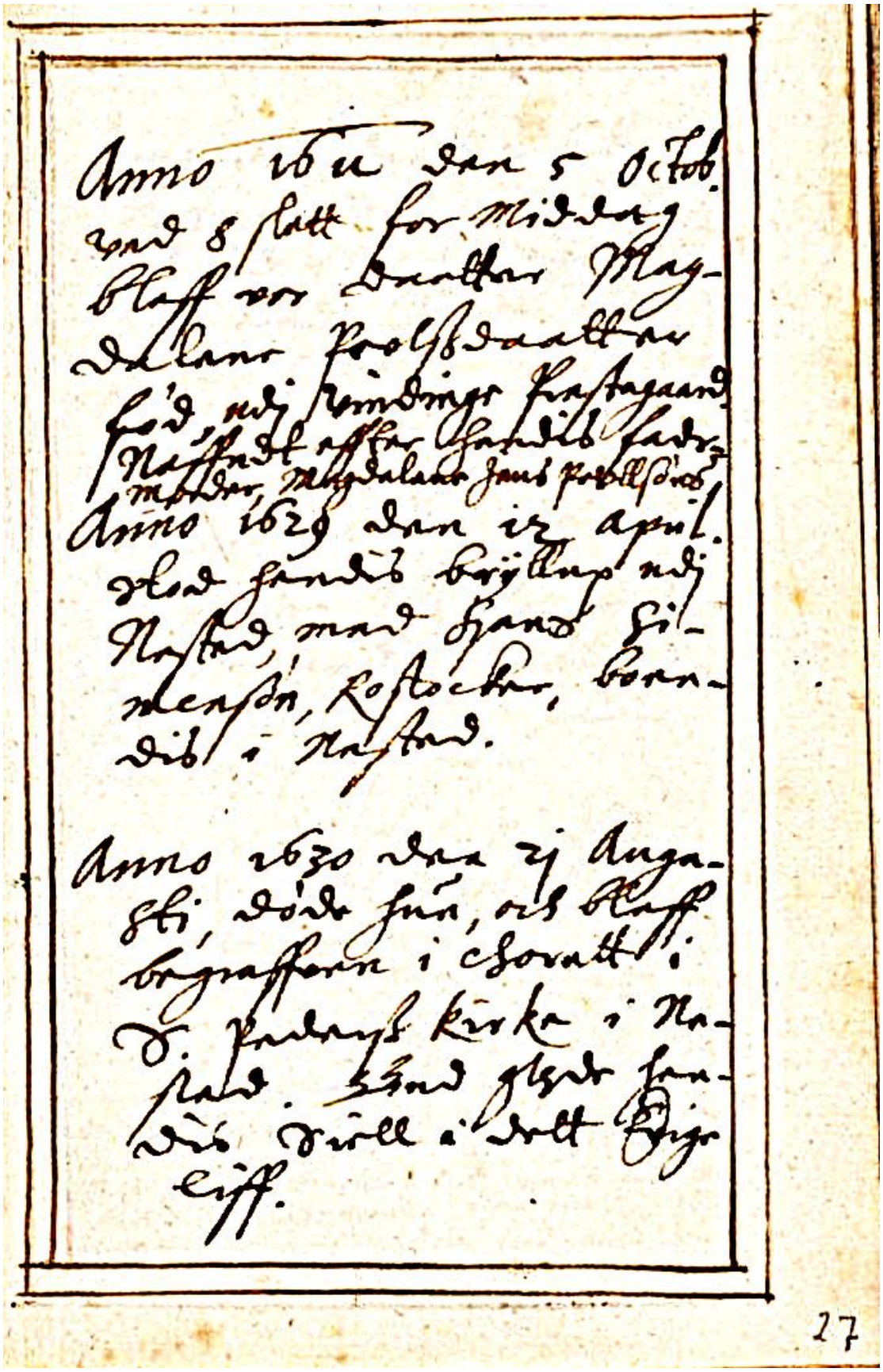

Anno 1611 den 5 Octob.
ved 8 slett for Middag
bleff vor Daatter Mag-
dalene Poolsdaatter
föd, udj vindinge Prestegaard.
Naffndt efter Hendis fader-
moder, Magdalene Jens Poolsdes.
Anno 1629 den 12 April.
slod Hendis brijllup udj
Nested, med Hans Si-
mensön, Rostocker, boen-
dis i Nested.

Anno 1630 den 2j Augu-
sti, döde hun, och bleff
begraffven i Choratt i
S. Pedersk kirke i Ne-
sted. Sind glede Hen-
dis Siell i dett Evige
liff.

28B

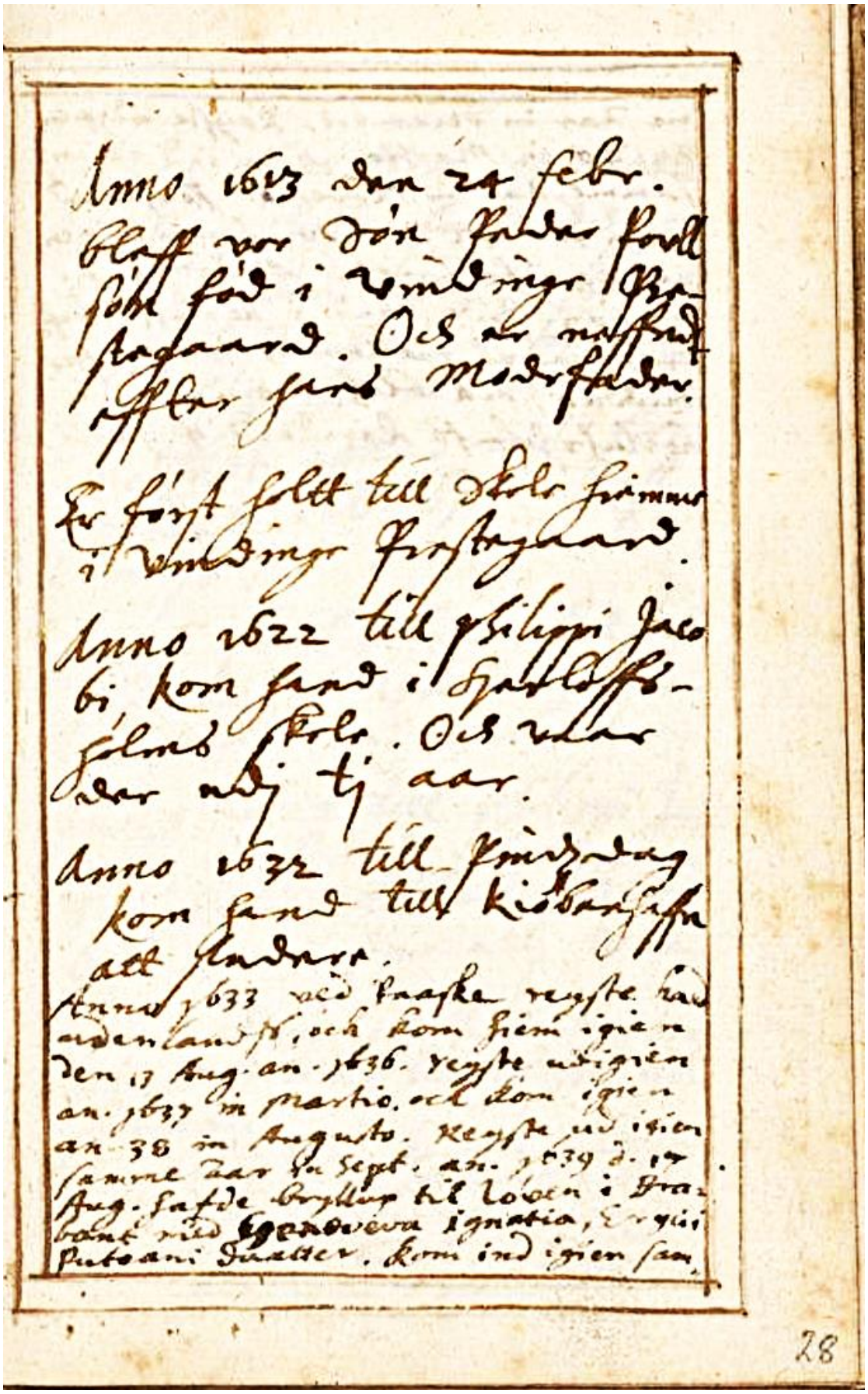

Anno 1613 den 24 febr.
bleff vor dön Peder Povll
sön föd i Vindinge Pre-
stegaard. Och er neffndt
effter hans Modrfader.

Er först holtt till Skole hiemme
i Vindinge Prestegaard.

Anno 1622 till Philippi Jaco
bi, kom hand i Sjerloffs-
holms Skole. Och vaar
der udj tj aar.

Anno 1632 till Pindzdag
kom hand till Kiöbenhaffn
att studere.

Anno 1633 ved Paaske reyste hand
udenlandss, och kom hiem igien
den 13 Aug. an. 1636. reyste udigien
an. 1637 in Martio. och kom igien
an. 38 in Augusto. Reyste ud igien
samme dar in Sept. an. 1639 d. 17
Aug. hafde bryllup til Loven i Bra-
bant med Genoveva Ignatia, Erqui
Putoani Daatter. kom ind igien sam.

29A

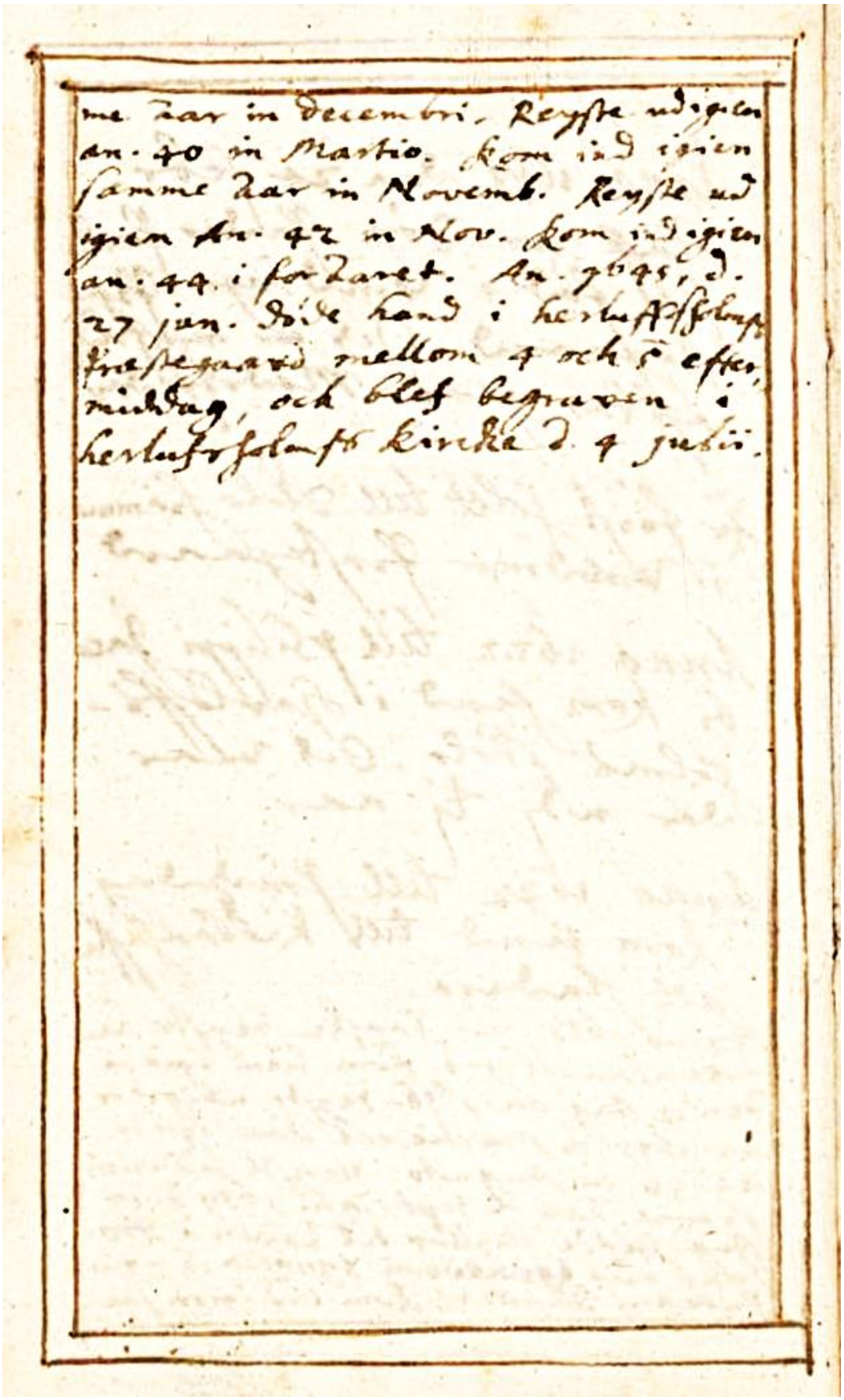

me Aar in Decembri. Reyste udigien
an. 40 in Martio. Kom ind igien
samme Aar in Novemb. Reyste ud
igien An. 42 in Nov. Kom ind igien
an. 44. i forAaret. An. 1645, d.
27 jan. Döde hand i herluffsholmfs
Præstegaard mellom 4 och 5 efter
middag, och blef begraven i
herluffsholmfs kircke d. 4 julii.

29B

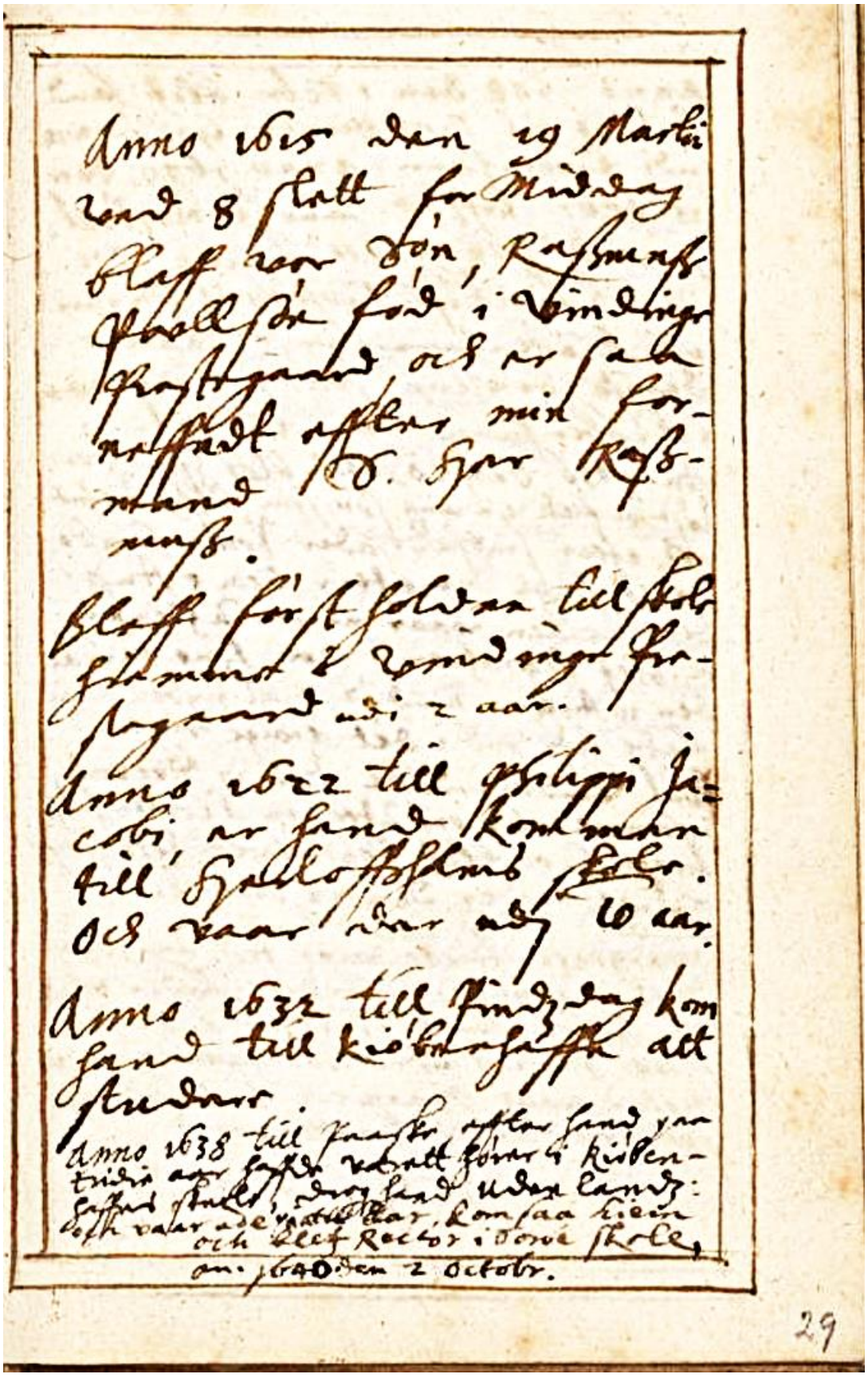

Anno 1615 den 19 Martii
ved 8 slett for Middag
bleff vor Søn, Rasmus
Pavlsøn fød i Vindinge
Prestegaard och er saa
neffndt efter min for-
mand S. Her Ras-
mus.

bleff først holden till skole
hiemme i Vindinge Pre-
stegaard udi 2 aar.

Anno 1622 till Philippi Ja-
cobi, er hand kommen
till Herloffsholms skole.
Och vaar der udi 10 aar.

Anno 1632 till Pindzdag kom
hand till Kiøbenhaffn att
studere.

Anno 1638 till Paaske efter hand yaa
tridie aar haffde varett hører i Kiøben-
haffns skole, drog hand uden landz:
och vaar ade [illegible] aar, kom saa hiem
och bleff Rector i Dorve skole,
an. 1640 den 2 Octobr.

30A

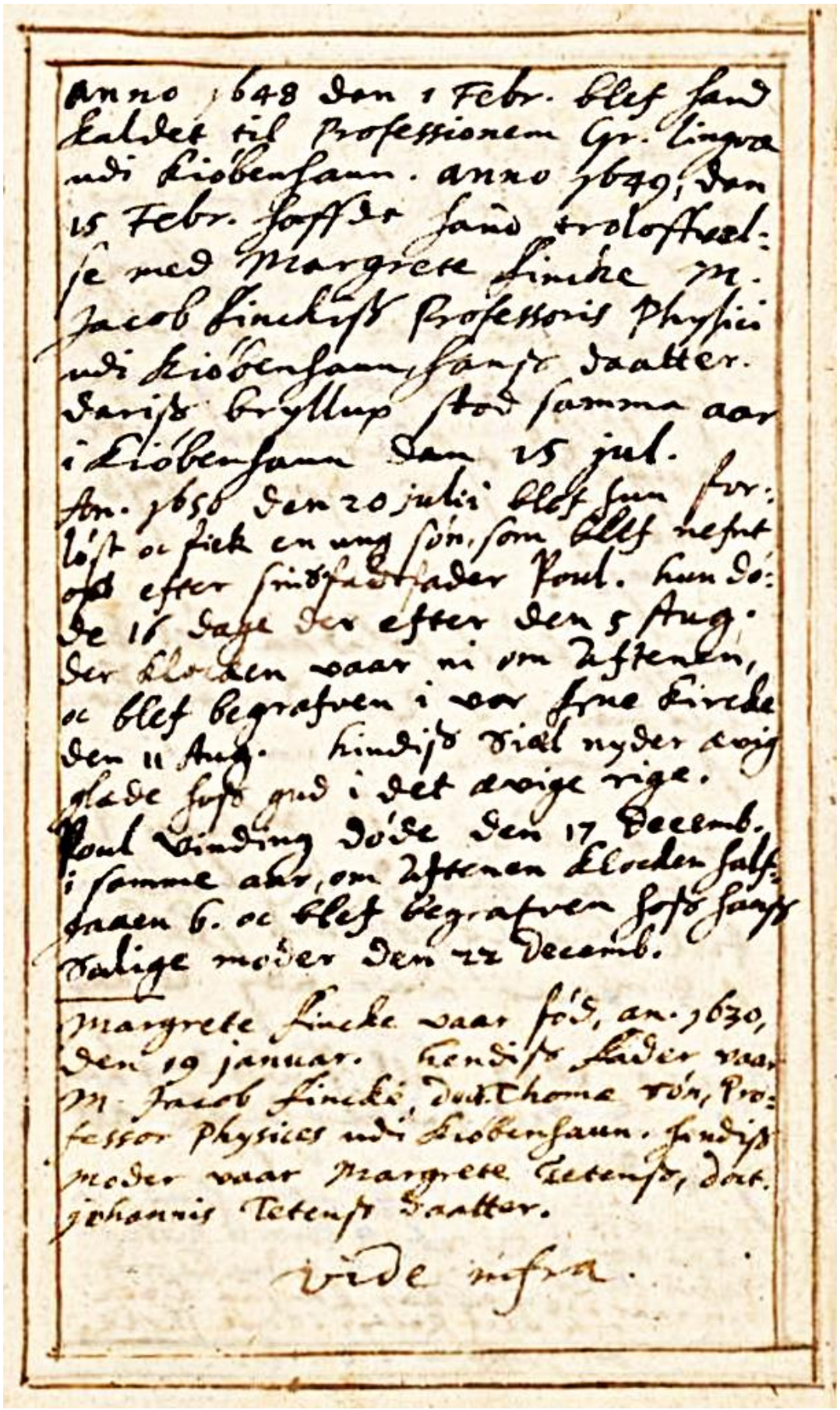

Anno 1648 den 1 Febr. blef hand
kaldet til Professionem Gr. lingvæ
udi Kiöbenhaun. anno 1649, den
15 Febr. hoffdt hand troloffvel:
se med Margrete Fincke M.
Jacob Finckiss Professoris Physici
udi Kiöbenhaun, hanss daatter.
Dariss bryllup stod samma aar
i Kiöbenhaun den 15 jul.
An. 1650 den 20 julii blef hun for:
löst oc fiek en ung són, som blef nefnt
oss efter sinsfadfader Poul. hun dö:
de 16 dage der efter den 5 Aug.
der klocken vaar ni om aftenen,
oc blef begrafven i vor frue kircke
den 11 Aug. hindiss siæl nyder ævig
glæde hoss gud i det ævige rige.
Poul vinding döde den 17 Decemb.
i samme aar, om aftenen klocken half:
gaaen 6. oc blef begrafven hoss hanss
salige moder den 22 Decemb.

Margrete Fincke vaar föd, an. 1630,
den 19 januar. hendiss fader vaar
M. Jacob Fincke, doct. Thomæ són, Pro:
fessor Physices udi Kiöbenhaun. hendiss
moder vaar Margrete Tetenss, doct.
Johannis Tetenss daatter.

vide infra.

30B

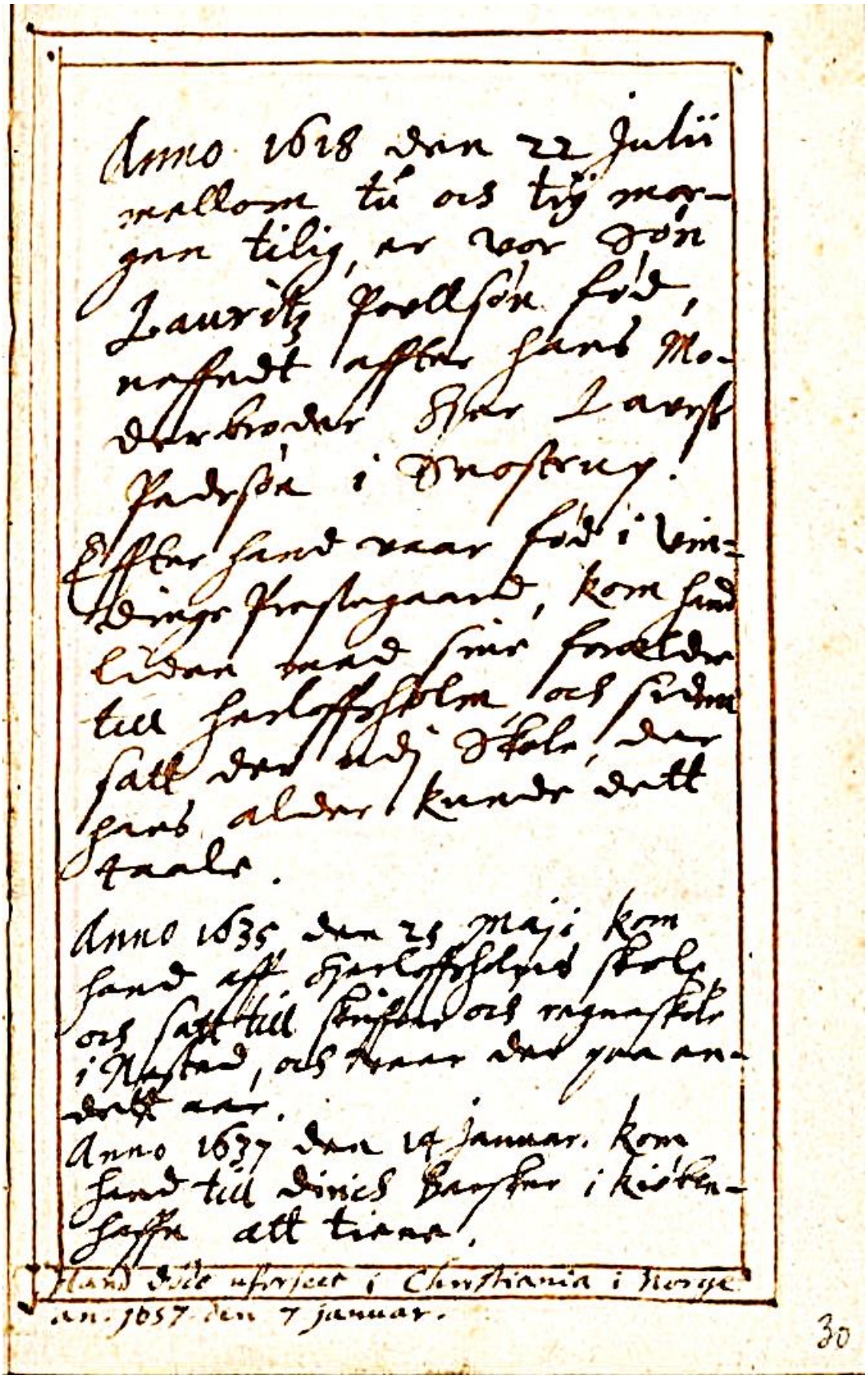

Anno 1618 den 22 Julii
mellom tu och tij mor-
gen tilig, er vor Søn
Lauritz Poellsøn fød,
neffedt efter hans Mo-
derbroder Her Laurs
Pedrsøn i Snostrup.
Efter hand vaar fød i Vin-
dinge Prestegaard, kom hand
liden med sine forældre
till Herloffsholm och sidem
satt der udj Skole, der
hans alder kunde dett
taale.

Anno 1635 den 25 Maji kom
hand aff Herloffsholms skole
och satt till skrifver och regnaskole
i Nestad, och vaar der yaa en-
dett aar.
Anno 1637 den 14 Januar. kom
hand till Dirich Barsker i Kiøben-
haffn att tiene.

Hand døde uforseet i Christiania i Norge
an. 1657 den 7 januar.

30

31B

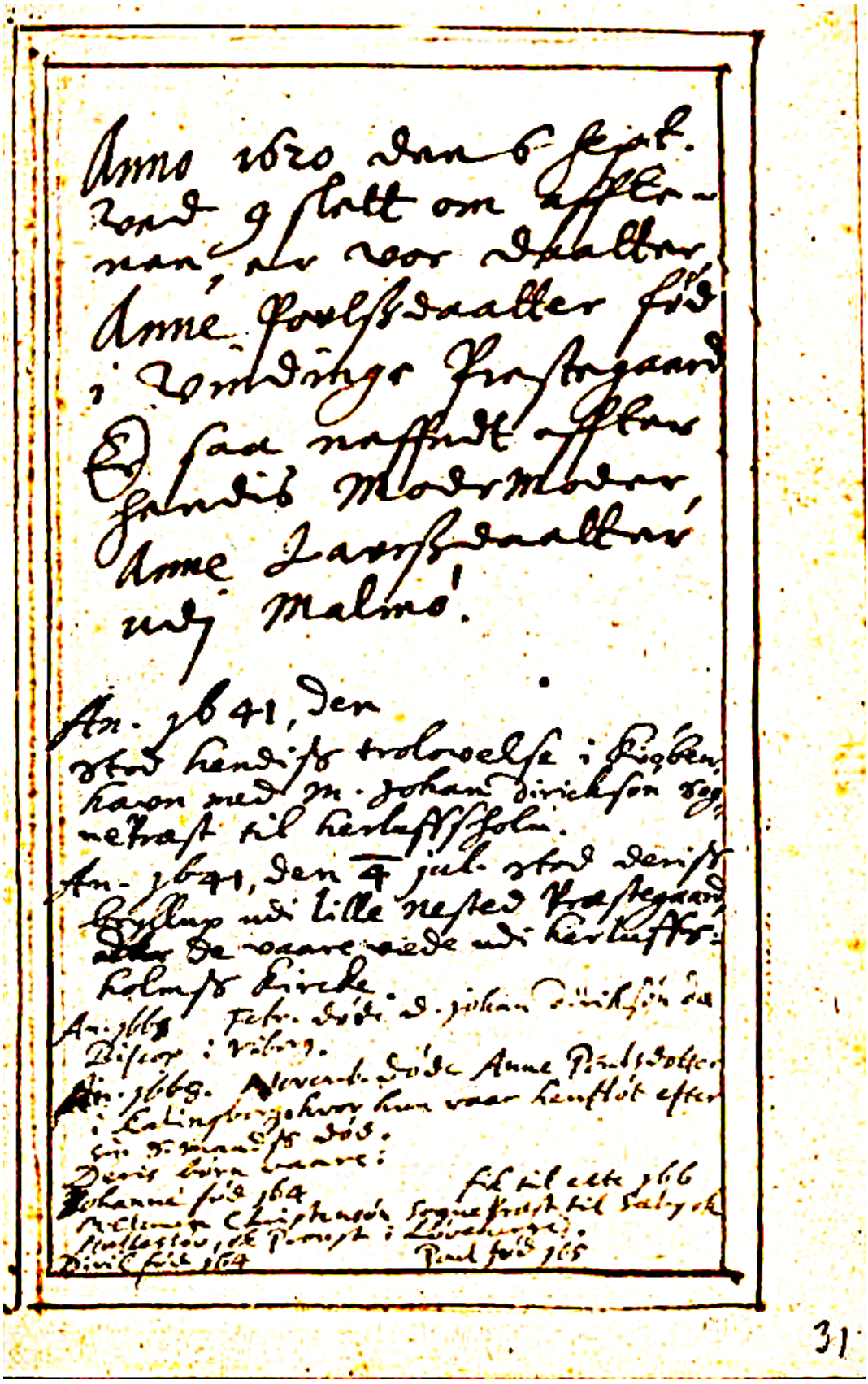

Anno 1620 den 6 Sept.
ved 9 slett om afften-
nan, er vor daalter
Anne Poulsdaalter föd
i Vindinge Præstegaard
Er saa neffndt efter
hendis Modermoder,
Anne Larsdaalter
udj Malmö.

An. 1641, den
stod hendiss trolovelse i Kiøben-
havn med M. Johan Dirickson Sog-
nepræst til herluffsholm.
An. 1641, den 4 jul. stod deriss
bryllup udi lille nested Præstegaard
~~[illegible]~~ de vaare viede udi herluffs-
holmss kircke.
An. 1668 Febr. döde d. Johan Dirikson da
Biscop i Viborg.
An. 1669. Novemb. döde Anne Poulsdotter
i Kalingborg, hvor hun vaar henflöt efter
sin 5. mandss död.
Deris börn vaare:
Johanne föd 164 Fik til ette 166
Mellemen Christensön Sognepræst til Sæby ok
Hallestov, ok Provst i Lövenerge.
Diric föd 164 Paul föd 165

31

32B

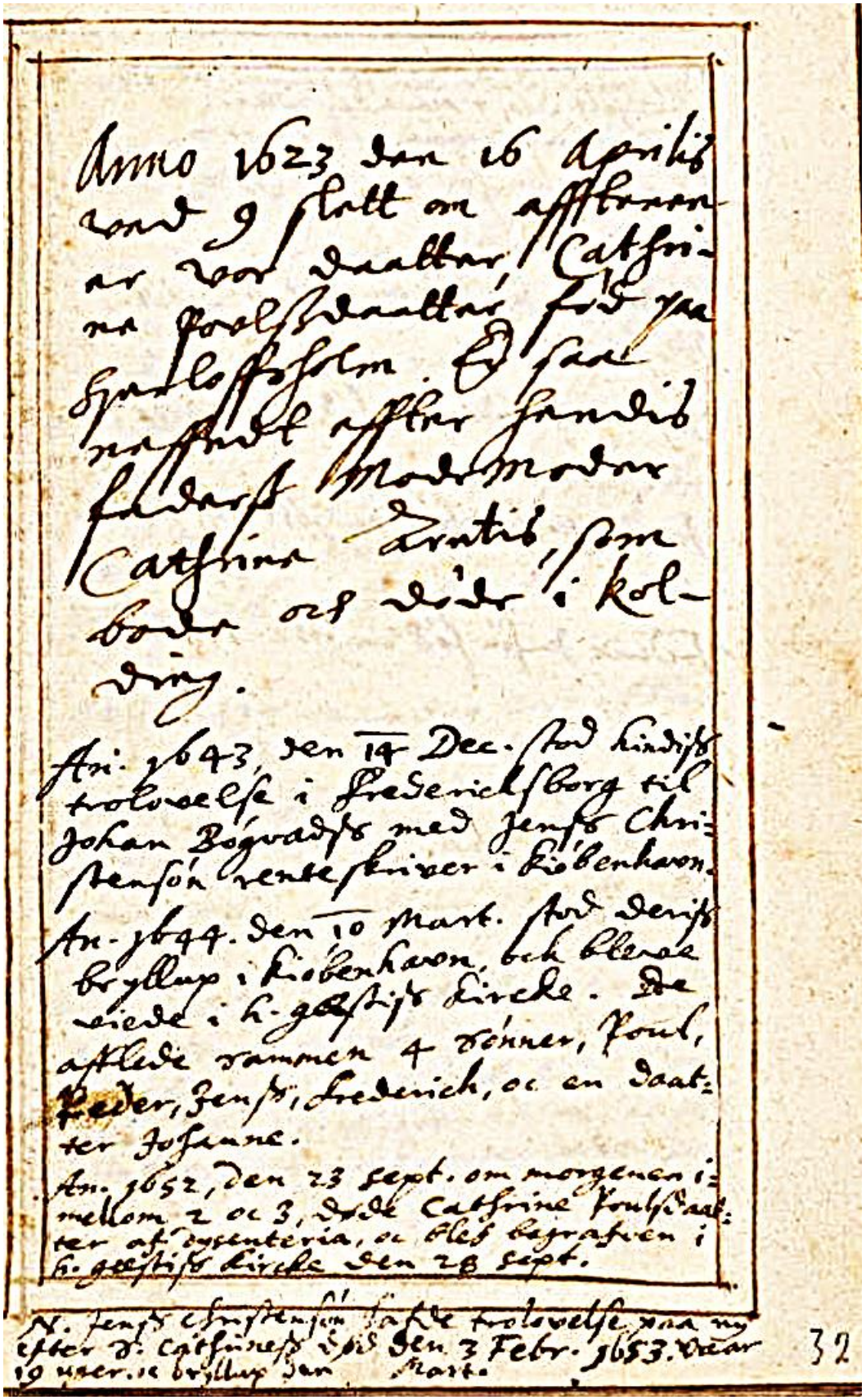

Anno 1623 den 16 Aprilis
ved 9 slett om afftenen
er vor daatter, Cathri-
ne Poulsdaatter, fød paa
Herloffsholm. Ej saa
neffedt effter hendis
faders Modermoder
Cathrine Arntis, som
bode och døde i kol-
ding.

An. 1643, den 14 Dec. stod hindiss
trolovelse i Frederichsborg til
Johan Bøgvadss med Jenss Chri-
stensøn renteskriver i Kiøbenhavn.

An. 1644. den 10 Mart. stod deriss
bryllup i Kiøbenhavn, och bleve
viede i h. geestiss kircke. De
afflede sammen 4 sønner, Poul,
Peder, Jenss, Frederich, oc en daat-
ter Johanne.

An. 1652, den 23 Sept. om morgenen i-
mellom 2 oc 3, døde Cathrine Poulsdaat-
ter af dysenteria, oc bleß begrafven i
h. geestiss kircke den 28 Sept.

N. Jenss Christensøn hafde trolovelse paa ny
efter S. Cathriness død den 3 Febr. 1653. Vaar
19 uger. oc bryllup den Mart.

32

33B

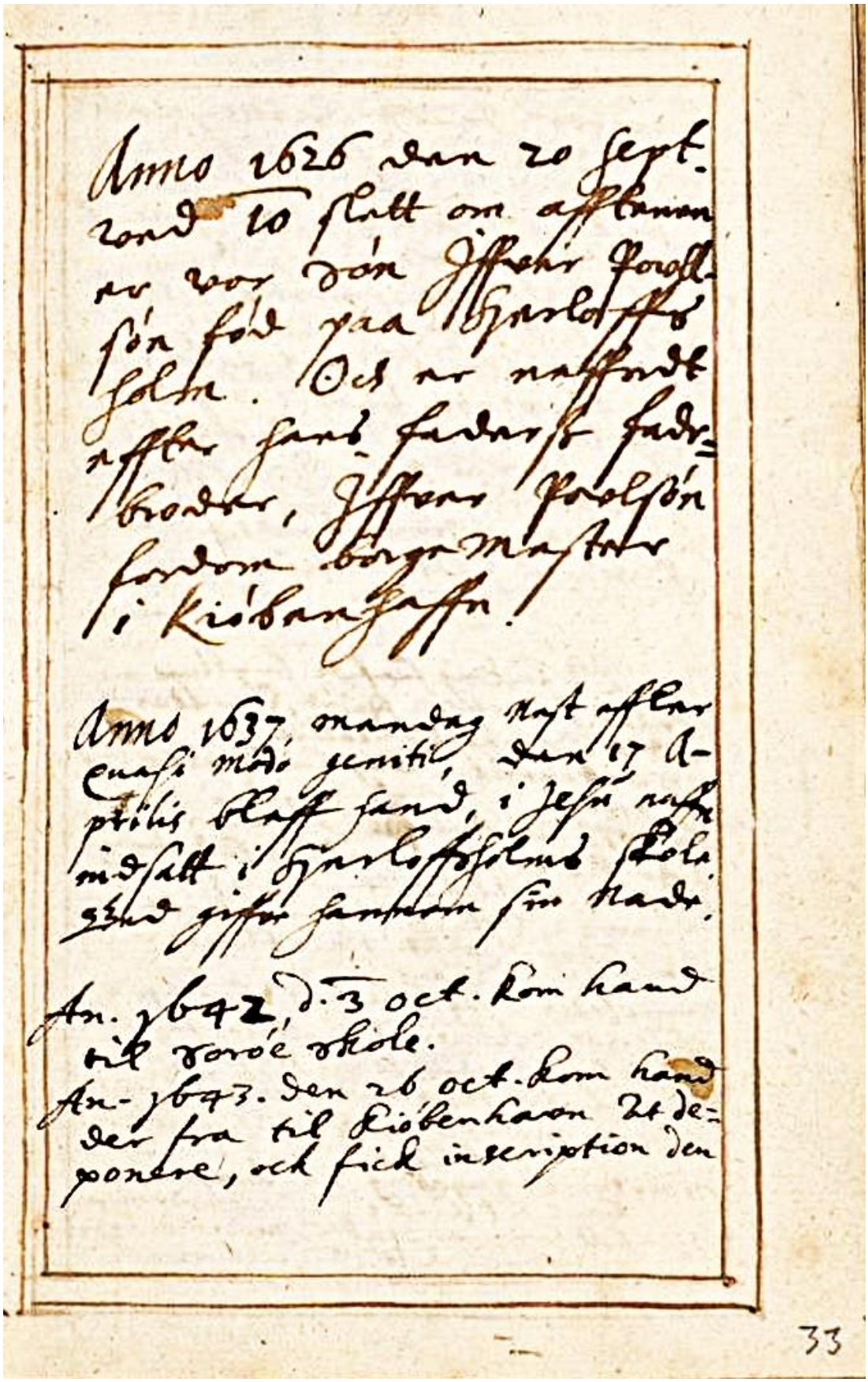

Anno 1626 den 20 Sept.
vnd 10 slett om afftenen
er vor søn Iffver Powll-
søn fød paa Herloffs
holm. Och er naffordt
effter hans faders fadr=
broder, Iffver Powlsøn
fordom borgemester
i Kiøbenhaffn.

Anno 1637 mandag nest effter
quasi modo geniti, den 17 A-
prilis bleff hand, i Jesu naffn
indsatt i Herloffsholms skole
Gud giffve hannom sin nade.

An. 1642, d. 3 oct. kom hand
til Soroe skole.
An. 1643. den 26 oct. kom hand
der fra til Kiøbenhavn at de=
ponere, och fick inscription den

14B

Psal. 119
Giør vell mod din tiener,
att Jeg maa leffve och holde
dine ord. Oplad mine
øyne, att Jeg maa see de
vnderlige ting i din lov.
Jeg er fremmmett paa Jor-
den. Skiull icke dine
bud for mig.

15A

Ach, Herr, reiß mich
avß der Sünden, leste-
ren vnd Schanden. Vnd
begabe mich mitt deinen
heiligen geist. Gib mir
einen Waren glavben,
hoffnung vnd liebe vnd
ein Ehrbar, auffrichtig
vnd GottSelig leben.
Vnd laß mich in allen
thuggenden nach deinen
göttlichen Willen leben,
vnd dar inn verharren
biß an mein Ende.
Amen

Philip 3. Vor omgengelse er i him-
melen, huæden vj ochsaa ven-
Te frelseren, Jesum Christum.

15B

Povll Jensøn Kolding, Sogne
Prest till Vindinge och
Quitzlemark. Och
Siden forstander och
Sogne Prest paa Her-
Loffsholm och Proust
Over Østre Flachebiergß
Herrrit.

Anno 1581, den 22 Martii,
Er Jeg fød udj Kolding.
Min fader Jens Povllsøn,
borger, Raadmand och
Kong. Majest. Tolder
Samestedz.
Min Moder Magdalene,
Arntt Falenkampis Daat-
ter, som vaar en Vest-
falisk Kremer och vaar
flytt aff Vestfalen for
Krig och Vroelighed sig
der begaff udj Religio-
nen, och bode siden
udj Kolding.

Aff diße mine Salige
forældre er Jeg opdragen
udj gudz sande Kundskaff
och fryct, och der min al-
der kunde dett taale, holtt
och sett till Skole udj Kol-
ding: hvor Jeg bleff varen-

dis indtill Jeg vaar paa
mitt trettende aar.

16A

Anno 1594 udj Aprili maa-
nett, efter min Salige
fader vaar ved døden
affgaad, kom Jeg till
Soer Skole formedelst
Welbyrdige Salige Nielß
Kaaß Cantzleris befor-
ding, der Macchabæus
vaar forstandere der,
och Mester Hans Steffen-
søn, som och siden bleff
forstandere same stedz,
vaar Skolemester.
Och vaar Jeg der udj
6 fulde aar.

Anno 1600, in april, kom
jeg till Kiøbenhaffs Uni-
versitet, och bleff anta-

16B

gen for en Studentt,
der Doctor Peder Vin-
strup, fordom bisp her
udj Sæland, vaar
Rector, och Doctor
Thomiß Finke, Medicus,
Vaar decanus.

Paa same Universitett,

vaar Jeg ett aarß tid,
dett halffve udj Mester
Hans Steffenssøns huuß,
som daa vaar Logi-
cus Professor, det an-
dett halffve udj min far-
broderß Iffver Povlsøns
fordum borgeMester udj
Kiøbenhaffn.

17B

Anno 1601 udj for aa-
rett begaff Jeg mig fraa
Kiøbenhaffn, att vilde for
søge mig udj fremmede
lænder och paa fremme-
de Universiteter, och der
offver igiennom vandre-
de en stor part aff
Tyskland, Boemen och
Italien paa en tre
aarß tid. Første aar
Jeg drog ud, kom Jeg
om S. Hanß dags tide
till den berømte och naffn-
kundige Astronomum
och danske mand, Edle

18A

och Vellbyrdige mand Tyg-
ge Brahe, som daa vaar
udj Keiserens, Keiser Ro-
dolphi gaard och hollt huuß

till Prag udj Boemen,
och tiente hannom for
en Studentt, indtil
gud aller megtigste kalle-
de hannom same aar
om Mortensdags tide
till sin himmelske herlig-
hed: Och saae daa hans
salige endeligt, och tiente
hannom i hans dødz stund.

Ellers vaar den lengste
tid, Jeg mig synderligen

18B

nogen viße sted op-
holtt, och tog vare paa
min studering, till for-
neffn Prag udj Boemen,
Ferrar [tilføjelse: och Rom] udj Italien,
och Vittenberg udj Tyskland.

Anno 1604 in Martio kom
jeg till Kiøbenhaffn igien.
Och enddaa straxx der eff-
ter gjorde atter en rei-
se same efterfølgendis
sommer, ind i Tyskland
med den Salige Velbyr-
dige Mand Steen Mal-
thesøn, fordom Rigens Marsk,
till dett Varmbad i Boe-
men, som kaldis Karlßbad.

19A

Paa huilken reise Jeg tien-
te den Velbyrdige mand
udj hans Sager och be-
stillinger for en Stu-
dentt.

Anno 1604 den 6 Decem-
bris, tog Jeg udj Kiøben-
haffn, gradum Magiste-
rii, effter hæderlige och
høilerde Mandz Doctor
Hans Reßner, daa
øffverste [ordet senere overstreget] Theologus, och
nu bispe udj Sæland,
hans Raad og tillskyn-
delse, der Mester Iff-
ver Stub, Hebreus professor,

19B

vaar Rector, och Mester
Hans Skomager, Physicus,
vaar decanus.

Anno 1605 den 22 Au-
gusti, bleff Jeg Rector
och SkoleMester udj Aal-
borg Skole, der till kal-
dett aff hæderlig och
høilerd Mand, Mester
Jacob Holm, Bispe udj
Vendsyßell, formedelst
Forneffn Doctor Hans
Reßnerß angiffvende och

befordring. Och vaar Jeg
udj same skoletieniste
paa tre aarß tid, som
vaar till den 11 Julii
1608, Jeg resignerede.

20A

Anno 1608 straxen effter
Pindz dag, som Jeg vaar
i Kiøbenhaffn til Herre
dage udj en Sag paa
Aalborg Skolis vegne, och
till Prindz Christians Vd-
vælelß med andre geist-
lige aff Vendsyßell paa
Stiftens Vegne, bleff
Jeg aff gudz synderlige
forsyn kaldett til Sogne
Prest udj Vindinge och
Quitzlemark aff W. Vilhelm
Dreßelberg till Vindinge
Gaard, och W. Nielß
Krag, daa Kong. Majest.
Secreterer, och nu siden
Landzdommere i Jylland,
och Patron til begge Kirker-

20B

ne paa Roskilde Domkir-
kis vegne. Och bleff Jeg
ordinerett aff Doctor Pe-
der Vinstrup, bispen, den
27 Julii. Same Kirker be-
tiente Jeg saa udj 14 aar.

Same aar Jeg først kom
til kaldett, begaff Jeg mig
aff gudz forsyn i dett helli-
ge Ecteskabs Statt med
min formandz Salige her
Raßmuß Jensøns effter
leffverske, Erlig och guds-
fryctig Quinde Jahanne
Pederßdaatter, och stod vor
bryllup udj Vindinge Preste-
gaard Søndag den 23 Octob.
1608.

hun døde den 26 O[c]tob.
1640, ottende dagen efter hen-
diß S. hoßbonde, och blef med
hannem paa en tid begrafven.

21A

Anno 1610, den 14 Martii,
vaar Jeg udj Kiøbenhaffn
med andre geistlige aff
Flackebergherritt til Prind-
zens hylding.
[Denne sætning er senere overstreget]

Anno 1615, den 15 Augustj
bleff Jeg satt till Proffst
udj Østreflackebiergherritt
af Doctor Hans Reßner,
Bispe.

Anno 1622 till Philippi Ja-
cobi kom Jeg till Herloffs-
holms Kloster formedelst
Kong. Majest. Breff och be-
falning, att vere Sogne-

21B

Prest och Forstander der
hoß, att forfare Stedets
leilighed, och hielpe dett
paa fode igien, som el-
lerß vaar flux kom-
mett tilbage; huilkett
och formedelst gudz søn-
derlige nade, forsyn och
velsignelse skeed er,
icke med ringe forbedring
paa bygning och aarlige
indkom. Och vaar Jeg
udj den bestilling, nogett
nær halfftiende aar.

Anno 1631 den 7 Sept. eff-
ter dett vaar falden mig
for besuærligt lengere att

22A

forstaa den verßlig be-
stilling paa Klosterett,
och nu vaar der fraa for-

løffvet aff Rigets Raad,
effter min begiering, flyt-
te Jeg i Jesu naffn till
Liden Nested, udj Preste-
gaarden, mitt Presteem-
bede fremdelis med
gudz nadis hielp att betiene.

Indtil den 18 Oct. An. 1640,
da vor herre Kaldede hannem
til sit ævige rige.

22B

[tom]

23A

[tom]

23B

[tom]

24A

[tom]

24B

Johanne Pedrßdaater [Koldings hustru]
fød udj Malmø. Hendis fader, Peder Iff-
versøn, Skomager.
Hendis Moder Anne
Laveßdaatter.

Der hun vaar 9 aar ga-
mell, kom hun till Fru
Elsø Høg, S. Jacob
Vindz fru, som daa

holde huuß udj Roskild,
och tiente hun hende
en Nj aarß tid.

Bleff saa gifft fraa den
gode Fru, och fik Her

25A

Raßmuß Jensøn, Sogne-
Prest udj Vindinge och
Quitzlemark, Anno
1604.
Med hannom avlede hun
4 børn, blantt huilke de 3
ere døde, den fierde leff-
ver, ved naffn Samuel
Rasmusøn.
Samuel er fød Anno 1607
udj fasten, er siden op-
dragen och holtt till Skole
udj Vindinge Prestegaard.

Anno 1619, den 5 April, kom
hand til Soer Skole. Vaar
der udj 6 aar. Kom siden
till Herloffsholm og vaar der
halffandett aar. Anno 1626

25B

till Michaëlis kom hand

til Kiøbenhaffn att Studere.
Bleff siden hører paa Herloffs-
holm i Skolen, og vaar der
paa sex aarß tid.

Anno 1634 Michaëlis tide
bleff hand aff gudz forsyn
befordrett aff Strenge Rid-
der Her Palle Rosenkrandz
til Krenkerup, til Frænin-
ge och Valsø Kald udj
Skaane.

Anno 1635 kom i Ecteskaff
med Margarethe S. Mester
Hans Raffns Daatter, som
haffde væritt sogneprest udj
Malmø. Och stod deris bryl-
lup udj Malmø, same aar
den 25 October.

Hand døde i pesten an. 1655,
den 13. Novemb.

26A

[tom]

26B

Anno 1609, den 1 Au-
gusti bleff vor søn
Jens Povllsøn fød
udj Vindinge Prestegaard,
neffndt efter hans fadrfader

Jens Povllsøn [tilføjelse: Raadmand och Tolder] i Kolding.
Anno 1619, den 5 April,
effter hand vaar først hol-
den till Skole hiemme
i Vindinge Prestegaard,
kom hand til Herloffs-
holms skole. Och vaar
der udj halffottende
aar.

Anno 1626 till Michaëlis, kom
hand till Kiøbenhaffn att
studere.

Anno 1628, till Paaske kom
hand uden landz och haffde
Kong. Majest. Stidenddium udj 5 aar.

27A

Anno 1635, till Michëlis
kom hand hiem igien, daa
aff Engelland, effter hand
haffde veritt ude 7 ½ otten-
de aar. Och straxen till
Martini aff gudz gode forsyn bleff befordrett
aff Strenge her Cantzeler
Her Christian Friiß till Kra-
Gerup, till Lectoratum
udj Odense, och leßde
først in Gymnasio den 26
Dag Novembr. 1635. Gud
giffve hannom till lycke.

Hand hafde til ægte Karen hanß
Datter Brun, S. Peder Rasmusønß
efterleversske. Aflede med hinde
4 sønner, Peder, Poul, Hans, Hans.
Hand døde an. 1655, den 20 jun.

27B

Anno 1611 den 5 Octob.
ved 8 slett for Middag
blev vor Daatter Mag-
dalene Povlßdaatter
fød udj Vindinge Prestegaard.
Neffndt effter hendis fadr-
Moder Magdalene Jens Povllsøns.
Anno 1629 den 12 April,
stod hendis bryllup udj
Nested, med Hans Si-
mensøn, Rostocker, boen-dis i Nested.

Anno 1630 den 21Augu-
sti, døde hun, och bleff
begraffven i chorett i
S. Pederß kirke i Ne-
sted. Gud glede hen-
dis Siell i dett Evige
liff.

28A

[tom]

28B

Anno 1613 den 24 febr.
blev vor Søn Peder Povll-
søn fød i Vindinge Pre-
stegaard. Och er neffndt
effter hans Modrfader.

Er først holtt till skole hiemme
i Vindinge Prestegaard.

Anno 1622 till Philippi Jaco-
bi, kom hand i Herloffs-
holm skole. Och vaar
der udj tj aar.

Anno 1632 till Pindzdag
kom hand till Kiøbenhaffn att studere.

Anno 1633 ved Paaske reyste hand
udenlandß och kom hiem igien
den 13 Aug. an. 1636. Reyste ud igien
an. 1637 i Martio, och kom igien
an. 38 in Augusto. Reyste ud igien
samme Aar in Sept., an. 1639 d. 17
Aug. hafde bryllup til Løven i Bra-
bant med Genoveva Ignatia, Erycii
Puteani Datter. Kom ind igen sam-

29A

me Aar in Decembri. Reyste ud igien
an. 40 in Martio. Kom ind igien
samme Aar in Novemb. Reyste ud

igien An 42 in Nov. Kom ind igien
an. 44 i forAaret. An. 1645 d.
27. jun. døde hand i herluffsholmß
Præstegaard mellem 4 och 5 efter-
middag, och blev begraven i
herlufsholmß Kirche d. 4 julii.

29B

Anno 1615 den 19 Martii
ved 8 slett for Middag
bleff vor søn, Raßmuß
Povllsøn fød i Vindinge
Prestegaard, och er saa
neffndt effter min for-
mand, S. Her Raßmuß.

Bleff først holden till skole
hiemme i Vindinge Pre-
stegaard udi 2 aar.

Anno 1622 till Philippi Jo-
Cobi, er hand kommen
till Herloffsholm skole.
Och vaar der udj 10 aar.

Anno 1632 til Pindzdag kom
hand till Kiøbenhaffn att studere.

Anno 1638 till Paaske, effter hand paa
tredje aar haffde værett hører i Kiøben-
haffns skuole, drog hand Uden landz;
och vaar ude i aatte Aar, kom saa hiem
och blef Rector i Sorøe skole

an 1640, den 2 Octobr.

30A

Anno 1648 den 1 Febr. Blef hand
kaldet til Professionem Gr. Lingvæ
udi Kiøbenhaun. anno 1649, den
15 Febr. haffde hand troloffvel-
se med Margrete Fincke, M.
Jacob Finckiß Professoris Physici
udi Kiøbenhaun hanß daatter.
Deriß bryllup stod samme aar
i Kiøbenhaun den 15 jul.

An. 1650 den 20 julii, blef hun for-
løst oc fick en ung søn, som blev nefnt
op efter sin S. faderfader Poul. hun dø-
de 16 dage der efte, den 5 Aug.
der klocken vaar ni om Aftenen,
oc blef begrafven i vor Frue Kircke
den 11 Aug. hindiß Siæl nyder ævig
glæde hoß gud i det ævige rige.
Poul Vinding døde den 17 Decemb.
i samme aar, om Aftenen Klocken half-
gaaen 6. oc blef Begrafven hoß hanß
Salige moder den 22 Decemb.
Margrete Fincke vaar fød an. 1630,
den 19 januar. hendiß Fader vaar
M. Jacob Fincke, doct. Thomæ Søn, Pro-
fessor Physices udi Kiøbenhaun. Hendiß
Moder vaar Margrete Tetenß, dct.
Johannis Tetenß Daatter.
Vide infra

30B

Anno 1618, den 22 Julii
mellom tu och trij mor-
gen tilig, er vor søn
Lauritz Povllsøn fød,
neffndt efter hans Mo-
derbroder Her Lavrß
Pedersøn i Snostrup.
Effter hand vaar fød i Vin-
dinge Prestegaard, kom hand
liden med sine forældre
till Herloffsholm, och siden
satt der udj Skole, der
hans alder kunde dett
taale.
Anno 1635 den 25 Maji kom
hand aff Herloffsholms skole
og satt till skriffver och regneskole
i Nested, och vaar der paa an-
dett aar.
Anno 1637 den 14 Januar, kom
hand till Dirich Barsker i Kiøben-
haffn att tiene.

Han døde uforseet i Christiania i Norge an. 1657, den 7 januar.

31A

[tom]

31B

Anno 1620 den 6 Sept.
ved 9 slett om affte-
nen, er vor Datter
Anne Povlßdaater fød
i Vindinge Prestegaard.
Er saa neffndt effter
hendis ModrModer
Anne Lavrßdaatter
udj Malmø.

[her følger Rasmus Vindings oplysninger om Anne og hendes familie]

32A

[tom]

32B

Anno 1623, den 16 Aprilis
ved 9 slett om afftenen
er vor daatter, Cathri-
ne Povlßdaater fød paa
Herloffsholm. Er saa
neffndt effter hendis
faderß ModrModer,
Cathrine Arntis, som
bode och døde i Kol-
ding.

[her følger Rasmus Vindings oplysninger om Cathrine og hendes familie]

33B

Anno 1626 den 20 Sept.
ved 10 slett om afftenen
er vor søn Iffver Povll-
søn fød paa Herloffs-
holm. Och er neffndt
effter hans faderß fadr-
broder, Iffver Povlsøn fordom borgeMester
i Kiøbenhaffn.

Anno 1637, Mandag Nest effter
Quasi Modo geniti, den 17 A-
prilis bleff hand i Jesu naffn
indsatt i Herloffsholm skole.
Gud give hannom sin Nade.

An. 1642, d. 3 oct. kom hand
til Sorøe skole.
An. 1643, den 26 oct. kom hand
der fra til Kiøbenhavn at de-
ponere, och fick inscription den [dato in blanco]

[herefter følger flere sider med Rasmus Vindings beskrivelse af sin familie]

Oldrups gengivelse i moderne retstavning, 2007

SELVBIOGRAFI

AF POUL JENSEN KOLDING

Poul Jensen Kolding, sognepræst til Vindinge og Kvislemark. Og siden forstander og sognepræst på Herlufsholm og provst over Østre Flakkebjergs herred.

Anno 1581, den 22. marts, er jeg født i Kolding.

Min far, Jens Poulsen, borger, rådmand og den Kongelige Majestæts tolder samme sted.

Min mor, Magdalene, Arnt Falenkamps datter, som var en Westfalisk kræmmer og flyttet fra Westfalen på grund af krig og urolighed, og som der begav sig ud i religionen, og boede siden i Kolding.

Af disse, mine salige forældre, er jeg opdraget i Guds sande kundskab og frygt, og da min alder kunne det tåle, holdt og sendt til skole i Kolding, hvor jeg blev værende, indtil jeg var i mit 13. år.

Anno 1594 i april måned, efter min salig far var ved døden afgået, kom jeg til Sorø skole formedelst velbyrdige salige Niels Kaas kanslerens befordring, da Machabæus var forstander der og mester Hans Steffensen, som også siden blev forstander samme sted, var skolemester. Og jeg var der i seks fulde år.

Anno 1600 i april kom jeg til Københavns Universitet og blev antaget til en student, da doktor Peder Vinstrup, fordum bisp her på Sjælland, var rektor, og doktor Thomas Fincke, medicus, var dekan.

På samme universitet var jeg et års tid, det halve i mester Hans Steffensens hus, som da var professor i logik, det andet halve i min farbror Iver Poulsens, fordum borgmester i København.

Anno 1601 i foråret begav jeg mig fra København at ville forsøge mig i fremmede lande og på fremmede universiteter, og derefter gennemvandrede en stor part af Tyskland, Bøhmen og Italien på en tre års tid. Første år jeg drog ud kom jeg om Sankt Hans dags tid til den berømte og navnkundige astronom og danske mand, ædle og velbyrdige mand Tycho Brahe, som da var i kejserens, Kejser Rudolfs gård, og holdt hus i Prag i Bøhmen, og tjente ham for en student, indtil Gud allermægtigste kaldte ham samme år om Mortensdags tid til sin himmelske herlighed. Og så da hans salige endeligt, og tjente ham i hans dødsstund.

Ellers var den længste tid jeg mig synderlig nogen visse sted opholdt og tog vare på min studering, til førnævnte Prag i Bøhmen, Ferrara og Rom i Italien, og Wittenberg i Tyskland.

Anno 1604 i marts kom jeg til København igen. Og endda straks derefter gjorde atter en rejse samme efterfølgende sommer ind i Tyskland med den salige velbyrdige mand, Steen Malthesen, fordum rigens marsk, til det varmbad i Bøhmen, som kaldes Karlsbad. På hvilken rejse jeg tjente den velbyrdige mand i hans sager og bestillinger som en student.

Anno 1604, den 6. december, tog jeg i København magistergraden efter hæderlige og højlærde mand, doktor Hans Resen, da

teolog og nu bisp i Sjælland, hans råd og tilskyndelse, da mester Iver Stub, hebraisk professor, var rektor, og mester Hans Skomager, fysikus, var dekan.

Anno 1605, den 22. august, blev jeg rektor og skolemester i Aalborg Skole, dertil kaldet af hæderlig og højlærd mand, mester Jacob Holm, bisp i Vendsyssel, formedelst førnævnte doktor Hans Resens angivende og befordring. Og var jeg i samme skoletjeneste i tre års tid, som var til den 11. juli 1608. Jeg resignerede.

Anno 1608, straks efter pinsedag, som jeg var i København til herredag i en sag på Aalborg Skoles vegne og til prins Christians udvælgelse med andre gejstlige af Vendsyssel på stiftets vegne, blev jeg af Guds synderlige forsyn kaldet til sognepræst i Vindinge og Kvistlemark af W. Vilhelm Dresselberg til Vindingegaard og W. Niels Krag, da Kongelig Majestæts sekretær og nu siden landsdommer i Jylland og patron til begge kirkerne på Roskilde Domkirkes vegne. Og blev jeg ordineret af doktor Peder Vinstrup, bispen, den 27. juli. Samme kirker betjente jeg så i 14 år.

Samme år jeg først kom til kaldet, begav jeg mig af Guds forsyn i det hellige ægteskabs stand med min formands salige hr. Rasmus Jensens efterleverske, ærlig og gudsfrygtig kvinde, Johanne Pedersdatter, og stod vort bryllup i Vindinge præstegård søndag den 23. oktober 1608. *Her har en anden, sandsynligvis deres søn tilføjet: Hun døde den 26. okt. 1640, ottendedagen efter hendes salige husbond, og blev med ham på én tid begravet.*

Anno 1610, den 14. marts, var jeg i København med andre gejstlige af Flakkebjerg herred til prinsens hyldning.

Anno 1615, den 15. august, blev jeg sat til provst i Østre Flakkebjerg herred af doktor Hans Resen, bisp.

Anno 1622, til filipi jacobi (dvs. 1. maj), kom jeg til Herlufsholm Kloster, formedelst Kongelig Majestæts brev og befaling, at være sognepræst og forstander derhos, at forfare stedets lejlighed og hjælpe det på fode igen, som ellers var fluks kommet tilbage; hvilket også formedelst Guds synderlige nåde, forsyn og velsignelse sket er, ikke med ringe forbedring på bygning og årlige indkomme. Og var jeg i den bestilling noget nær halvtiende år.

Anno 1631, den 7. september, efter det var faldet mig for besværligt længere at forestå den verdslige bestilling på klostret, og nu var derfra forløftet af rigsrådet efter min begæring, flytte jeg i Jesu navn til Lille Næstved i præstegården, mit præsteembede fremdeles med Guds nådes hjælp at betjene.

Her har en anden, sandsynligvis hans søn tilføjet: Indtil den 18. oktober anno 1640, da vor herre kaldte ham til sit evige æres rige.

Poul Jensen Koldings egenhændige underskrift.

Bilag 2

Povel Jensen Koldings biografi
Efter sønnen Erasmus Vindingius 1665

457

Simon Pauli. Anatom. p. 355.
Thomas Scotus. p. 6:.
Zegerus, Med. p. 68.
Finkius. Math. Rhet Med. p. 160.
Bangius. Hebr. Theol. p. 314.
Bartolinus Philol. Anat. Med. 378.
Tilemannus Slecht. p 57.
Huſenſis. Theol. p. 67.
Tycho Aſmundius. Pæd. p. 103.
Brahe. p. 136.
Vilhelmus Langius. Math p. 397.
Vormius. Phyſ p. 440.
Vincentius Stegius. ICtus p. 61.
Vitus Beringius p. 392.
Vulfgangus Rhumannus Pæd. Rhet. Dial. p. 221.

Pietati in Parentem qvod hanc paginam alias vacaturam dederim, me facilè veniam impetraturum confido.

PAULUS IANI F. COLDINGIUS, natus eſt Coldingæ Cimbrorum an. 1581. d. 27. Mart. Patre Iano Pauli f. Senatore Urbis & Vectigalium Præfecto Regio; Matre Magdalena Arnoldi Falenkampii Mercatoris Veſtphali filia. Poſt percepta domi pietatis & artium rudimenta, in Sorenſem Scholam, beneficio Cancellarii Regii, NICOLAI KAAS qvi baptiſmi infantis teſtis fuerat, miſſus eſt an. 1594. in Aprili, Rectore M. Iohanne Stephanio. Ibi ſex annos tranſegit integros: ſed eorum duobus poſtremis etiam ſtudiis præfuit Generoſi pueri, Palæmonis Roſenkrantzii, qvi poſt Eqves Auratus, Regius Præfectus & Legatus ad Exteros Principes fuit, qviq; hanc ſibi ab ipſo locatam operam conſtanti erga ipſum benevolentia poſtea compenſavit. An. 1600. in Aprili Hauniam conceſſit: ubi, impetratâ Civitate Academica, Rectore D. Vinſtrupio Epiſcopo, & Decano D. Thoma Finkio, ſemeſtre unum apud M. Stephanium Veterem, & jam Academicum qvoq;, Præceptorem, & alterum in ædibus Patrui ſui Ivari Pauli f. Conſulis Haunienſis, ſubſtitit. Ineunte vere an. 1601. uberioris cultus gratia in Exteras Academias diſceſſit, & circa diem Baptiſtæ in familiam Magni Aſtronomi, illuſtr. TYCHONIS BRAHE, tum Pragæ in Bohemia degentis, receptus, non ante ab inclyto Heröe, quam ei extremum officium feciſſet, diſceſſit. Tum peragrata Bohemia ac Germania, poſtqvam Vitebergæ ſtudiorum cauſa aliqvandiu ſubſtitiſſet, Italiam adiit, ac Ferrariam in primis ſtudiorum ſedem elegit. Reverſus in Patriam an. 1604. in Martio, mox cum Stenone Malthæo Regni Senatore & Archiſtratego ad Thermas Carolinas in Bohemiam profectus eſt. Redeunti Hauniam, d. 6. Decemb. ejusdem anni, Summa laurea Philoſophica collata eſt à Decano M. Johanne Eraſmio, Rectore M. Ivaro Stubæo. Inſeqvente anno 1605. d. 22. Aug. Rectoratum Scholæ Alburgenſis ſuſcepit

pit, geſſitq; pene triennium, usq; ad an. 1608 qvo ad d. 11. Iul. ſe iſto munere abdicavit, vocatus ad munus Eccleſiaſticum Vindingenſe in Sædlandia ab Illuſtr. Viris, Vilhelmo Dreſſelberg, Iudice Provinciali Sædlandiæ, & Nicolao Krag, tum Secretario Regio, & poſt Iudice Provinciali Iutiæ, demumq; Regni Senatore. Eodem anno, cum in Conſiſtorio Haunienſi ageretur de Succeſſore in Pædagogica Profeſſione, inter alios & ipſe nominatus eſt Inauguratus muneri ſacro d. 27. Iul. uxorem paulo poſt duxit, Viduam Reverendi Viri, cui ſucceſſerat, Dn. Eraſmi Iani f. IOHANNAM PETRÆAM Malmogienſem: è qva pater factus eſt liberorum plurium utriusq; ſexus: Iani, qvi Lector Theologiæ fuit in Gymnaſio Otthiniano: Petri, qvi peragrata Germania, Belgio, Gallia, Italia, Hiſpania, Anglia, Polonia, & ducta uxore Genoveva Ignatia, Erycii Puteani, viri fama orbi noti, filia, obiit Neſtadioli: Eraſmi, Profeſſoris in Acad. Haunienſi: Ivari, qvi poſt viſam Conſtantinopolin, in aula Tranſylvaniæ Principis Ragotsky annum vixit, & poſtea Regis & Regni Poloniæ artis muniendi Magiſter fuit: Magdalenæ, Iohanni Simonio, Mercatori Neſtadienſi: Annæ D. Iohanni Barskero, Epiſcopo Viburgenſi: Catharinæ, Iano Chriſtiani f. Regii ærarii Scribæ ſupremo & Præpoſito Iellingenſi nuptæ. An. 1615. d. 15. Aug. Eccleſiarum Fori Flackebergenſis Præpoſitus ab Epiſcopo D. Reſenio conſtitutus eſt. An. 1622. d. 1. Maj. Res Scholæ Herlufiholmianæ, tum valde acciſas, Præſidis nomine, adminiſtrandas, ſimulq; Eccleſiam docendam, juſſu Regio, & Scholarchæ Palæmonis Roſenkrantzii, veteris ſui Diſcipuli, hortatu, ſuſcepit: debetq; locus ille ipſi non nihil, auctus, ipſo Præſide, & ædificiis & annuis reditibus: nam & magnificam domum Portalem è fundamento erexit, & habitationes Diſcipulis commodas, & locum Scholæ nitidum ordinavit ſegregatum à Cœnaculo, in qvo etiam ante docebatur: & ruſtica prædia aliqvot millenis thal. Imp. emta adjecit. Ita rebus ad votum illic conſtitutis, moleſtiarum illarum ſatur, adminiſtratione earum rerum ſe abdicavit an. 1631. d. 7. Sept. ætatis reliqvum ſtudiis & Eccleſiaſtico muneri impenſurus. Qvod dum agit, an. 1640. d. 18 Oct. poſt gravem pene integri anni valetudinem, ad cœleſtem qvietem evocatur, uxore non niſi in octavum diem ſuperſtite: adeo ut ſimul elati uno die, qvi 30. Oct. erat, in choro Templi Herlufiholmiani conderentur.

Scripta.

Hiſtoria Eccleſiaſtica de mutatione Religionis in Germania per Lutherum facta, Ling. Dan. Haun. 1614. in 4.

Etymologicum Latinum. Roſtoch. an. 1622. in fol.

Dictionarium Herlovianum. Haun. 1626. in 8.

Conciones Funebres, in obitum Vilhelmi Dreſſelberg & Medeæ Dreſſelberg.

Bilag 3

Biskop Jens Bircherods dagbogsoptegnelse fra 1972 om Paulum Jani Coldingium (Povel Jensen Kolding)

D. 10. (20.) April. En Gang for alle maa jeg dog med Berømmelse ihukomme laboriosissimum istum et celeberrimum virum, *Paulum Jani Coldingium*, for hans ubeskrivelige Arbeidsomhed og Flid med hans Etymologicum Latino-Danicum for Lyset at udgive. Thi naar jeg ikkun lidet i bemeldte hans opere philologico læser, saa maa jeg visselig takke den gode Mand, som haver sparet min og Fleres Umage i at evolvere Grammaticam aut Prosodiam, naar vi her kan have (hvad mange, dog ikke alle qvæsita anbelanger), Lexicon, Grammaticam et Prosodiam i eet volumine. Jeg haver hørt min kiere Fader fortælle, hvorledes bemeldte M. Povel Jensen fatigerede sig stedse, ja endog paa sin Sotte-Seng, med sine congesta philologica at føre til Pens, og der han laae moren med Aanden paa Tungen, blev han ved at travaillere i dette studio, indtil fatalis terminus giorde Ende paa hans lovværdige Møie.

D. 11. (21.) April. Om Eftermiddagen Kl. 5 døde i Odense Mag. Lafritz Christensen Wellejus, Sognepræst til St. Knuds Kirke sammesteds og Provst i Odense Herred, af den Apoplexie, med hvilken han die mensis primo vaar betagen *).

D. 17. (27.) Apr. Havde Prioren eller Forstanderen udi den Helligaands Kloster i Aalborg, Søren-Jensen, Bryllup sammesteds med Anne Jacobsdatter.

D. 2. (12.) Mai. Døde i Aalborg Dr. Moritz Konning, Biskop udi Vendelbo Stift, om Formiddagen Kl. 7, der han paa fierde Aar det biskoppelige Embede havde betient.

D. 16. (26.) Mai. Døde i Viborg Mag. Niels Jensen Aars, Rector scholæ Cathedralis ibidem, der han havde levet i 69 Aar, og betient bemeldte Rectorat i 38 Aar.

D. 4. (14.) Jun. Blev jeg med elleve andre condiscipulis e schola Otheniania in Regium Gymnasium transfereret, efterat jeg i et Aar og 5 Uger havde inter supremæ classis discipulos benævnte Skole frequenteret.

D. 7. (17.) Jul. Om Eftermiddagen Kl. 3 døde i Ha-

*) Paa Prædikestolen.

Bilag 4

Incomparabilis viri Tychon-Brahe Atlantis cymbrici, et equitis torquate. Elogium.[60]

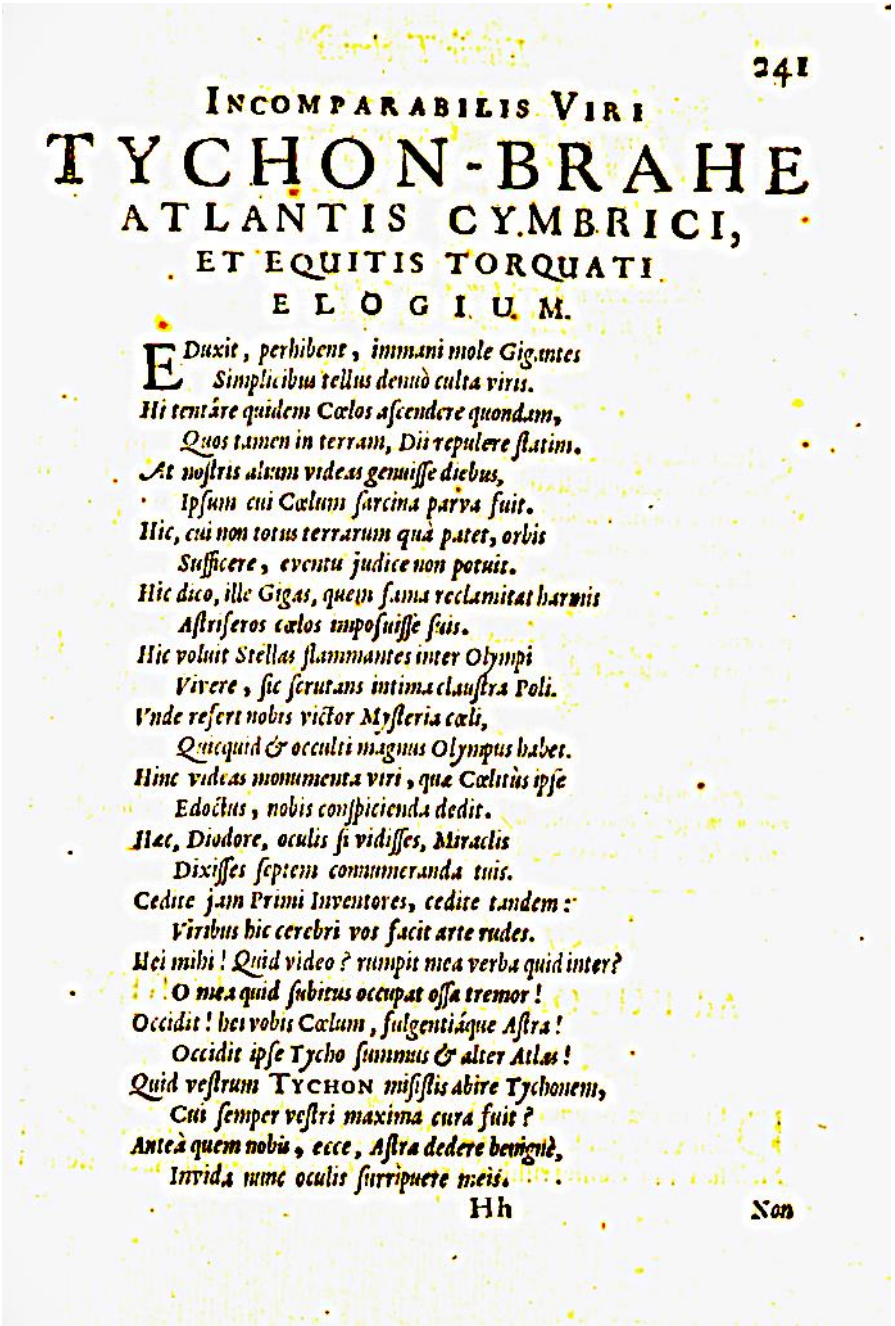

241

INCOMPARABILIS VIRI

TYCHON-BRAHE

ATLANTIS CYMBRICI,

ET EQUITIS TORQUATI

ELOGIUM.

EDuxit, perhibent, immani mole Gigantes
Simplicibus tellus dennò culta viris.
Hi tentâre quidem Cœlos ascendere quondam,
Quos tamen in terram, Dii repulere statim.
At nostris aiunt videas genuisse diebus,
Ipsum cui Cœlum sarcina parva fuit.
Hic, cui non totus terrarum quà patet, orbis
Sufficere, eventu judice non potuit.
Hic dico, ille Gigas, quem fama reclamitat harmis
Astriferos cœlos imposuisse suis.
Hic voluit Stellas flammantes inter Olympi
Vivere, sic scrutans intima claustra Poli.
Vnde refert nobis victor Mysteria cœli,
Quicquid & occulti magnus Olympus habet.
Hinc videas monumenta viri, quæ Cœlitùs ipse
Edoctus, nobis conspicienda dedit.
Hæc, Diodore, oculis si vidisses, Miraclis
Dixisses septem commemoranda tuis.
Cedite jam Primi Inventores, cedite tandem:
Viribus hic cerebri vos facit arte rudes.
Hei mihi! Quid video? rumpit mea verba quid inter?
O mea quid subitus occupat ossa tremor!
Occidit! hei vobis Cœlum, fulgentiáque Astra!
Occidit ipse Tycho summus & alter Atlas!
Quid vestrum TYCHON *misistis abire Tychonem,*
Cui semper vestri maxima cura fuit?
Anteà quem nobis, ecce, Astra dedere benignè,
Invida nunc oculis surripuere meis.

Hh Non

---

[60] Kolding skrev elogium kort tid efter Tyge Brahes død. Oplæst under Brahes bisættelse i Prag 4. november 1601. Denne gengivelse er fra Gassendi 1654: 278-279.

Non ego macreſco: Neque, ſi mihi vera fatendum,
Terra fuit tantum digna tenere virum.
Nunc Tycho ipſe ſuo ſpeculans ſpatiatur Olympo,
Atque ipſi ſpecula eſt, quod fuit ante ſcopus.
Ergo ſi voti compos jam deſpicit alto
Oſorem, dicens: Nil tua dira moror.
Nil tua dira moror, Fortunæ victor & ipſe,
In terris poſthac degere non cupio.

PAULUS JANUS *Colding Cimber.*

SUpereſt, ut liberem fidem circa memoratam Tychonis Epiſtolam de Confectione Elixiris ad Rudolphum Imperatorem. Tantò verò lubentiùs ipſam publicis juris facio, quantò optimus Wormius rectè divinavit, nullum fuiſſe ad nos exemplum delatum egregii illius *de aëre peſtilenti corrigendo* Tractatus, in quem præclarus Bartholinus ipſam inſeruerit. Quandò certè nullum reperire licuit in inſtructiſſimis Bibliothecis eximiorum Medicorum Riolani, Morei, Patini, Mentelii, ne quid de Thuana, & cæteris dicam; credere omninò par eſt nuſquam apud nos aliquod exſtare. Tacere interim non decet, quod ille in ſuis ad me literis habet, dum, *Credo*, inquit, *hoc ipſum Medicamentum, de quo tecum egit nobiliſſimus Dominus Retzius: Nam hoc nobis familiare, & in Pharmacopoliis noſtris titulo* ELIXIRIS TYCHONIS *venditur. Egò creberrimè in morbis malignis uſus ſum, magno ſucceſſu. Sudores potenter movet, malignitati reſiſtit, &c.* En verò quid id rei ſit.

ÆREMINDE[61]
over den uforlignelige Mand
TYGE BRAHE
Nordbo fra Atlantis (Skaane) og
Ridder med (gylden) Kæde

Man fortæller, at Jorden, dyrket af Mand og af Kvinde,
fødte en frygtelig Slægt, vældige Kæmper det var.

De forsøgte en Gang at svinge sig højt op i Himlen,
men det blev deres Fald, Guderne styrtede dem ned.

Dog hvad sker? Vi har set en ny Gigant stige opad:
Himlen selv var jo ej Byrde at vrage for ham.

Ham, hvem hele den vældige Jord var for lille og snæver,
- saadan Skæbnen slog fast ved en urokkelig Dom -

Han, siger jeg, hin Kæmpe, om hvem det lyder saa vide,
at han Himlens sal tog for sit Jagtdistrikt,

han vilde ikkun leve blandt glimtende Stjerner hist oppe,
for at finde det ud, hvad deres Gaade dog var.

Derfra han sejrende siger os Hemmeligheder, som ellers
kun den store Alaand ved med sig selv i sit Sind.

Ser du nu herfra op mod de Minder om ham den afdøde,
dem han, lærd som han var, gav os at stirre imod.

---

[61] H.H. Nissens oversættelse gengivet i Ravnholt 1936:8-9.

Hvis, Diodorus[62]*, Du havde brugt Dine Øjne, saa vilde*
Du havde regnet dem blandt de Vidundere syv.

Vig nu bort I gamle Lærde, der leved paa Jorden,
Tyge har blændende vist, I var kun smaa i Jert Kald - -

Ve,ak ve mig, hvad ser jeg, min Tale nu brat maa forstumme.
Pludselig skælve jeg maa, gysende stille jeg staar.

Død, han er død, har I hørt det, I funklende Stjerner paa himlen.
Han, Tyge Brahe, er død. Større end Atlas han var.

Hvorfor har I dog bestemt, at han skulde just vandre heden?
Han som dog altid med Flid dyrkede Eder saa glad.

Stjernerne, som han os gav at undres paa og beskue,
de tog med Avind ham bort, bort fra mit søgende Blik.

Sørge vil jeg dog ej, men sige, hvad sandt er, thi han,
som var her paa Joden saa stor, han kan den ej holde fast.

Nu færdes han histoppe i Himlen blandt sine Stjerner,
før de var ham Maal, og han kom nu didop.

Altsaa skuer han ned til Hjemmet paa Jorden, den brede,
Glad er han nu: Dit Suk, siger han, rører mig ej,

Rører mig ej, thi nu har jeg sejrende fundet min Lykke,
og jeg ønsker ej mere paa Jorden at leve igen. - -

Povl Jensen Kolding
Nordbo

---

[62] Diodoros SICULUS, udgav c 50 fvt. en verdenshistorie i 40 bind.

Bilag 4

Povel Jensen Kolding

Dictionarium herlovianum, 1626
Titelblad og forord

På dansk ved Peter Zeeberg.

Den herlovianske ordbog, uddraget af den latinske etymologi P.J.C. 1626. Med privilegium fra hans majestæt kongen. København, bekostet af Salomon Sartor, bogtrykker.

[(:)2r: forord]

Hilsen.
Her har du, kære læser, en dansk-latinsk ordbog hvori jeg har forsøgt, og også i et vist omfang gennemført, at oversætte ikke en del af modersmålet, som det hidtil er sket i ordlisterne, men stort set hele sproget, hvad ordforråd angår, til latin. Det er et tiltrængt og længe savnet værk, som mange har forsøgt, men ingen har gennemført, i nogle tilfælde uden tvivl på grund af opgavens vanskelighed, i andre fordi tyngende embedspligter har lagt sig hindrende i vejen. Den samme faktor kunne også nemt have fået mig til at opgive projektet, i betragtning af de nuværende økonomiske problemer, hvis ikke min ”Etymologicum” havde leveret et materiale hvor alt dette i vidt omfang var sat i verden og forløst. Men en anden ting der i høj grad hjalp, var et initiativ fra den altid årvågne biskop over Sjællands stift hr. dr. Hans Resen, der, som den støtte han

er for skolerne, og som den store elsker og dyrker af modersmålet han er, havde påbegyndt og næsten færdiggjort tre temmelig store bind af denne slags. Dem gav han mig mulighed for at bruge så jeg når der var mulighed for det, kunne supplere mit eget materiale fra dem, hvilket jeg åbent erkender at jeg har gjort, og jeg skal her offentligt udtrykke min gæld til ham. Hvis jeg med mit værk gør mig fortjent til fædrelandets tak, er det mit ønske og min agt at den skal deles med ham. Om *[(:)2v]* dens nytte og brug skal jeg ikke sige noget. Dog må det være mig tilladt, i betragtning af det danske sprogs ordforråd, at beklage den uværdige tankegang og forfejlede holdning hos nogle af mine landsmænd der er så pinligt hovmodige og foragtelige over for modersmålet at de ikke alene skiftevis misbruger latin og andre fremmede sprog og sætter de særeste kimærer og monstre på deres sprog, men åbenlyst håner modersmålet og beskylder det for den dybeste fattigdom og mangelfuldhed. Det er virkelig folk der opfører sig yderst krænkende over for deres fædreland og, som en forfatter siger, er "Slaver af det groteske, der rynker på næsen af det traditionelle".[63] For hvad er det man kan sige på latin eller andre sprog, som ikke kan udtrykkes lige så godt på dansk? Er der ikke noget godt at sige om det dagligdags og hjemlige? Eller har naturen skabt os stumme som fisk? Og hvad de fremmede sprog angår: hvordan er deres præcision og elegance større end modersmålets? Tekniske og mekaniske betegnelser, der er kommet hertil sammen med de genstande og fag de betegner, er der ikke noget forkert eller nedladende i at holde fast ved og anvende, for sådan foregår det også i de store folkeslags sprog som det græske og latinske. Men dem vi har i forvejen, og som er anerkendte som oprindelige ord eller ord af en ærværdig ælde (som der forekommer forholdsvis få af her, men som ikke desto mindre meget nemt

[63] Forkortet citat fra Thukydid 3.38.5.

lader sig udtrykke på dansk) – at forbigå og foragte dem, og indføre nogle nye, *[(:)3v]* ofte ligefrem nogle der i betydning og udtale er ringere, det er både vanvittigt og smagløst. Her overfor vil man nok nævne nogle latinske vendinger som oversat ord for ord bliver latterlige eller plumpe og virker ubehagelige for øret. Det afviser jeg ikke. Sådan må alle sprog, kultiverede som ukultiverede, barbariske som klassiske, bøje sig for hinanden, også de mere fornemme for de mindre fornemme som græsk for latin og latin for andre. Men at en vending på latin eller et andet fremmedsprog ikke kan udtrykkes lige så rent, præcist, gennemskueligt, elegant, koncist og afrundet i en vedtagen dansk form, det afviser jeg fuldstændig. Og jeg tager med sindsro det værk du sider med i hænderne til vidne på det – til trods for at der stadig mangler adskillige, for ikke at sige utallige ord i den. Og skulle det passe mindre godt i et enkelt tilfælde eller to, kan vi jo forsvare os med et modeksempel og fremlægge danske udtryk som ingen form for latin kan ramme med samme elegance. Så jeg beder og bønfalder disse forfinede mennesker, ved vores fælles fædreland og samme bedømmelse, om at afholde sig fra den slags betænkeligheder over for sproget, for de risikerer at blive ilde set blandt forstandige folk enten for deres uvidenhed om sprog eller deres overfladiskhed og praleri. De bør være mere beherskede i deres meninger og udtalelser om modersmålet, som ikke står tilbage for noget andet sprog med hensyn til alderdom eller fornem oprindelse, eller med hensyn til ordforråd og præcision eller renhed i udtalen, *[(:)3r]* ynde, værdighed og, vil jeg tilføje, udbredelse. Alle andre folk er ivrige for at fremhæve deres eget sprog. Hvorfor viser vi ikke den samme interesse og en tilsvarende iver? For nu at gøre opmærksom på nogle vanskeligheder man støder på i selve bogens opbygning: Participier, som hos os udtrykkes med substantiv-verbet *er* eller tolket v.h.a partiklen *som* eller *som*

er, skal ikke findes under bogstavet *S*, men under det egentlige ords bogstav, fx: *Som bider paa/ som besmitter/ som betroer/ er/ eller som er på Reysen/ er/ eller/ som er på rede Hænder/* står ikke under *S,* men under *B*: *bider paa/ besmitter/ betroer/ paa Reysen/ på rede Hænder*. Omvendt er der meget andet der ikke skal findes under det primære ords bogstav, men under præpositionerne, såsom: *aff all mact/ aff begyndelsen/ effter haand/ for din skyld/ fra en By til en anden/ i den første Lectie/ i fiord/ med viid oc villie/ med en hast/ paa det tørre/ paa det sidste*. Hvor sammensatte ord mangler, skal materialet søges under de usammensatte, såsom *forkølne/* under *kølne/ forvexle* under *vexle/ igienpløier* under *pløier*. Nominer, adverbier og participier, der hos os fremstår på omtrent samme måde, kan forstås og dannes af hinanden, når de følgende fx opfattes som adverbier: *besuærlig/ besuæring/* kan man nemt aflede nominerne af dem. En latinsk formulering svarer ikke altid ord for ord til *[(:)4r]* den danske. Et eksempel er besmitter dem/ der formuleres: ”infuscat barbaries cives”[64]. Tilsvarende gengives Giemmeis Aaret omkring, med: ”positio cœli perennitatem fructibus adfert”[65]. Synonymer har også forskellig betydning, forskellig beskaffenhed og mening, når flere oversættelser blandes sammen, som fx: acter, facere tanti, spectare, conspicere. Tilsvarende vil man også under én glose finde flere forskellge latinske, verbaler, verber, nominaler, adverbier, som der med en vis portion sund sans kan skelnes og sondres imellem. Den præcise betydning og den virkelige forskel mellem dem alle sammen, samt deres anvendelse, må man opsøge og lære sig i "Etymologicum". Ortografien har jeg overladt til mine amanuensers skøn stort set uden at ændre noget, selv om de alle bruger sædvanen som

[64] ’Barbariet fordærver borgerne’.
[65] ’Himlens stilling giver frugterne varighed’.

mønster. Den sag er nemlig for kompliceret til at man kan ordne den i dette tumultuariske værk, hvor nogle støtter sig til ordenes oprindelse, andre til sprogbrugen og den almindelige udtale, og alle også til sædvane og eksempler. Derfor må jeg nok erkende at den vil vække en del modvilje hos dem der undersøger sagen, hvilket man dog må tie fuldstændig stille med indtil det underlægges faste regler og får en fast form efter det ene eller det andet af de to principper: oprindelse eller udtale.

Jeg har givet bogen titlen Herlovianum efter den berømte frie skole hvis administration og økonomi jeg har ansvaret for, *[(:)4v]* og som jeg efterhånden længe har ofret al min flid og stræben på at fremme og gavne. Landets øvrige skoler kan så forstå at det er den de kan takke for at de har fået dette værk, og opsende en from bøn for Herluf Trolle og hans hustru Birgitte Gøye, der som de første adelige i disse nordlige riger med et samdrægtigt og virkelig ægteskabeligt enstemmigt løfte, kort efter evangeliets genopståen, af egne midler åbnede og indviede denne spirekasse for kirken som en slags første frugt af deres taknemmelighed. Må Gud, skolernes støtte og bevarer, smykke disse store og nu salige opfostrere med hæder og ære i sit evige lys, og bevare deres stiftelse nyttig og frugtbringende for Nordens kirker, holde den intakt og lade deres navne og minde bestå i al evighed. Skrevet på Herlufsholm i det frelsens år 1626 i maj måned, den måned hvor denne skoles fundats for 61 år siden blev signeret af de fromme grundlæggere, og overdraget til disse rigers berømmelige og kloge rigsråd til evig beskyttelse og omsorg.

Bilag 6

Povel J. Kolding takker kansler Christian Friis for hans velvilje ved sønnen Jens ansættelse som lektor i Odense. 1635.

2.

1635 28. Novbr. Poul Jensen Kolding takker Kansler Christian Friis for hans Velvilje ved Sønnens Ansættelse som Lector i Odense.

Ingens istuc beneficium, Illustris et Magnifice Domine Cancellarie, quo tantâ humanitate, tantâq̇ue usus gratiâ filium meum Joannem dudum suscepisti fovendum, ac modò Othonię ad honestissimam functionem Theologicam promovisti, et quantum intelligo porrò etiam tibi promovendum ipse indixisti, Equidem nunquam satis deprędicandum beneficium, quod eò etiam illustrius ęstimo suspiciòq̇ue, quò ab Illustriore Mæcenate profectum est, utpote cujus judicio et arbitrio vel maximum quemq̇ue stare aut cadere par est.[2] Adeoq̇ue beatiores nos, felicioresq̇ue censeo, qui vel cum aliorum ęmulatione et invidia tanti viri principis judicium et gratiam invenimus impetravimusq̇ue. Neq̇ue enim homini in hac mortalitate quicquam contingere potest beatius, quàm ab ipso primùm Deo, inde à summo in Republ. viro, ejusdemq̇ue columine certissimo, et pietate illustrissimo, respici, suscipi et foveri. Nec quicquam magis clientem aliis commendat, quàm tanti patroni eminentia et splendor. Deo itaq̇ue ęterno laus sit immortalis, qui spem meam, quam dudum in summas illas immortalesq̇ue tuas virtutes defixi, frustrà esse non voluit, sed ita te excitavit, ut non sine admiratione senserim, non dico, te descendisse, sed irruisse piissimis raptum affectibus in istam promotionem. Atq̇ue ita jam ego, quia proletarium est, nimisq̇ue dilutum, verbis, pro tam luculentis beneficiis, gratias agere, et

[1] Orig. synes at have: justis.
[2] Slægtskabet med en tilsvarende Ytring i Vita (p. 45) er umiskendeligt.

ipse honorum fortunarumque tuarum splendor et hoc et alia pauperis tugurii officiola respuit, ad vota pia, sancta et seria pro tua salute et incolumitate perpetua recurro, enixè precatus Deum Universi Rectorem omnisque pietatis et beneficiorum remuneratorem memorem, velit tibi tuisque liberis hoc abundè remetiri, omnibusque modis benefacere, vosque omnes cum matre Nobiliss. piissimaque diutissime ac perpetim salvos et incolumes prestare et conservare. Faxit et idem ille cælestis pater, ut etiam juvenis ipse Illustri tuę exspectationi respondeat satisfaciatque, ac spartam ornet doctrinâ, industriâ, sanctisque moribus, ne collocati in ipsum beneficii te unquam pæniteat, sed, quò potissimum respexisti, ut eluceat divini nominis gloria et juventutis emolumentum et commodum. Vale Heros Inclyte, et Evergeta benignissime, nosque porrò in clientum tuorum numero cense, ac favore et gratiâ dignare. Nestadioli 28 Novembr. 1635.

Ill. M. T.
observantissimus
cliens
Paulus Janus
Coldingius
m. m.

[*Udskrift*:] Erlig vellbyrdig och Strenge Ridder, Her Christian Friiß till Kragerup, Kong. Majest. Cantzeler, och Dan Markis Rigis Raad, min gunstige Herre och Patron, ydmygeligen tillskreffvett.

(Egenhændig Original i Danske Kancellis Arkiv, Indlæg til Registre og Tegnelser 1635).

Bilag 6

Povel Jensen Koldings legat på 100 rigsdaler til Herlufsholm Sogns fattige, 1630.[66]

Povel Jensen Kolding, Sogne-Præst og Forstander paa Herlufsholm, kiendes og giør vitterligt, efftersom den Almægtige og barmhiertige goede Gud hafver os saa Naadeligen bevaret, beschiermet og frelst fra vore Fienders Magt og Vold, næste forgangne Aaringer, vi vare udi Krig og Feide med den Romerske Keyser, och nu giffuet os og sit Hellige Ord og Evangelio den goede Freed igien, da haffuer jeg af saadan usigelige Naades og Velgierningers Betænckelse og til en evig Aamindelse, givet af min ringe Formuffve, for mig og mit Huus, til fattige, vanføre, gamle og hielpeløse Stakkarle vdi Herluffsholms Sogn, Eet Hundrede goede heele enckende Rigsdaler, huer Daller til 2 Loed got Sølf, og ere nu samme Et Hundrede Rigsdaler med Velbyrdig Christoffer Ulfelds til Suenstrup, Danmarks Riges Raad og tilforordnede Forstander offuer den Adelig Frij Scholle Herluffsholmb, Hans fuldbyrdig Villie, Samtocke og Stadfæstelse ind annammet i Herluffsholms Schoelles Regenskab, til ævig Tiid w-ryggeligen att bliffue standendes for aarlig Rente Fem heele enckende Daller, til huer St. Michaelis Affien at vdlægges, som paa huilken Tiid før scheede, og scheer fremdelis almindelige Tacksigelse for saadan Fred vdj disse Lande og Riger; Bedendes ydmygeligen fornefnte goede Mand, Christoffer Wlfeld og alle hans Effterkommere, Patroner og Forsvar for Herluffsholms Scholle, at de for Guds schyld ville ogsaa være Patroner og Forsvar for samme de Fattiges Penge, at dermed intet forarmes eller formindskes, og Renten vdj rette Tiide vdlegges, taggendes derfor Løn af den Almægtige Gud; Desligeste, at Sogne-Præsten til Herluffsholm, den eene effter den anden, med Kircke-Værgerne opkræuve og opbære aarligen samme Rente af Skoelens Fuldmægtige paa Stedet, og den huer St. Michels Dag vddeele til Fattige, som de ville forsuare for Gud i Himmelen, og med Paamindelse til Tacksigelse og Bøn for Guds Ords Fremgang og Freed i disse Lande og Riger; Og dersom nogen denne forschrevne Gaffue enten forhindrer eller formindscker, eller fra de Fattige udi Herluffsholms Sogn fravender, da være sig den retfærdige Gud i Himmelen en Dommer og Heffner deroffuer, og straffe dem kiendeligen, andre til Exempel. Till Vitterlighed haffuer jeg dette med egen Haand underschreffuet og beseglet, og ydmygeligen ombedet Schollens Patron, Welbyrdig Christoffer Wlfeld til Suenstrup, paa Skolens vegne dette med mig at vnderschriffue og besegle. Herluffsholm Først vdi May-Maanet 1630. Og findes paa denne Gaffue og Fundatz tuende Pergaments-Breffue, det eene vdi Schollens Giæmme blant andre Schoellens Breffue, og det andet vdj Foruaring hos Sogne-Præsten til Herluffsholms Kirke.

Povel Jensen, egen Haand.
Christoffer Ulfeld.

[66] Rørdam i Kornerup 1930: 52-53.

Bilag 7

Povel Jensen Kolding, 1635 og 1639 (publiceret 1640) Ligprædiken over Mette V. Dresselberg[67]

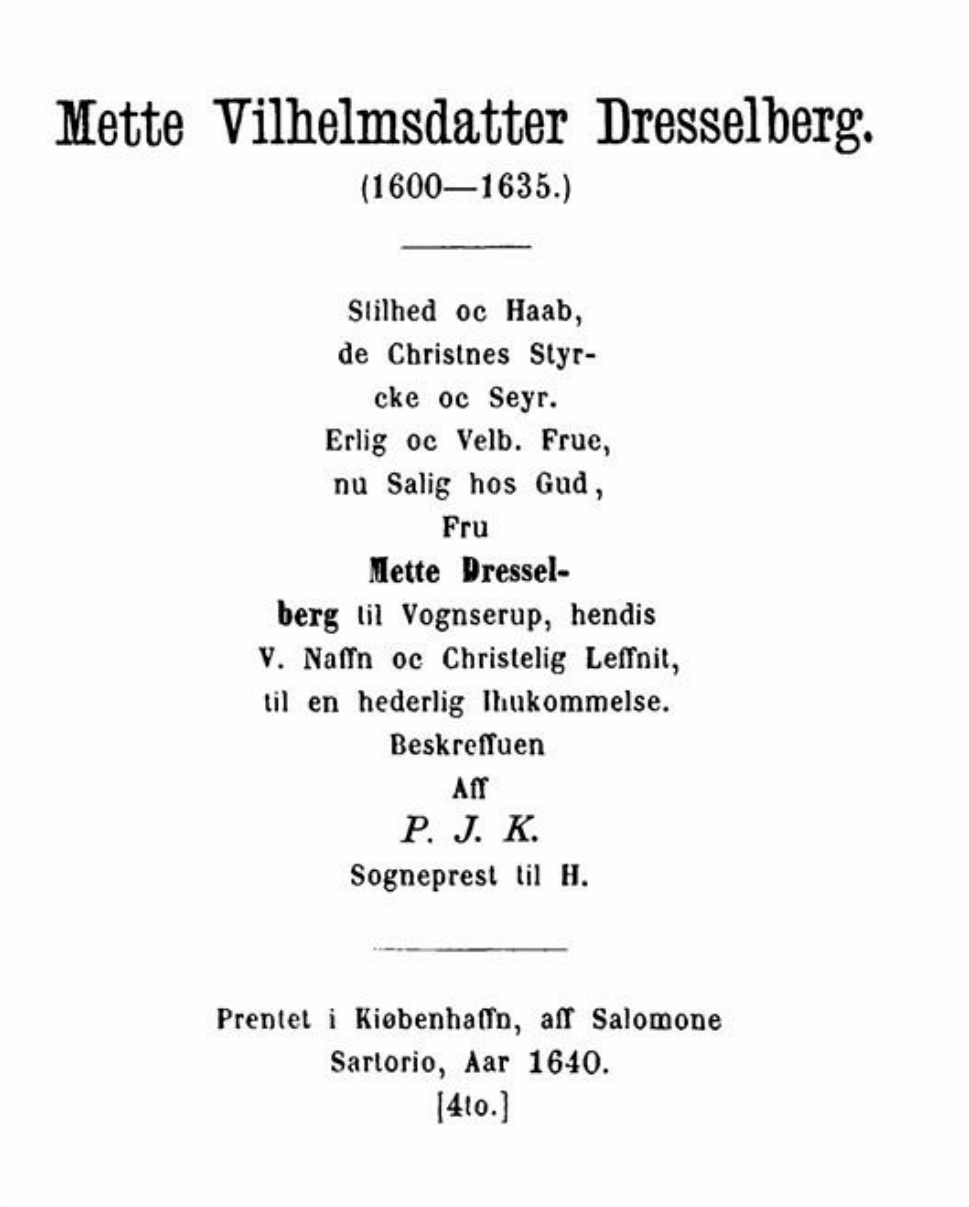

Mette Vilhelmsdatter Dresselberg.

(1600—1635.)

Stilhed oc Haab,
de Christnes Styrcke oc Seyr.
Erlig oc Velb. Frue,
nu Salig hos Gud,
Fru
Mette Dresselberg til Vognserup, hendis
V. Naffn oc Christelig Leffnit,
til en hederlig Ihukommelse.
Beskreffuen
Aff
P. J. K.
Sogneprest til H.

Prentet i Kiøbenhaffn, aff Salomone Sartorio, Aar 1640.
[4to.]

[67] Bricka og Gjellerup 1874.

Den Erlig oc Velbiurdig (nu Salig hos Gud) Frue, Fru *Mette Dresselberg* til Vognserup, hendis Adelig Biurd oc Herkomst, Christelige Optuctelse, Gudfryctige Liff oc Leffnetz Fremdragelse oc Salige Affskeed fra denne bedrøfuelige oc ælendige Verden er anlangendis [sic]: Da vaar denne Velbiurdige oc Salige Frue fød paa sin Fæderne Gaard Vindinge, der mand skreff effter Guds biurd Aar 1600 den 26 November om Afftenen, der Klocken vaar 5, aff disse efterskreffne Erlige oc Velbiurdige Forældre. Hendis Fader vaar Erlig oc Velb. Mand Salig *Wilhelm Dresselberg* til Vindinge, fordum Landsdommer her vdi Seeland oc Prælat i det hederlige Capitel til Lunde Domkirck i Skaane. Hendis Moder vaar Erlig oc Velb. Frue, Salig Fru *Karen Grubbe.* Hendis Farfader vaar Erlig oc Velb. Mand *Niels Anderszøn Dresselberg* til Stichtsbierbye. Hendis Farmoder vaar Erlig oc Velb. Frue, Fru *Johanne Ruud.* Hendis Faders Farfader vaar Erlig oc Velb. Mand *Anders Hinrichszøn Dresselberg* til Lyngbyegaard, Erlig oc Velb. *Hendrich Jenssøns Dresselbergs* oc Fru *Kirsten Billies*[1]) Søn til Lyngbyegaard. Hendis Faders Farmoder vaar Erlig oc Velb. Frue, Fru *Abel Quitzaw*, Strenge Ridders Herr *Dirich Quitzaw* oc Frue *Karen Parchmans*[2]) daatter aff Sandager i Fyen. Hendis Fader[s] Morfader vaar Erlig oc Velb. Mand *Hans Rud* til Vognserup, Erlig

---

[1]) ɔ: Bilde.

[2]) Læs: Portmand.

oc Velb. gammel *Peder Ruds* oc Fru *Ingeborg Bahners*[1]) Søn aff Vognserup. Hendis Faders Mormoder vaar Erlig oc Velb. Fru *Anne Knob*, Erlig oc Velb. *Lauritz Knobs* oc Fru *Tale Baads* Daatter aff Gylleboe i Skaane.

Hendis Morfader vaar Erlig oc Velb. Mand *Eiler Grubbe* til Lystrup, som vaar Danmarckis Rigis Raad oc Cantzeler. Hendis Mormoder vaar Erlig oc Velb. Frue, Fru *Elsze Biørns* daatter[2]). Hendis Moders Farfader[3]) vaar Erlig oc Velb. *Sigvort Grubbe* til Valdbygaard, Erlig oc Velb. *Niels Grubbis* oc Fru *Karen Bildis* Søn til Alszløff. Hendis Moders Farmoder vaar Erlig oc Velb. Frue, Fru *Mette Vlfeld* til Lystrup, Erlig oc Velb. *Palle Anderszøn Vlfelds* oc Fru *Rigitze Basis* Daatter til Huerring i Fyen. Hendis Moders Morfader vaar Erlig oc Velb. *Biørn Steensen*[2]) til Hoffdale, Erlig oc Velb. *Steen Steenszøns*[2]) oc Fru *Merete Skaldris* Søn til Hoffdale. Hendis Moders Mormoder vaar Erlig oc Velb. Frue, Fru *Merete Gedde* til Spannerup, Erlig oc Velb. *Knud Giedde* til Tommerup oc Fru *Zidsel Brostrups* Daatter.

Aff disse Forskreffne Erlige oc Velb. Forældre oc Fædre haffuer denne Velb. S. Frue hendis Oprindelse oc Adelige Herkomst, huilcket vider at vdføre actis wfornøden, effterdi det er en huer nocksom vitterligt, at hun baade paa Færne oc Mørne er fød oc kommen aff god oc gammel Adelig oc Ridderlig Stamme.

Men enddog det er i sig selff vel loffligt oc got at kunde gaae vid tilbage i Slectebogen oc at være kommen aff de ypperlige, ædle oc gode, som Salomon bekiender

---

[1]) Kaldes af andre Johanne Banner.
[2]) Laxmand.
[3]) Orig. har urigtig: Fader.

Prov. 17 v. 6, der hand siger: Forældrene, naar de ere fromme, da er det Børnene en stor ære, dog alligevel er det icke den rette Nobilitet oc Adelskaff, huor med mand kand bestaa for Gud oc teckis hannem. Men den rette Adelskab giffuis osz i Daaben, huor wi iføre osz Christum, ved huilcken osz giffuis Troens Skiold oc Salighedsens Hielm, oc wi aldelis[1]) til Adelskab med, i oc ved Gud selff, effter som hand haffuer giffuet dennem Mact at blifue Guds Børn, Joh. 1 v. 12, huilcket den S. Velb. Fruis fromme Forældre haffue vel vist oc forstaait sig paa, oc derfor først betimelig effter Christi Raad oc Formaning ved Bøn oc den Hellig Daab offret hende Gud Herren igien, som dennem hende gaff, oc ladet hende i Daaben ved den rette Vjnstock, Jesu Christo, inpodis, at voxe oc bliffue sin Herre oc Gud en plantelse til prjsz, mandeligen, bestandeligen at stride vnder Christi Jesu Fane oc bevjse Gud en trofast Tieniste vdi Hellighed oc Retfærdighed alle sine Liffs dage, som kunde være hannem teckelig oc behagelig.

Dernest ved en god flittig fremdragelse vdi Guds fryct til Dyd oc ære, huilcket hielper synderlig der til, at mand standhafftig kand holde det Løffte, som giøris i Daaben, saa mand lærer at henge hart ved Gud, i huad Nød oc Stød der kand paa komme: Nu til en god Omgengelse med sin Ectefæle, Børn oc Folck, inden oc vden Dørrene, naar mand kommer i Ecteskab, huilcket Syrach vel viste, der hand siger: En Quinde, som er vel optuctet, staar icke til at betale, etc. Huorfore hendis kiere Velb. S. Forældræ haffue strax, der hun vaar 6 Aar gammel, holt hende Skolemester for hiemme vdi deris

[1]) d: adles.

Husz, som hende flittig haffuer vider optuctet vdi Guds Fryct oc andre Christelige Dyder aff Gudeligheds øffuelser, vdi huilcket hun er oc bleffuen fundit bestandig oc tro til hendis sidste Andedræt i denne Verden. Oc haffuer denne S. Frue været vnder samme Skolemesters disciplin nesten i 4 Aar, indtil hun vaar 10 Aar gammel, oc dis midler tid vdi saadan hendis Vngdoms Aar haffuer hun sig vel forbedrit vdi Høffuiskhed, Tuctighed, Fromhed, Stilhed, Sactmodighed oc andre saadanne Dyder, som saadanne Adelige Jomfruer vel anstaar. Huor vdoffuer hun hafuer været sine kiere Velb. Forældræ et meget kiert oc lydigt Barn, all den stund hun siden vaar stille hiemme hos dem i deris Husz. Huor om hendis K. S. Fader tid oc offte for hendis K. efterlatte bedrøffuede Huszbonde gaff hende det Vidniszbyrd, at hand kunde sige med en god Samvittighed, hun aldrig fortørnit hannem enten med Ord eller Gierninger.

Effter som da denne S. Velb. Frue, Fru *Mette Dresselberg*, med sin Gudfryctigheds Dyd oc Fromhed, der hos andre duelige øffuelser, som saadanne Erlige vnge Jomfruer vel kunde egne oc bequemme, haffde indlagt sig strax i sin fremvext aff den Stamme et sønderligt flittigheds oc Fromheds Naffn oc berømmelig efftersagn, da haffuer Erlig oc Velb. Mand *Frederich Parszberg* til Crapstrup[1]) taget der aff Aarsage, effter Guds Faderlige providens oc indskiudelse, med Forældris, Slect oc gode Venners Raad oc tilskyndelse kierligen at lade anlange hos hendis Erlig oc Velb. Forældre, om hun hannem til Hustru oc Ectefæle maatte bevilgis, huilcken hans Erlig oc velmeente kierlig Begiering bleff oc samtyckt, saa at

[1]) Læs: Knapstrup.

deris Bryllups Høytid bleff anordnet oc holdet i Nestved Anno 1616 Søndagen næst for S. Johannis Baptistæ Dag.

Saadan deris Christelig oc meget kierlig Ecteskab, som haffuer varet paa det 19 Aar, haffuer Gud Allsommectigste rjgeligen velsignet oc prydet med 11 Velb. oc deilige Børn, 6 Sønner oc 5 Døttre, som ere Erlig oc Velb. *Niels, Wilhelm, Werner, Mandrup, Eiler Parszberg* oc en liden, som bleff død fød; Item Erlige oc Velb. Jomfruer Jomfru *Elisabeth, Jahanne-Catharine, Rigitze, Else* oc *Abigael Parszberg*, forvden det 12 Barn, som Gud Allsommectigste nu bortkaldede denne S. Velb. Frue med; aff huilcke forn. Adelige Børn de 7 ved Døden for deris S. Velb. Moder er henkaldet, thi deris Siele behagede Gud, oc derfor hastede hand med dennem fra dette onde Liff, de andre 4, som er Velb. *Niels, Wilhelm, Werner* oc *Mandrup Parszberg*, leffuer igien, saa lenge som det behager Gud. Den Barmhiertige gode Gud effter sin Faderlige Vilie naadeligen fremdelis bevare dennem, at de vdi Guds sande Fryct, Christelige Dyder oc Adelige Øffuelser maatte tillige med Aarene opvoxe, Gud til ære, deris K. Velb. Fader til glæde, saa oc den gandske Stamme til berømmelse.

Midler tid at denne S. Frue saaledis leffuede i sit Ecteskab, vaar der ingen ting, hun fantis mere omhyggelig for, nest Guds Venskab, end dette, at hun som en ret dydig Matron kunde elske oc ære sin hierte Allerkieriste Huszbonde oc giøre, huis hannem kunde være til Villie oc Velbehag, oc sit Husz flitteligen oc forsiunligen forestaa. Maa derfor hendis K. Høybedrøffuede Huszbonde vel bekiende med Salomon, Prov. 31: Huo som haffuer Lycke til en Dydig Quinde, hun er fast ædliger end kostlige Perler, hendis Mands Hierte tør forlade sig paa hende,

hun giør hannem got oc intet ont i alle sine Liffues Dage. Huilcket Fromheds oc Godheds Vidniszbyrd hand icke allene selff, men end oc alle de, som haffue været i deris Omgiengsel, med ald rette kand giffue hende. Huorvdoffuer den Høybedrøffuet Velb. Mands Hierte Sorg er nu saa meget disz større oc smertligere, som hans Væmodig Suck oc Graad det nocksom bedrøffligen endnu vidner oc tilkiende giffuer. Gud hannem oc alle dennem, som saadanne store Huszkaars oc Hiertestød paakommer, med sin Hellig Aand trøstligen opholde.

Huad ellers den S. Velb. Fruis hendis Liffs oc Leffnets Idret vaar anrørende, da haffuer hun et synderlig got Vidniszbyrd for sin Gudfryctighed, end oc aff sin egen Sognepræst etc. Hun haffde stor Lyst oc Villie til Herrens Ord, brugte gierne det Høyverdig Altarens Sacramente, menende Gud ret med tro, enddog den S. Frue icke med mange Ord, som mange (disz verr) vndertiden giøre, prangede oc pralede aff eller i sin Guds Tieniste, men holt oc giorde saadan sin Gudfryctigheds Øffuelser i enrum oc Stilhed, for sig selff vdi sit Kammer, daglig dags effter Christi egen Befaling, huor hun offte oc med fljd oc Lyst lod sig finde i den Hellig skrifftis Leszning oc det icke vden stor Fruct, som den Hellig Aand i hende arbeydet, huilcket end oc der aff er at kiende, at hun paa sit yderste vel viste at opregne atskillig Sprock oc Sententzer af Guds Ord, med huilcke hun trøstede sig mod Dødsens Smerte oc Bitterhed. Der giorde hun oc sine Bønner til Gud i Himmelen med stor Hiertens Andact oc Ydmyghed, bedendis altid Gud om en god Taalmodighed, huor ved hun kunde offuervinde dette Liffs Mødsomlighed oc Besuerlighed, huilcket vor Herre icke heller haffuer nectet denne S. Frue, men begafuet hende

med en god oc stor Tolmodighed, som der aff kiendis, at naar den S. Frue nogen stor Pine oc Smerte i eller effter hendis Barnefødsel paakom eller andre Legemens Suaghed, huor med hun aff Gud kunde hiemsøgis, da hørde mand hende icke gierne klage eller giffue sig, men haffuer det altsammen aff Herren godvilligen optaget oc offuervundet ved en god Tolmodighed, huilcket wi maa visselig bekiende, icke noget Menniskis egen Verck oc Gierning at være, men den Hellig Aands, som er Trøstens oc Taalmodigheds Aand, huilcken Gud end oc vil sende i alle deris Hierter, som hannem der om med denne S. Frue inderligen oc alvorlig beder oc paakalder.

Saa haffuer den Salige Fru oc diszmidler tid i all sit Leffnet bevjst sin Tro med Fructen aff, hues hun haffde lest i Guds Ord oc bedet om, saa at hun jo mere oc mere haffuer hafft Lyst oc Villie til at elske Gud oc hans Ord oc det samme at høre, læse oc tale om oc offte at bruge Herrens Hellige Nadere. Haffuer elsket, actet oc æret hendis allerkieriste Huszbonde, haffuer tuctet, paamindet oc tilraad hendis kiere Børn til Guds fryct, Dyd oc ære, haffuer omgaaets hendis daglige Tienere oc andre vdvortis med ald Fromhed oc Fornumstighed oc hafft Medlidenhed med dennem, hues Brøst fantis, oc talde for dennem til det beste. Vden Huset i sin Omgengelse haffuer bevjst sig mod hendis Næste, Høy oc Lau, huer efter deris Stand oc Vilkaar, venlig, stille, sactmodig, ladet huer være god for sig oc altid lagt alting vdi den beste Mening.

Huad nu denne Salige Frue hendis Siugdom er anlangendis, da effter som Gud aff sin Guddommelig Godhed haffde endnu velsignet hende med Liffsens Fruct, huilcket vaar det tolffte Barn, som Gud hende med sin

K. Huszbonde i deris Christlig oc kierlig Ecteskab haffde begaffuit, oc det stundede nu flux til Fødselens tid med hende, saa hun icke viste sig ret lang Dag at formode, da haffuer den gode Gud for nogen tid siden hiemsøgt den S. Velb. Frue med stor Legomens Suaghed oc Skrøbelighed, saa hun den 4 Martij sidst forleden om Morgenen tilig ved 4 slet, der hun oc hendis Kiere høybedrøffuede Huszbonde laae tilsammen, [bleff] med nogen suaghed angreben, huorvdoffuer hun strax foraarsagedis at tale til hannem oc bad hannem, hand vilde tale til Quindfolckene, som hand strax wfortøffuet effterkom, at de straxen komme ned til hende. Noget der effter tilspurde Velb. hendis kiere Huszbonde denne S. Frue, om hand icke strax skal afferdige Bud effter sine K. Velb. Systre, Erlig oc Velb. Fru *Sophiæ Parszberg*, Velb. *Peder Passis*[1]) til Søerup, oc Erlig oc Velb. Fru *Sidsel Parsberg*, Strenge Ridder S. Herr *Jens Sparis* til Sparisholm, huilcke tilforne haffde loffuit at vilde være hos denne S. Frue samme tid, huor til hun suarede, at der med maatte endnu lidet beroe oc betemme. Dog alligevel afferdigede strax den gode høybedrøffuit Mand (denne S. Frue wafvidendis) Bud oc Bref effter bem[te] sine K. Velb. Søstre saa oc effter denne S. Fruis kiere Moster, Erlig oc Velb. Frue, Fru *Rigitze Grubbe*, S. Velb. *Alexander Rabe von Papenheimb*[s] til Snedinge, som oc haffde loffuit at ville være hos denne S. Frue, naar hun skulde liggis, oc tiene hende i saadan Vilkaar oc Leilighed. Men effterdi det vaar en gandske lang Vey baade til denne gode Mands kiere Systre, saa oc til Velb. Fru *Rigitze Grubbe*, oc mand icke viste, til huad ende den gode Gud vilde giøre

[1]) Basse.

det med denne S. Frue, bleff derfor hasteligen oc jligen skicket Bud effter Erlig oc Velb. Fru *Mette Rosenkrantz*, Velb. *Otto Brahis* til Torbenfeld, Saa oc til Erlig oc Velb. Fru *Boel Bruun*, *Christopher Skadis* til Katterup, at de vilde strax denne S. Frue besøge, huilcket oc skeede, saa at de ere strax samme dag ankomne til Vognserup. Men da bleff Suagheden med denne S. Frue samme tid noget forandrit, saa hun tid efter anden kom noget til pasz igien, dog hun der effter bleff noget affmectig, saa hun maatte holde ved Sengen, vden det hun vndertiden vaar lidet oppe, oc da gick den gode Mand hendis Hierte kiere Huszbonde oc ledde denne S. Frue ved Armen frem oc tilbage paa Gulfuit; da sagde hun: Gud løne eder, min Hierte Allerkieriste, for mig i haffue saa stor wmag med. Oc ellers haffuer den gode Mand troligen, saa vjt som hans Velb. mueligt vaar oc tilstod, altid tient den S. Frue, baade i denne oc anden hendis Si[u]gdom oc suaghed, huilcket mange Velb. Gotfolck nocksom bevist er.

Fredagen nest effter, som vaar den 6 Martij, ankom til Vognserup den gode Mands kiere Søster, Erlig oc Velb. Fru *Sidsel Parszberg*, oc den 11 der effter kom Erlig oc V. Fru *Sophia Parszberg*, huilcke Velb^te^ den gode Mands kiere Søstre vaar denne S. Fru gandske kierkomne, fordi hun haffde lengdis meget effter dennem i denne sin Suaghed, oc trøstet sig derfor meget ved samme deris Ankomst oc Nærværelse.

Løffuerdagen effter, som vaar den 14 Martij, ved et slet om Middagen, blef denne S. Fru atter suag igien, huilcken Suaghed holt stille ved nesten Natten igiennem indtil om Søndagen, imod Klocken vaar 10; diszmidler tid bleff der send bud effter Erlig oc Velb. Fru *Margrete Laxmand*, S. Velb. *Henrich Winds* til Aggersvold, huilcken

oc strax samme tid kom til Vognserup, oc der effter bleff denne Salige Fruis Suaghed meget forandret, saa hun bleff smuck til pasz igien.

Tjszdagen den 17 Martij kom hendis kiere Moster, Erlig oc Velb. Fru *Rigitze Grubbe*, til Vognserup, effter som hun der om tilforn ved Skriffuelse vaar anmodet oc selff det loffuet haffde, oc vaar denne hendis Velb. K. Mosters ankomst denne S. Frue saa vel som de andre Velb. Fruers besøgelse gandske meget kiert.

Onszdagen den 18 Martij blef denne S. Fru noget hefftig angreben igien aff hendis førig Suaghed, dog samme Suaghed strax effter bleff formildet oc forlindret, saa det dag effter anden bleff noget bedre med hende, at hun bleff smuck til pasz oc somme tid vaar offuer Sengen, dog hendis K. bedrøffuede Huszbonde mesten gick oc ledde hende ved Armen paa Gulffuet som tilforn, oc ellers altid vaar hos hende om Afftenen, oc ellers langt vd paa Natten sad ved Sengen oc leszde for hende vdi hendis daglig Bønnebog, som den S. Frue altid gierne brugte, indtil hun fald i Søffnen, oc enddog den S. Frue tit oc offte bad sin Hierte Allerkieriste Huszbonde, at hand skulle tage sig nogen Huile oc Rolighed til, vilde hand dog icke, før end den tunge søfn aff megen Nattevact oc stor Hiertens sorg nødde oc tuingde hannem der til, eller oc til at hand fornam, hun soff.

Men om Torszdagen ad Morgen ved 3 slet, som vaar den 26 Martij, bleff denne S. Frue atter igien paa det hefftigste angreben, saa at hendis Siugdom oc Suaghed da forøctis oc tilvoxte jo lenger oc mere, bad derfor sin Allerkieriste Huszbonde, hand strax vilde lade sende bud til sin Sognepræst i Knudby[1]), Hederlig oc Vellærd Mand

[1]) Nu Kundby.

Herr *Niels Hanssøn*, at hand, det første oc snarist mueligt vaar, vilde forrette Tieniste i Knudby Kircke oc komme neder til hende til Gaarden, trøste hende af Guds Ord, tilsige hende Syndernis forladelse oc styrcke hendis Tro om Himmerig oc det evige Liff med Christi Jesu Hellig Legem oc Blod, som hun samme tid begierde at bliffue deelactig vdi, enddog den S. Frue kort tid tilforn med sin K. Velb. Huszbonde vdi Knudbykircke Dominica Reminiscere, som indfald den 22 Febr., effter Christlig beredelse oc Gudelig devotion det til sig haffde annammet. Huorfore Sognepræsten, det snariste mueligt vaar, ankom, [sic] tilspurde hendis K. høybedrøffuede Huszbonde den S. Frue, om Tienisten paa Stuen bequemligen kunde forrettis for hendis store Suaghed skyld, huor til hun suarede: Ja, ret gierne, jeg tør end bekomme nogen Trøst aff Guds Ord til at opholde oc trøste mig med i denne min store suaghed. Siden effter at Tienisten paa det korteste da samme tid vaar forrettet oc endt, gick Velb. Fru *Rigitze Grubbe* oc Velb. Fru *Zidsel Parszberg* til Sengen til denne S. Frue, oc som de talede med hende oc spurde om hendis Suaghed oc Leilighed, da suarede denne S. Frue: Nu maa jeg vel bekiende, som wi siunge i Psalmen:

Naar Øynene bryste, oc Siunen forgaar,
Naar Ørene ey lenger at høre formaar,
Naar Tungen kand ey tale meer,
Oc Hiertet aff Angist forknusit er,
Naar mig forgaar all min Forstand,
Oc intet Menniske mig hielpe kand,
Din Hielp, O Jesu Christ, mig send,
Stat mig bi i min sidste End.

Der effter bleff Maaltid huldit, oc som hendis kiere høybedrøffuede Huszbonde haffde set sig ned ved Sengen hos hende, som hand altid vdi hendis Suaghed ellers

pleiede at giøre, aff den aarsage hand kunde komme hende til at fortære noget imod den store Amectighed, hun vaar betagen med, da kommer tuende deris Velb. Sønner, nemlich *Niels* oc *Wilhelm Parszberg*, vdi Stuen oc bliffuer staaendis hos Kakeloffnen for Sengen. Da som den S. Frue seer disse tuende sine Velb. Børn, falder hun vdi en hefftig Graad, oc beder sin K. bedrøffuede Huszbonde, at de maatte vige fra hende, thi hun icke for stor Suck oc Graad skyld kunde see eller tale til dennem. Oc som hand saaledis sad oc gaff hende Mad, opløffte hun sine Hænder oc bad, at Gud skulle lønne hannem. Imidler tid ankom Erlig oc Velb. Fru *Mette Rosenkrantz* aff Torbenfeld til Vognserup, efftersom der strax tidlig om Morgenen vaar afskicket Bud effter hendis Velbyrdighed.

Siden der effter haffuer denne Salige Frue liggit saa stille oc gandske taalmodig hen til imod Afftenen, da, der hun fornam sin Suaghed oc Amectighed at tage flux offuerhaand, beder hun sin kiere bedrøffuede Huszbonde, at hand strax skicker bud effter Præsten, effter som hand en kort tid tilforn vaar forløffuit paa sit Embeds vegne, at besøge en siug Quinde i Trønninge. Midler tid at der vaar Bud effter Præsten, kommer hendis høybedrøffuede Huszbonde til sengen oc spør, huorledis det vaar fat med den S. Frue, huor til hun suarede: Det er saa fat, jeg vil befale eder, min Hiert: Allerkier:, oc voris kiere Børn Gud Fader, Søn oc Hellig Aand i vold, ynskendis der hos, at Gud vilde være eders Løn for huer Dag, wi haffue leffuet tilsammen. Strax effter der Sognepræsten kom op paa Stuen, bad den S. Frue hannem komme til Sengen til sig oc sette sig hos hende, huilcket oc skeede, oc der hand fornam hendis Suaghed meget at haffue

taget offuerhaand, trøstede hand hende vdaff Guds Ord, vndervjste hende oc om en god Taalmodighed oc Bestandighed i Troen indtil enden, huor ved hun saadan hendis suaghed oc skrøbelighed kunde offuervinde, huor til den S. Frue suarede meget andectig: Gud giffue mig sin verdige Hellig Aand, som mig kand styrcke oc opholde i Troen oc en god Taalmodighed. Der efter blef den S. Frue foreholden atskillige sprock oc trøstlige Sententzer aff Guds Ord, nemlig Guds Faderlige Providens for sine kiere Børn vnder Kaarszit, item om hans Aszistens oc Bjstand hos dennem i ald Nød oc Fare, item om Kaarszens ende oc glædelig Vdgang oc meget andet mere, som samme tid indfalt at tale om, huilcket Tiden icke her kand bevilge at opregne, huilcke Sententzer oc trøstelige Sprock den S. Frue nocksom viste at giøre sig nyttig, oc før end Præsten haffde begynt de tuende første Ord, da viste hun det redeligen oc klarligen at vdføre, lagde oc selff disse trøstlige Ord til aff Davids den 25 Psalme: Min Vngdoms Brøst oc Wfornufft etc.; Item aff den 143: O Herre, gack icke i Dom eller Rette med mig etc.; aff den 130: Skulde det end vare fra Morgenstund etc.; Joh. 3: Saa elskte Gud Verden etc.; Item: Jesu Christi Blod renser oc toer osz aff alle vore Synder; oc synderlig det 25 oc 26 versz aff Davids den 73 Psalme: Herre, naar jeg ickun haffuer dig etc. Huilcket hun med andre flere trøstlige Ord 3 eller 4 gange indførde samme tid, oc aff saadan Trøst, som denne S. Frue haffuer aff Guds Ord vdsamlet sig, kand en huer vel eracte, at hun vdi sin Velmact icke forgeffuis haffuer lest eller wactsom hørt Guds Hellige Ord, som mange (disz verr) giøre, men haffuer holt det for sin faste Tilfluct i Nød oc derfor det i sit ynderste Hiertis Skrjn som den edeligste Skat

nedlagt. Der det vaar nu flux vd paa Afftenen, oc Suagheden siuntis i nogen maade at ville forandre sig, bad hun de Velb. Fruer, som da i Stuen vaare, som vaar Erlig oc Velb. Fru *Rigitze Grubbe*, Erlig oc Velb. Fru *Zidsel Parszberg* oc Erlig oc Velb. Fru *Mette Rosenkrantz*, at de ville begiffue sig til Huile, effterdi de forgangen Nat hafde værit noget tidlig oppe hos hende, huilcket ocsaa skeede, at de tog affskeed oc gick til Sengs, men hendis bedrøffuede kiere Huszbonde oc Sognepræsten bleff stille ved Sengen hos hende. Da bad hendis K. Huszbonde Præsten, at hand vilde læse vdi hendis daglig Bønnebog for hende, huilcket ocsaa skeede, oc i sønderlighed bleff oplest nogle merckelige Bønner om et saligt endeligt, item om Jesu Allerhelligste søde oc trøstelig Nafn oc andre flere, huilcket altsammen den S. Frue med stor andact leszde effter, oc vaar samme Bønner hende saa gemeen, at hun mesten kunde læse dennem vden ad, oc derfore vndertiden tit forkom Præsten med Ordene, som stode i samme Bøner.

Midler tid der Præsten læszde for denne S. Frue, da tager hun fat om sin Hierte Allerkieriste Huszbondes Halsz, oc kryster hans Hoffuet ned til sit Kind, kysser hannem oc siger: Gud lønne eder i Guds rjge for Huszbonde, i haffuer været mig, oc for huer dag, i haffuer leffuet med mig. Nogen stund der effter begynte forige Suaghed meget hart at angribe denne Salige Frue, oc derfor kaldede hun self at Quindfolcken, som samme tid vaar paa Stuen, oc hendis kiere Huszbonde lod strax opkalde de Velb. Fruer, som nogen kort tid tilforn effter den S. Frues egen Begiering vaar gangen til deris Soffuekammer i den meening, mand nu vist haffde formodit en gledelig Forløszning oc Fødsel at være paa ferde, men

Gud bedre det, Suagheden forøgte sig jo meere oc meere, saa mand her maatte bekiende oc klage med den gudfryctig Konning Ezechia, Esa. 37, at Børnene vaar kommen til Fødselens sted, oc der vaar ingen mact til at føde. Huorfore Gaardens Folck blef strax opkaldet i Sommerstuen, oc bleff Litaniet siungit oc gudelige Bøuner forrettet om den store Suaghed oc Pjnis formildelse, som den S. Frue vaar omspend med. Strax der effter bleff den S. Fruis høybedrøffuede Huszbonde aff velbem^te^ Velb. Fruer ind kaldit i Stuen til den S. Frue, at tale med hende. Da efter som hun for sin store Suaghed oc Amectigheds skyld icke kunde tale med hannem, racte hun dog op med sine Hender, trycte hans Ansict neder til sig, suckede oc kryszte hannem. Der efter tog hand afskeed fra hende oc befalede hende Gud i vold. Siden nogen stund der effter blef Sognepræsten, bem^te^ Herr *Niels Hanssøn,* indkaldit paa Stuen til den S. Frue effter hendis begiering, at tilsige hende sine Synders forladelse, trøste hende af Guds Ord oc meddeelte [sic] hende Christi hellig Legem oc Blod etc. Huilcket oc paa samme tid effter den leilighed oc vilkaar, som vaar forhaanden, oc bleff effterkommit, oc der det vaar skeed, siuntis det, lige som det slet haffde forandret sig til Døden med den S. Frue. Dog lidet der efter kom den S. Frue noget til sig igien, begynte at tale oc bad, om hun motte vende sig om paa den høyre Side, huilcket oc bleff hende samtyct. Noget der effter begierde den S. Frue noget at leske sig met, oc der hun det hafde taget til sig, sagde hun: Nu i den Herris Jesu Christi Naffn, Gud læske mig med det søde Vand, som er den H. Aands Naade. Oc det vaare de sidste Ord, som den S. Frue haffde her i denne Verden, oc saa der effter, strax Klocken vaar 3 Langfredag Morgen,

effter som den S. Frue den gandske Nat haffde vdstaaet stor Smerte oc Pjne med sin Frelsere Christo, er hun sødeligen oc sactmodeligen hensoffuet i Herren i hendis Alders 35 Aar vdi disse Velbem^te^ Fruers nærværelse, som vaare Erlig oc Velb. Fru *Rigitze Grubbe*, Erlig oc Velb. Fru *Sidsel Parszberg*, Erlig oc Velb. Fru *Mette Rosenkrantz*, huilcke Velb. Fruer meget troligen oc flitteligen tiente denne S. Velb. Frue vdi denne hendis Suaghed, saa vel som oc den gode Fromme Velb. Frue *Sophia Parszberg* giorde, enddog hun paa samme Tid formedelst sin Suaghed, som hun om anden Natten tilforn bleff angreben med, icke kunde være til stede, som hendis Velb. ellers selff gandske gierne hafde ynsket oc begæret, der som hendis Suaghed haffde icke bleffuen hende formectig oc holt hende slet ved Sengen.

Ogsaa under Fortalen, der er henvendt til *Frederik Parsberg* til Vognserup og er skreven i Herlufsholms Præstegaard udi Lille Næstved Pinse Aften 1639, anfører Forfatteren kun Forbogstaverne i sit Navn: P. J. K. ɔ: *Povl Jensen Kolding*. «Eders Lycksalighed blant andet haffuer været,» skriver han, «at i forvden Adelig byrd, Gods oc Rjgdom haffue Leffuet sammen et Kierligt, tuctigt, glædeligt oc roligt Ecteskab, at den gode Gud haffuer velsignet eder med Liffsens Fruct oc smucke Børn, oc at den Salige Frue haffuer værit begaffuet oc prydet med mange oc store, ja sieldene Dyder vdi hendis gantske Liff oc Leffnet, Medgang oc Modgang, som er en sand Gudsfryct, Stilhed, Sactmodighed, Tauszhed, Ydmyghed, Medlidenhed, Taalmodighed, Fromhed, Tuctighed, Haab oc Tilljd til Gud hendis Frelsere med mange andre flere Dyder, som Gud vdkreffuer vdi sit Ord aff sine Børn, saa E. V. maa vel klage oc sige: vaar jeg ey Lycksalig, vaar jeg ey stille? Haffde jeg ey god Rolighed,

oc der kommer saadan Wroe? Det haffuer E. V. mangen gang ladet kiende, oc jeg det offte seet oc hørt haffuer, naar den S. F. Nafn er kommen osz i talle, aff Eders mange Hiertens Suck, klagelig tale oc heede Taare aff eders Øyne, ja oc der i hafue ladet eder høre oc forstaa, i kunde ret aldrig blifue rolig i eders sind eller vorde tilfreds med eder selff, førend i oc finge bevjst eders Kierlighed mod den S. Frue, end oc i døden, med noget Vidnisbyrd oc skrifft for Verden om den S. Frues rette Adelige Dyder oc gudelig Lefnet» (Bl. Aiij^{vo}—Aiiij). «Eders Velb. hafuer her vdi værit min Tieniste begierendis for den gamle Kundskab, jeg haffuer hafft hos E. V. selff aff beggis voris Vngdom op oc siden stedze, saa vel som ocsaa hos eders S. Frue oc hendis S. Forældre lang tid vdi deris leffuendis Lifue indtil deris Dødedag. Huilcken min Tieniste, saa vjt mig mueligt er oc er i min Efne, jeg baade derfor oc for meget bevjst ære oc gode aff eder alle huercken torde eller kunde necte. Til med saa haffuer jeg tilforn effter eders egen oc eders S. Fruis oc salige Forældris Begæring betient E. V. oc eders S. Frue paa eders glædis oc høytids dag, der jeg wverdige indviede eder vdi det Hellige Ecteskab med hellige Leiser oc Bøner effter Christelige vijsz oc skick» (Bl. B). Til Gjenstand for sin Tale har han valgt «Stilhed oc Haab vdi huert Christen Menniskes Lif oc Lefnet at brugis», fordi det var de Dyder, som især prydede den afdøde Frue. «Særdelis er den Stilhed en meget berømmelig Dyd vdi den Quindelig Kiøn. Thi effter som Quinde Kiønnit er ellers skrøbliger end Mandkiønnit, oc kand icke letteligen regære sit eget Sind, da er det nu nogit Guddommeligt oc meere end almindeligt, naar den Dyd oc Stilhed findis vdi Quinde Kiønnit» (Bl. B^{vo}—Bij). «Her hos haffuer jeg oc for sig selff ladet indføre vdi denne liden Bog den S. Fruis gantske Liff oc Leffnet fra hendis første oprindelse til hendis døde Dag, saa som E. Velb. haffuer selff det ladet befatte oc mig tilskicket» (Bl. Bij).

Foran Titelbladet findes et Kobberstik med 16 Aners Vaabner.